

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXVII. Č. 1

JANUÁR—APRÍL 2018

NEPREDAJNÉ

Voľby do SSA 2018

OBSAH

EDITORIÁL

<i>Mária Grófová</i>	Funkcia – a čo ďalej...	/04
----------------------	-------------------------	-----

OZNAMY

	Výzva na zasielanie zoznamov publikačnej činnosti archivárov za rok 2016	/05
	Voľby do orgánov Spoločnosti slovenských archivárov 2018 – predstavenie kandidátov	/05
	Program XXII. archívnych dní v SR v Spišskej Novej Vsi	/14

VÝBOR(N)OVINY

	Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov z 30. januára 2018 v Bratislave	/18
	Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov zo 6. marca 2018 v Bratislave	/19
	Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov zo 17. apríla 2018 v Bratislave	/19

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV V ROKU 2016 (I. ČASŤ)

/21

NOVINKY Z ICA

<i>Marta Bednárová</i> – <i>Róbert Bednár</i> – <i>Márió Kundrát</i>	Konferencia Archívy, občianstvo a interkulturalizmus	/27
--	--	-----

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – ODBORNÉ ČLÁNKY

<i>Christian Gepp</i> – <i>Martin Schaller</i>	Štúdium dejín a archívnictva v Rakúsku	/29
<i>Milan Mišovič</i>	Informácia o zasadnutí Vedeckej archívnej rady	/35

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

<i>Michaela Kerešová</i>	Výstava 500. výročie reformácie v archívnych dokumentoch Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči	/37
<i>Rút Mazáčová</i>	Udelenie čestného občianstva mesta Martin Márii Jeršovej-Opočenskej	/38
<i>Lucia Krchnáková</i>	Úspech slovenského archivára v Ríme	/39
<i>Nikola Danišová</i>	Rës Pálffyana – príspevky k dejinám rodu Pálffyovcov	/40
<i>Marián Babirát</i>	Víno v prameňoch	/42
<i>Marta Švolíková</i>	Kolokvium Andrej Chudoba v prítomnosti	/44

DVE OTÁZKY PRE...

/48

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

<i>Richard Pavlovič</i> – <i>Petra Pavlovičová</i>	Štátny archív v Košiciach	/52
<i>Kristína Majerová</i>	Polokruhle jubileum Ústredného archívu Slovenskej akadémie vied	/55
<i>Ján Kúkel</i>	Bratislavský archivár Jakub Gürth	/59
<i>Helena Hollá</i>	Archivár a historik Jozef Kočiš (28. 1. 1928 Hurbanovo – 4. 1. 2013 Trenčín)	/62

DO VAŠEJ KNIŽNICE – RECENZIE

<i>Elena Machajdíkova</i>	HRIVŇÁK, Štefan – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2017	/66
<i>Štefan Hrivňák</i>	BENKOVÁ, Eva. Vinohradníctvo na panstve Červený Kameň v ranom novoveku	/71

Štefan Hrivňák GRAUS, Igor. Pro virtute et merito.
Vznik a vývoj významnosti do roku 1815 /73

DO VAŠEJ KNIŽNICE – ANOTÁCIE

Ivana Červenková KAMENICKÝ, Miroslav – SZÖGI, László.
Študenti z Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách
a vysokých školách do roku 1918 /75

Mária Grófová ĎURČANSKÝ, Marek – SEJK, Michal (eds.).
Archivy, člověk a krajina. Proměny krajiny a životního prostředí
v archivních dokumentech. Sborník příspěvků z 16. konference
archivářů České republiky konané ve dnech 7. – 9. dubna 2015
v Poděbradech /76

NAŠI JUBILANTI

Jozef Meliš Rozhovor s jubilantom prof. Richardom Marsinom /78

Marta Bednárová Mgr. Jana Čiefová – oslávenkyňa /81

Kolektív Archívu Levice Životné jubileum Jarmily Švecovej /81

Erika Sedliaková Jubilantka Mária Adamová /82

SPOMÍNAME

Lenka Pavlíková Za Dankou Roblovou (1948 – 2017) /84

Rút Mazáčová Spomienka na Vladimíra Mazáča (1948 – 2017) /84

PÊLE-MÊLE

Ján Kúkel Archívne vína /85

FÓRUM ARCHIVÁROV

2018, roč. XXVII, č. 1
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka:
Henrieta Žažová

Redakčná rada:
Marta Bednárová, Ivana Červenková, Mária Hešková,
Štefan Hrivňák, Marta Švoliková

Jazyková korektúra: Marta Švoliková

Grafická úprava: Bronislava Porubská, Miroslava Polačková
Spolupráca: Tina Tvrdoňová

Texty: © M. Babirát, R. Bednár, M. Bednárová, I. Červenková,
N. Danišová, Ch. Gepp, M. Grófová, H. Hollá, Š. Hrivňák,
M. Kerešová, Kolektív Archívu Levice, L. Krchnáková,
M. Kundrát, J. Kúkel, E. Machajdíková, K. Majerová,
R. Mazáčová, M. Mišovič, L. Pavlíková, R. Pavlovič,
P. Pavlovičová, M. Schaller, E. Sedliaková, M. Švoliková

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe,
nepredajné. Povolilo: MK SR 1 472/96.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Voľby do orgánov SSA v roku 2018
(autor: Tina Tvrdoňová)

FUNKCIA – A ČO ĎALEJ...

Od šéfredaktorky sa mi do tohto čísla Fóra archivárov ušiel úvodník – milovaný i nenávidený. Milovaný, keď „na prvú viem o čom“, nenávidený, keď hodne dlho netuším, čo by mohlo byť, čo by zaujalo, aká téma by oslovila a vtedy je to výzva. Občas aj začnem písať, po čase zmazávam nielen písmená, lež celé bloky. Toto nie. Odznova... Odznova na niekoľký raz, mením témy, s ničím nie som spokojná. Posledný úvodník, posledná noc na jeho napísanie...

Keď sa povie *funkcia*, čo napadne ako prvé? Všeobecne môže ísť o fungovanie, chod, istú špecifickú (spravidla požadovanú alebo charakteristickú) činnosť; o oblasť pôsobnosti, úlohu, pôsobnosť vo význame postavenie, hodnosť; o význam, platnosť. Uplatnenie slova funkcia nájdeme však aj vo filozofii, v matematike, logike, informatike, hodnotovej analýze, sociológii, personalistike, kde ide o pracovné alebo riadiace miesto, oblasť v organizácii či verejnom živote, v lekárstve, kde si predstavíme iste normálnu činnosť orgánu alebo tkaniva v rámci celkového organizmu (napr. v pojme funkčná porucha), v jazykovede...

Čo tak zamyslieť sa nad funkciou označujúcou pracovné alebo riadiace miesto v organizácii či vo verejnom živote s kompetenciami a zodpovednosťami zverenými na základe vymenovania zriaďovateľom alebo nadriadeným, čo je doplnkom k pojmu hodnosť... Isteže, človek má isté povinnosti v rámci školy, pracoviska, zodpovedá za isté záležitosti v rodine.

Ohliadam sa na vlastné „funkcionárčenie“ v Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa začalo v Komárne v roku 2010 a skončilo sa v roku 2014 v Prešove (bola som hospodárkou a keby som chcela úsmevne charakterizovať toto obdobie, tak výrokom *svoje rozveším, ale tieto tak ľahko nepustím* – rozumej peniaze). Veľa som sa naučila, veľa spoznala, s veľa vecami som sa musela popasovať a každá rada v tej chvíli bola vynikajúca. Pribudli ďalšie úlohy a ich splnenie vyžadovalo ponocovanie, no zároveň výzvu naučiť sa vidieť v tom zmysel a maximálne sa vedieť spoľahnúť na „druhú“ polovicu. (Však, Henrieta, vedeli by sme rozprávať...) V Prešove sa jedno obdobie pre mňa skončilo, no zároveň sa začalo ďalšie, ktoré sa čoskoro v Spišskej Novej Vsi skončí. Aké bolo pre SSA? Povedať len, že „po vydaní svojho počtu“ ho zhodnotí členská základňa a história, je síce korektné, ale aké bolo pre mňa osobne?

Funkciu predsedníčky SSA (ako aj všetky ostatné) som vnímala veľmi trpezlivo a hlavne dočasne, snažila som sa zostať realistikou s nohami pevne na zemi a zvlášť v prípade výboru spoločnosti si dennodenne uvedomovať, že ide (či skôr malo by ísť) o tímovú prácu, rešpektovať rôznosť odborností i schopností všetkých, ktorí sme sa tam ocitli na základe vašej voľby a snažiť sa byť článkom, ktorý prácu tohto súkolia spojil. Nie vždy sa to dalo tak, ako by som si bola bývala predstavovala – občas som si nemo položila otázku, či si svoj diel

zodpovednosti uvedomujú aj „kolieska“ tohto súkolia a zvlášť vtedy, keď sme boli neschopní uznášania. Ale toto mi neprináleží hodnotiť, ani sa k tomu vyjadrovať. Pre mňa to bolo o oveľa väčšej zodpovednosti, o oveľa väčšej náročnosti voči sebe a na to nadväzujúcej náročnosti voči práci tých, ktorí chceli potiahnuť pomyselnú káru, o oveľa väčšej trpezlivosti v súvislosti s vybavením najrôznejších záležitostí, do ktorých sa mi nie vždy chcelo a bolo sa treba v istom zmysle prekonať, o naďalej pretrvávajúcej pokore a vážení si dôvery tých, ktorí mi ju dali..., o možnosti každý deň „objaviť“ niečo z toho, čo dokázalo zdvihnúť zo stoličky a prinútilo opäť vykročiť, o oveľa väčšej náročnosti a počte úloh, za ktoré som zodpovedala. Istú pečať charakteru či smerovania vtlača aj osobnosť daného funkcionára v celej šírke jeho osobných a osobnostných vlastností a kvalít. Funkcia predsedníčky mi však umožnila prežiť aj veľmi veľa pekných momentov, zaujímavých stretnutí, skvelých zážitkov, ktoré si ponesiem ďalej v duši ako malé lampášiky. Všetky tieto „za“ a „proti“ vie ale asi v celej hĺbke pochopiť len ten, kto si to vyskúša na vlastnej koži.

Svojho času sa mi veľmi páčila a podnecovala k premýšľaniu tabuľka typov zodpovednosti Güntera Ropohla v jeho práci *Das Risiko im Prinzip Verantwortung* [Riziko v princípe zodpovednosti] publikovanej v časopise *Ethik und Sozialwissenschaften* [Etika a sociálne vedy] 5 (1994), s. 109 – 120.

Morfologický matrix typov zodpovednosti podľa Güntera Ropohla			
Kto zodpovedá	individuum	korporácia	spoločnosť
Čo	konanie	produkt	zanechanie, zanedbanie
Za čo, načo	dôsledky predvídateľné	dôsledky nepredvídateľné	ďalekosiahle a neskoršie dôsledky
Prečo	morálne pravidlá	spoločenské hodnoty	štátne hranice
Pred čím	svedomie	hodnotenie druhých	súd
Kedy	predtým: prospektívne	momentálne	potom: retrospektívne
Ako	aktívne	virtuálne	pasívne

Kandidátka tých, ktorých si o niekoľko dní budeme voliť ako reprezentantov SSA na funkčné obdobie 2018 – 2022, je v podstate zostavená, možno sa doplní o niekoľko mien na základe návrhov z pléna. Všetkým voliacim členom spoločnosti prajem šťastnú ruku pri výbere našich nástupcov, budúcim zvoleným veľa síl a chuti pokračovať vo všetkom, do nových projektov, do ktorých sa pustia, či nadviažu na prácu svojich predchodcov.

Zostáva napísať už len ĎAKUJEM...

Mária Grófová
predsedníčka
Spoločnosti slovenských archivárov

OZNAMY

VÝZVA NA ZASIELANIE ZOZNAMOV PUBLIKAČNEJ ČINNOSTI ARCHIVÁROV ZA ROK 2016

Vážení kolegovia – archivári! Časopis Fórum archivárov má ambíciu informovať aj v nasledujúcich číslach o publikačnej činnosti zamestnancov **časti štátnych** (ŠA v Prešove, Trenčíne, Trnave a Žiline), **všetkých špecializovaných verejných a mestských archívov, ako aj katedier archívnictva**. Radi by sme Vás touto cestou požiadali o spoluprácu na príprave podkladov. Vaše súpisy publikačných výstupov s úplnými bibliografickými údajmi za rok 2016, ak ste tak ešte doteraz neurobili, zasielajte na e-mailovú adresu redakcie časopisu Fórum archivárov: forum.archivarov@gmail.com. Veríme, že sa nám spoločným príspevom podarí aj touto cestou spropagovať Vašu prácu a úspechy!

VOĽBY DO ORGÁNOV SPOLOČNOSTI SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV 2018 – PREDSTAVENIE KANDIDÁTOV

Súčasťou programu XXII. archívnych dní v SR v Spišskej Novej Vsi bude v stredu 23. mája 2018 aj valné zhromaždenie a voľby predsedu, členov výboru a revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov. Na základe anonymnej ankety mali členovia spoločnosti už začiatkom roka možnosť navrhnúť kandidátov na volebnú listinu. Anonymnej ankety sa zúčastnilo 38 respondentov, ktorí na post predsedu SSA navrhli 13 osôb, na post členov výboru 47 osôb a na post členov revíznej komisie spoločnosti 24 osôb. Navrhnutí kandidáti, ktorí sú členmi SSA, boli vyzvaní, aby vyslovili svoj súhlas, resp. nesúhlas s kandidatúrou. K návrhom z anonymnej ankety sa vyjadrili aj členovia výboru SSA na svojom zasadnutí 6. marca 2018, na ktorom bola vytvorená oficiálna kandidátka (v prílohe v tabuľke). Ako sme už v minulosti avizovali, z dôvodu zvýšenia informovanosti pred voľbami boli kandidáti, ktorí prijali navrhnutú kandidatúru, oslovení redakciou Fóra archivárov. Aby sme voličom pomohli ľahšie sa rozhodnúť pri voľbách, kandidátov sme požiadali o zaslanie krátkeho profilu, vízie ohľadom činnosti v SSA a portrétnej fotografie.

Kandidátka na post predsedu Spoločnosti slovenských archivárov	Kandidáti na post členov výboru Spoločnosti slovenských archivárov	Kandidáti na post členov revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov
Martina Orosová	Marta Bednárová Mária Feješová Štefan Hrivňák Ladislav Jurányi Peter Keresteš Robert Gregor Maretta Miroslav Martinický Miroslava Miková Martina Orosová Radoslav Ragač Júlia Ragačová Juraj Roháč Juraj Šedivý Marta Švoliková Ján Valo	Jana Gubášová Baherníková Katarína Kučerová Bodnárová František Chudják Pavol Urbánek Pavel Vimmer

Kandidátka na post predsedu Spoločnosti slovenských archivárov

Mgr. Martina

Orosová, absolventka odboru archívnictvo – história na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1994). Od roku 1997 pracuje v Archíve Pamiatkového úradu SR, najprv ako odborná archivárka pre sprístupňovanie fondov pamiatkových orgánov, od roku 2016 ako vedúca. Je šéfredaktorkou časopisu pre vedecké poznávanie pamiatkového fondu Slovenska Monument revue, editorkou edície prameňov pamiatkového archívu, externe prednáša na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vo svojej vedeckej práci sa venuje kultúrnym dejinám Slovenska v 20. storočí, dejinám archívnictva, ochrany pamiatok a osvety. Členkou Spoločnosti slovenských archivárov je od roku 1997, v rokoch 2014 – 2018 pôsobila vo výbore SSA ako tajomníčka.

Post predsedníčky SSA vnímam ako mimoriadne zodpovednú a náročnú úlohu, ktorá si vyžaduje maximálne nasadenie, disciplinovanosť, kvalifikovanosť a zároveň rešpekt pred zverenými úlohami. Spoločnosť slovenských archivárov je pre mňa predovšetkým komunita ľudí, ktorí zdieľajú spoločné pracovné problémy, využívajú rovnaké vedomosti a zručnosti, získavajú podobné skúsenosti. V práci s ľuďmi a pre ľudí preto vidím najväčší potenciál rozvoja ďalšej činnosti SSA, ale aj mojej osobnej angažovanosti.

Spoločným menovateľom aktivít SSA musí byť odbornosť a profesionalita. SSA už teraz ponúka zaujímavú platformu pre odborný rast príslušníkov archivárskej obce v podobe špecializovaných podujatí a publikačných výstupov. Zvyšovanie ich vedeckej úrovne je pre mňa inšpiratívnou výzvou a cieľom, ktorý môže zvýšiť kredit SSA v širokom spektre odbornej i laickej verejnosti.

Najdôležitejšou a aj najnáročnejšou úlohou, či skôr metou pre každého archivára a každý archív, je zvýšenie spoločenskej prestíže slovenského archívnictva, od ktorej sa odvíja organizačné, finančné, personálne, materiálne a ďalšie zabezpečenie archívnych inštitúcií. S tým bezprostredne súvisí zvýšenie renomé profesie archivára, jej posun z marginálnej úrovne do centra

spoločenského diania. Ak SSA môže pre to niečo urobiť, ak sa nebude báť hájiť záujmy archivárov pred celou spoločnosťou, bude mi ctou stáť v jej prednom šiku.

Kandidáti na post členov výboru Spoločnosti slovenských archivárov

Ing. Marta Bed-

nárová, absolventka kurzu archívnictva v rokoch 1993 – 1994, v roku 2008 absolvovala Univerzitu Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ekonomickú fakultu, Katedru regionálneho rozvoja a verejnej správy. V Štátnom archíve v Prešove, pracovisko Archív Poprad pôsobí od roku 1989. Vo svojej práci sa spočiatku venovala najmä sprístupňovaniu archívnych fondov samosprávy. Neskôr sa začala zaoberať predarchívnu starostlivosťou, ako lektorka prednáša na školeniach i rekvalifikačných kurzoch zameraných na odbornú správu registratúrnych záznamov. Zaoberá sa regionálnymi dejinami, výsledky výskumov publikuje v monografiách obcí. Členkou SSA je od roku 1991.

V prípade zvolenia za členku výboru SSA v rokoch 2018 – 2022 sa chcem zúčastňovať na organizovaní archívnych dní, seminárov a exkurzií, prispieť k rozvoju vzťahov so zahraničnými spoločnosťami v Poľsku a reprezentovať SSA na podujatiach v Poľsku, naďalej pripravovať materiály k jubileám a jubilantom, byť nápomocná pri evidencii prihlášok a evidencii členov SSA, získavaní nových členov SSA a propagácii SSA.

Mgr. Mária Feješová, rod. Nováková,

PhD., absolventka štúdia histórie na Fakulte humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave (2002). Od roku 2005 pracuje v Štátnom archíve v Bratislave, pracovisko Archív Modra, kde sa venuje spracúvaniu paleograficky a jazykovo náročných fondov do roku 1918,

spolupráci s regionálnymi kultúrnymi inštitúciami na príprave výstav a odborných publikácií a čiastočne bádateľskej agende. V rámci odbornej špecializácie sa zameriava na regionálne dejiny (stredoveké dejiny miest a obcí okresov Malacky, Pezinok, Senec a miestnych častí Bratislavy), dejiny slovenského archívnictva (najmä na dejiny bývalých okresných archívov), preklady historických textov a výskum stredovekých osobných mien (historickú antropomastiku).

Z činností výboru by som rada pomohla s editovaním zborníkov SSA a prípravou iných publikácií, s redakčnou prácou v časopise Fórum archivárov alebo odbornou prípravou programu archívnych dní a seminárov.

Mgr. Štefan Hrivňák

absolvent odboru archívnictvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2014). Pracuje v Archíve mesta Bratislavy. Je členom redakčnej rady Fóra archivárov, koeditorom Zborníka Spoločnosti slovenských archivárov 2017 a prebiehajúceho projektu Biografického slovníka slovenských archivárov. Venuje sa hospodárskym a regionálnym dejinám, dejinám archívnictva na Slovensku a v neposlednom rade propagácii archívneho kultúrneho dedičstva medzi laickou verejnosťou.

Spoločnosť slovenských archivárov potrebuje jednotnú víziu a koncepcné smerovanie. Je dôležité, aby každý člen výboru zodpovedne pristupoval k tejto funkcii a v rámci svojich možností, prostredníctvom silných stránok svojej osobnosti a profesionálnych kvalít aktívne pracoval pre SSA. Preto chcem poprosiť všetkých účastníkov volieb, aby dobre zvážili, ktorým kandidátom dajú svoj hlas.

Posledné dva roky som sa podieľal na tvorbe Fóra archivárov a v tejto práci chcem naďalej zotrvať. Myslím si, že za ten čas sa nám podarilo zvýšiť vizuálnu úroveň časopisu a naplniť ho kvalitným obsahom.

Vysoko oceňujem spomienkové podujatia pri príležitosti výročí osobností slovenského archívnictva, ktoré SSA začala organizovať. Rád by som participoval na tom, aby spoločnosť pokračovala v nastolenom trende

a podporoval všetky zmysluplné aktivity smerujúce k poznaniu dejín vlastného odboru. Myslím si, že SSA by mala užiť spolupracovať so Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV a vyvíjať spoločné aktivity.

Ako kandidát ponúkam svoje nasadenie a prácu, ktorú som vykonával aj doteraz, napriek tomu, že som nebol členom výboru. Podieľal som sa na organizovaní seminárov, tvorbe časopisu, zborníka a slovníka, získavaní financií, písaní projektov, propagácii SSA, distribúcii edičných počinov a pod. Mnohí ma vnímajú ako kritika, no napriek tomu si myslím, že je veľmi nedocenená práca jednotlivcov. Vnímam som to pri jubileách významných členov našej spoločnosti i pri ich odchode do dôchodku. Tento aspekt sa v archivárskej komunite oproti minulosti výrazne zhoršil a je to téma, o ktorej by som tiež rád hovoril. Záverom by som chcel poďakovať ľúčiacim sa členom výboru SSA za ich prácu a úsilie, hoci nie vždy som sa s nimi stotožnil.

Mgr. Ladislav Jurányi

absolvent odboru archívnictvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2013). Od roku 2015 pracuje ako odborný pracovník v Ústrednom archíve Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Venuje sa regionálnym dejinám Bratislavy a okolia, a tiež dejinám vedy a techniky na Slovensku.

V prípade môjho zvolenia do výboru SSA sa budem venovať organizátorskej činnosti v súvislosti s podujatiami organizovanými SSA, propagačnej činnosti a celkovo aktívnou prácou v prospech celej spoločnosti.

PhDr. Peter Keresteš, PhD.

absolvent odboru archívnictvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2004). Od roku 2003 pôsobí v Štátnom archíve v Nitre, najskôr ako odborný archivár,

od roku 2013 vo funkcii riaditeľa. Vo svojej vedecko-výskumnej činnosti sa špecializuje na pomocné vedy historické, najmä na genealógiu a heraldiku, dejiny stoličnej správy, dejiny archívniectva a výskum starších regionálnych dejín Ponitria a Tekova v stredoveku a ranom novoveku. Je členom výboru Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti v Martine, redakčných rád časopisov Slovenská archivistika a Genealogicko-heraldický hlas, členom Heraldickej komisie MV SR a Vedeckej archívnej rady MV SR.

V prípade môjho zvolenia za člena výboru Spoločnosti slovenských archivárov by som sa rád podieľal na rozvoji archívnej teórie a metodiky, propagácii SSA, redaktorskej činnosti i príprave publikácií a spolupracoval na projektoch SSA v prospech jej rozkvetu.

Mgr. Robert Gregor Maretta,

absolvent odboru archívniectvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2008). Už počas vysokoškolského štúdia začal pôsobiť ako archivár v Slovenskom národnom archíve, oddelení starších fondov (2006 – 2011), neskôr pracoval ako správca registratúry – archivár na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2011 – 2017) a v roku 2017 nastúpil do Archívu Slovenského národného múzea v Bratislave. V publikačnej činnosti sa venuje predovšetkým stredovekej diplomatike a cirkevným dejinám, významným osobnostiam a dejinám vybraných inštitúcií, archivistike a sprístupňovaniu archívnych fondov.

V prípade zvolenia za člena výboru SSA v rokoch 2018 – 2022 by som chcel napomáhať alebo prispieť k zlepšeniu činnosti SSA v oblasti rozvoja archívnej teórie a metodiky, odbornej prípravy programu archívnych dní a seminárov, edičnej a redakčnej činnosti SSA, ako aj editovania, prípadne tvorby webovej stránky spoločnosti.

PhDr. Miroslav Martinický, absolvent odboru archívniectvo – história na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1999). Od roku

2002 archivár v Štátnom archíve v Žiline so sídlom v Bytči. Venuje sa dejinám archívov a dejinám správy šľachtických stolíc na území severozápadného Slovenska, a tiež histórii tejto oblasti najmä v rokoch 1526 – 1604. Príležitostne prispieva do historických monografií obcí a miest Liptova, Považia a Turca.

Od roku 2017 je predsedom občianskeho združenia Spolok Pro Archivis, ktorého hlavným cieľom je publikovanie výskumov archivárov.

Chcem sa podieľať na tých činnostiach SSA, ktoré súvisia najmä s odbornosťou archivára, teda výskumom a jeho publikovaním, no očakávam, že väčšinu času zaberie plnenie množstva navonok neviditeľných úloh súvisiacich s organizáciou SSA, ktorú stále vnímam ako reálnu samosprávu.

Mgr. Miroslava Miková,

absolventka archívniectva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2011). Po skončení vysokoškolského štúdia pracovala v súkromnej sfére. Od roku 2014 pracuje v Štátnom archíve v Košiciach, kde sa krátko venovala spracovaniu archívneho fondu.

Od roku 2015 je vedúcou oddelenia služieb verejnosti. Jej práca súvisí s vedením oddelenia a odbornými archívnymi činnosťami spadajúcimi pod oddelenie. Podieľala sa na archívnom výskume a popisovaní archívnych fondov v projekte Yerusha.

Vo výbere Spoločnosti slovenských archivárov by som vedela pomôcť s činnosťami, ktoré sa dajú zabezpečiť prostredníctvom elektronickej pošty a telefónu, keďže nežijem v hlavnom meste. Išlo by predovšetkým o pomoc pri organizovaní podujatí, administrovanie facebooku SSA, editovanie webovej stránky, komunikáciu s členskou základňou a ostatnými činnosťami, s ktorými sa dá pomôcť na diaľku.

Mgr. Martina

Orosová, absolventka odboru archívniectvo – história na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1994). Od roku 1997 pracuje v Archíve Pamiatkového úradu SR, najprv ako odborná archivárka pre sprístupňovanie fondov pamiatkových orgánov, od roku 2016 ako vedúca. Je šéfredaktorkou časopisu pre vedecké poznávanie pamiatkového fondu Slovenska Monument revue, editorkou edície prameňov pamiatkového archívu, externe prednáša na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vo svojej vedeckej práci sa venuje kultúrnym dejinám Slovenska v 20. storočí, dejinám archívniectva, ochrany pamiatok a osvety. Členkou Spoločnosti slovenských archivárov je od roku 1997, v rokoch 2014 – 2018 pôsobila vo výbore SSA ako tajomníčka.

Ako členka výboru SSA by som sa chcela sústrediť na premenu obsahovej náplne a redizajn webovej stránky www.archivari.sk a na jej budovanie ako portálu pre celé slovenské archívniectvo. Chcela by som tiež pokračovať v komunikácii s členskou základňou a naďalej pôsobiť ako sprostredkujúci informačný kanál. Zároveň by som chcela využiť svoje skúsenosti s organizačnou a editorskou prácou a pomáhať pri zabezpečovaní odborných činností SSA.

PhDr. Radoslav

Ragač, PhD., absolvent Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, odbor archívniectvo a pomocné vedy historické – história (1998). Po skončení štúdia pracoval v oddelení predarchívnej starostlivosti Slovenského národného archívu a v Štátnom archíve v Bratislave. V roku 2003 sa stal vedúcim oddelenia dokumentov Archívu Ústavu pamäti národa, v roku 2008 bol krátko jeho riaditeľom. V rokoch 2008 – 2016 riaditeľ Slovenského národného archívu, od októbra

2016 do súčasnosti pôsobí v riadiacej pozícii na Ministerstve kultúry SR. Predmetom jeho vedeckého záujmu sú stredovek a raný novovek, dejiny minorít, heraldika, sfragistika, genealógia a diplomatika, dejiny umenia a architektúry.

Ako dlhoročný člen výboru SSA by som chcel pokračovať v rozvíjaní odborných kapacít spoločnosti a pomáhať pri zvyšovaní povedomia o archívniectve a archívoch ako významnej súčasť nášho kultúrneho dedičstva.

PhDr. Júlia Ragačová

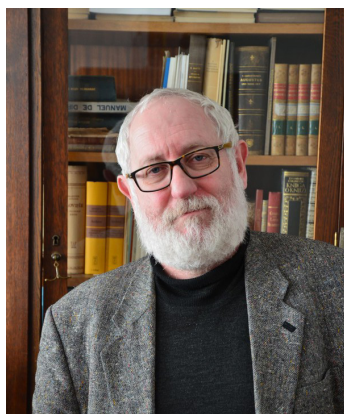
, absolventka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, odboru archívniectvo a pomocné vedy historické – história (1998). Po skončení štúdia až do dnešných dní pôsobí v rezorte Ministerstva vnútra SR: v rokoch 1998 – 2013 odbor archívniectva a spisovej služby (odbor archívov a registratúr, odbor archívov), v rokoch 2013 – 2015 riaditeľka Archívu hlavného mesta SR Bratislavy. Od novembra 2015 do súčasnosti pôsobí v Štátnom archíve v Trnave. V rokoch 2005 – 2013 bola výkonnou redaktorkou a tajomníčkou redakcie Slovenskej archivistiky. Zaoberá sa regionálnymi dejinami Turca.

Aj napriek tomu, že som doteraz nebola členkou výboru, podieľala som sa aktívne na práci v SSA. V rokoch 2009 – 2011 som bola zostavovateľkou zborníkov SSA (Archívy v krízových situáciách, Archívy po roku 1989 a Zbierky v archívoch). Podieľala som sa aj na príprave odborných exkurzií (napr. Slovinsko, južné Čechy, Brno). V prípade zvolenia do výboru by som sa preto rada venovala príprave odborných exkurzií a publikácií SSA.

Doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc., absolvent študijného odboru archívniectvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1979). Po skončení štúdia pracoval v Štátnom okresnom archíve v Trnave (1979 – 1987), skúmal najmä problematiku *missiles* – listov adresovaných Trnave (fond MG Trnava 1238 – 1922 /1928/). Od roku 1987 začal pôsobiť ako vysokoškolský učiteľ na FiF UK,

v súčasnosti na Katedre archívnickva a PVH FiF UK. Vo svojej pedagogickej činnosti sa zaoberá genézou PVH, diplomatikou, archívnickvom, vedie odborné a diplomové praxe, bakalárske, diplomové a doktorandské semináre poslucháčov archívnickva; výberové kurzy archívnickva a PVH realizuje aj pre študentov histórie a dejín umenia. Od roku 2011 je vedúcim Katedry archívnickva a PVH FiF UK. Svoje bádateľské aktivity zameriava na cirkevné dejiny, mestskú diplomatiku a dejiny (predovšetkým Trnavy). Od roku 1990 je členom výboru SSA (v súčasnosti podpredsedom). Je predsedom Sekcie archívnickva a PVH Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV, členom Vedeckej rady SNA v Bratislave.

V prípade zvolenia za člena výboru SSA sa chcem zaoberať posilnením orientácie SSA na problematiku rozvíjania archívnej teórie a metodiky, posilniť profesijný význam spoločnosti a zdôrazniť jej význam ako partnera i oponenta riadiaceho orgánu pri riešení otázok smerovania vývoja a odbornej profilácie slovenského archívnickva. Osobitne by som sa chcel venovať revitalizácii Ceny Elemíra Rákoša. Uvedomujem si dôležitosť prehlbovania osobných kontaktov členskej základne a prehlbovania jej záujmu o morálno-etické problémy slovenskej archívnej obce, a preto by som sa chcel angažovať aj v tomto procese.

Doc. PhDr. Juraj Šedivý, MAS, PhD., absolvent Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (odbor archívnickvo a história, 1996) a Institut für österreichische Geschichtsforschung vo Viedni (ten istý odbor). Pracuje na FiF UK a vo svojej vedecko-pedagogickej činnosti sa orientuje na stredoveké dejiny (písomná kultúra a dejiny miest – špeciálne Bratislavy). K svojim témam vydal jednu monografiu, viaceré zostavoval a je autorom približne 70 vedeckých štúdií vydaných v 7 kraji-

nách, kvôli čomu ho zvolili za člena medzinárodných vedeckých komisií pre dejiny miest (CIHV), paleografiu (CIPL) a diplomatiku (CID). Koordinuje viacero vedeckých projektov (najvýznamnejším je súpis stredovekých nápisov zo Slovenska). Vytvoril koncepciu komplexného pamäťového portálu www.PamMap.Sk, ktorý ponúka prístup k historickým prameňom akéhokoľvek druhu (aj k archívnym dokumentom).

V prípade zvolenia by som chcel pomôcť v komunikácii s nemecky hovoriacim zahraničím a pri príprave projektov, do ktorých by mohli byť zapojení archivári a archívy. V prospech archívov by som sa rád angažoval aj rozšírením projektu PamMap.sk (zatiaľ funguje len pre Bratislavu, do budúcnosti by mohol pre celé Slovensko), v rámci ktorého by sa viac prepojila činnosť na univerzitách s blízkymi archívnymi pracoviskami (pomoc zo strany pedagógov a študentov, zviditeľňovanie archívov ako pamäťových inštitúcií smerom k širokej verejnosti). Mohol by som byť komunikačným článkom medzi katedrou archívnickva, SSA a vedeckou archívnuou radou, čo by mohlo prispieť k väčšej vzájomnej koordinovanosti. Viem pomôcť aj pri editorskej činnosti.

Mgr. Marta Švoliková, absolventka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, odbor archívnickvo a pomocné vedy historické (1987). Od novembra roku 1986 pracuje v levičkom archíve, ktorý dnes jestvuje pod názvom Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice. Na začiatku praxe sa venovala najmä spracovávaniu archívnych fondov samosprávnych orgánov, v súčasnosti sa zameriava na sprístupňovanie archívnych fondov a vybavuje bádateľskú agendu. Zaoberá sa výskumom dejín Levíc a okolia. Výsledky svojich výskumov publikuje v regionálnych monografiách. Je zostavovateľkou a spoluautorkou Monografie mesta Levice (2010, druhé vydanie 2015), autorkou publikácie Z histórie židovskej komunity v Leviciach (2012), spoluautorkou retrovydaní Levickej kuchárskej knihy (2011, 2014). Zúčastňuje sa na konferenciách a prednáša o dejinách levičského regiónu. Ako organizátorka sa podieľala na príprave medzinárodných konferencií Knižná kultúra Levíc

a okolia (2005), Mesto a šľachta, mešťania a šľachtici (2007). Je členkou redakčnej rady Zborníka Tekovského múzea v Leviciach, v ktorom aj publikuje. Členkou SSA je od roku 1999.

Ak by ma zvolili za člena výboru Spoločnosti slovenských archivárov, chcem pokračovať v práci na Fóre archivárov, príprave článkov, korektúrach. Budem sa venovať propagácii spoločnosti, pomáhať pri organizovaní archívnych dní a konferencií SSA a podieľať sa na organizácii exkurzií SSA.

Mgr. Ján Valo, PhD., absolvent vysokoškolského štúdia archívniectva v roku 2010 a doktorandského štúdia pomocných vied historických v roku 2014 (Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta). Svoju profesionálnu kariéru začal v roku

2006 ako správca registratúry v spoločnosti IRI, a. s., od roku 2009 pracoval ako odborný archivár v Ústave pamäti národa – Archíve ÚPN, od roku 2012 pracoval ako správca a hlavný metodik registratúry pre spoločnosť LTDE, GmbH. Od roku 2014 až doposiaľ pracuje ako odborný asistent na Univerzite Komenského v Bratislave, Filozofickej fakulte, Katedre archívniectva a pomocných vied historických, kde sa okrem iného venuje historickej geografii, historickej demografii a historickej kartografii a vykonáva funkciu tajomníka katedry.

V prípade zvolenia za člena výboru Spoločnosti slovenských archivárov by som sa rád podieľal na organizátorskej činnosti a príprave programu archívnych dní a seminárov, rovnako pri organizovaní domácich a zahraničných exkurzií, kde by som rád zúžitkoval svoje doterajšie skúsenosti v tejto oblasti. V oblasti bežnej a rutínnej práce by som sa aktívne angažoval pri správe hospodárenia SSA a evidencii členských príspevkov, administratívnych prácach a správe registratúry, pri príprave zasadnutí výboru, taktiež pri evidencii prihlášok a evidencii členov SSA. V oblasti vzťahov s verejnosťou by som rád aktívne participoval na komunikácii s členskou základňou, pri získavaní nových členov SSA, propagácii spoločnosti a pri administrácii Facebooku SSA. V oblasti odbornej práce by som sa rád podieľal na rozvoji archívnej teórie a metodiky.

Kandidáti na post členov revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov

Mgr. Jana Gubášová Baherníková,

absolventka odboru archívniectva a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2009). Počas štúdia v roku 2007 nastúpila do Ústredného archívu Slovenskej akadémie vied ako archivárka. V roku 2009 bola zaradená do kategórie výskumní a vývojoví zamestnanci. Od roku 2015 pôsobí vo funkcii riaditeľky tohto archívu. V roku 2012 bola prijatá za externú doktorandku na Historickom ústave Slovenskej akadémie vied. Venuje sa dejinám vedy a techniky, spracovávaniu a sprístupňovaniu archívnych fondov úradnej aj neúradnej proveniencie a metodike sprístupňovania archívnych fondov a archívnych zbierok.

V prípade zvolenia za členku revíznej komisie SSA som pripravená v rámci SSA venovať sa prioritne úlohám, ktoré tejto komisii ukladá článok 8, bod 1 stanov spoločnosti. Tu môžem zúžitkovať svoje skúsenosti získané z pôsobenia v Sneme Slovenskej akadémie vied v rokoch 2015 – 2017. Okrem toho sa rada zapojím aj do činností „backoffice“ SSA – napr. administratíva a správa registratúry, komunikácia s členskou základňou, evidencia členov a samozrejme propagácia činnosti SSA.

Mgr. Katarína Kučerová Bodnárová, PhD.,

absolventka odboru archívniectva a pomocné vedy historické (2003) na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave pokračovala v štúdiu ako interná doktorandka v odbore pomocné vedy historické (dizertačná práca obhájená v roku 2009). Od roku 2008 je vedúcou Archívu výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie. Venuje sa problematike osobných fondov, archívnym dokumentom v spoje-

ní s vizuálnym umením, v menšej miere novovekej mestskej diplomatiike. S rodinou žije v Bratislave.

Ako členka revíznej komisie sa chcem v prvom rade venovať úlohám, ktoré členovi revíznej komisie vyplývajú zo stanov SSA, a teda dohľadu a kontrolnej činnosti.

Rada by som o 4 roky videla SSA ako modernú otvorenú stavovskú organizáciu, aktívnu v komunikácii nielen voči svojim členom, ale aj voči širokej verejnosti, ktorá dokáže akčne reagovať na vzniknuté problémy a situácie, vyjadruje sa k nim, informuje a najmä proaktívne hľadá riešenia a využíva pri tom všetky dostupné prostriedky 21. storočia. Rada by som sa venovala práve tým činnostiam, ktoré prispejú k naplneniu mojej vízie.

PhDr. František Chudják, PhD.,

absolvent odboru história – archívniectvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1992, po ukončení doktorandského štúdia mu bol v roku 2011 udelený akademický titul PhD. Od roku 1995 pracuje v Národnej banke Slovenska ako hlavný archivár, pričom spracováva archívne fondy bývalých centrálnych a komerčných bánk na Slovensku. V roku 2009 sa stal členom pracovného tímu Projektu digitalizácie podateľne, registratúry a archívu NBS, od roku 2015 sa metodicky podieľa na zavedení a prevádzke elektronických informačných systémov na správu registratúry a archívu NBS.

Členom Spoločnosti slovenských archivárov som od roku 1997, v roku 2014 som bol zvolený za člena jej revíznej komisie. V prípade môjho opätovného zvolenia za člena revíznej komisie SSA na valnom zhromaždení Spoločnosti slovenských archivárov dňa 23. mája 2018 by som sa chcel podieľať predovšetkým na príprave odborných podujatí (archívne dni, semináre, workshopy), editovaní zborníkov SSA a príprave iných publikácií. V oveľa väčšej miere ako doteraz by som sa však chcel sústrediť na kontrolu hospodárenia SSA a pomoc pri získavaní finančných prostriedkov od sponzorov.

Mgr. Pavol Urbánek, absolvent magisterského štúdia archívniectva, pomocných vied historických

a histórie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ukončené štátnou skúškou v roku 2001. V rokoch 2001 – 2002 bol zamestnaný ako archivár v Ústrednom archíve Geodézie a kartografie v Bratislave. Od marca 2002 do súčasnosti pracuje v Parlamentnom archíve kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky. Od februára 2017 je vedúcim Parlamentného archívu. Vo svojej práci sa venuje sprístupňovaniu archívnych fondov Kancelárie NR SR. V revíznej komisii SSA pracuje od roku 2017, keď nastúpil na uvoľnený post ako prvý náhradník.

Vo volebnom období 2018 – 2022 by som sa chcel v SSA venovať fotografovaniu a vedeniu fotoarchívu SSA, keďže s fotením mám už skúsenosti aj popri mojej práci v Kancelárii Národnej rady SR.

PhDr. Pavel Vimmer, CSc.,

absolvent vojenského školstva v Bratislave (1984), pričom jeho vedecká výchova bola zameraná na všeobecné dejiny. V rokoch 1984 – 1993 pôsobil ako vojenský historik vo Vojenskom historickom ústave. Po vzniku Slovenskej republiky organizoval delimitáciu archívnych fondov vojenskej proveniencie na Slovensko. V rokoch 1994 – 1998 bol riaditeľom Vojenského historického archívu v Trnave. Následne v rokoch 1999 – 2015 pracoval ako archivár v Štátnom archíve v Bratislave, kde sa špecializoval na inventarizáciu archívnych fondov štátnej správy po roku 1945 a evidenciu archívnych fondov. Je autorom viacerých prác s tematikou vojenských dejín Slovenska, najmä partizánskeho hnutia počas SNP. Dlhodobu organizuje poznávacie zájazdy pre archivárov.

V prípade zvolenia som ochotný podieľať sa na rozvoji v každej oblasti, kde to bude potrebné, napríklad pri organizovaní odborných exkurzií.

STREDA
23. MÁJA

AK SI NESPOKOJNÝ, TAK PRÍĎ VOLIŤ!
AK SI SPOKOJNÝ, TAK PRÍĎ PODPORIŤ!

Spoločnosť slovenských archivárov

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, sekcia verejnej správy,
odbor archívov a registratúr

Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Spišská Nová Ves

Sekcia archívnictva a pomocných vied historických

Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV

Mesto Spišská Nová Ves

Múzeum Spiša

a

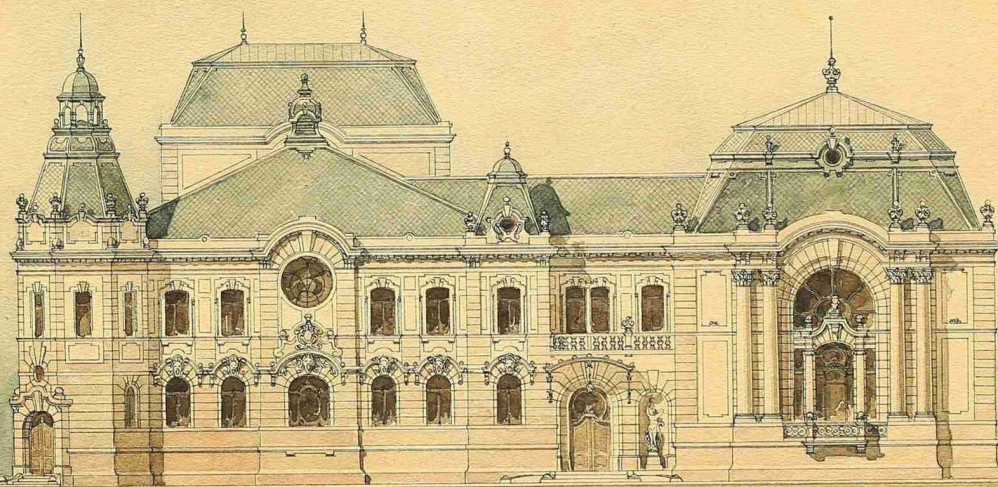
Galéria umelcov Spiša

Vás pozývajú na

XXII. archívne dni v Slovenskej republike Kultúrne dedičstvo v archívnych dokumentoch

22. - 24. máj 2018, Reduta, Spišská Nová Ves

FŐ-HOMLOKZAT

0 1 2 3 4 5 10 15 20 METRY

Architektúra
1898

XXII. archívne dni v Slovenskej republike
Spišská Nová Ves, 22. - 24. máj 2018
Kultúrne dedičstvo v archívnych dokumentoch

PROGRAM

UTOROK, 22. máj 2018

- 11:00 – 13:00 Prezentácia a registrácia účastníkov
13:00 – 13:15 **SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE XXII. ARCHÍVNÝCH DNÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE**
Privítanie hostí a účastníkov, úvodné príhovory
13:15 – 13:30 Mgr. Mária MRIŽOVÁ, PhD., *Ministerstvo vnútra SR*
Archívne kultúrne dedičstvo v roku významných historických jubileí
13:30 – 13:45 PhDr. Radoslav RAGAČ, PhD., *Ministerstvo kultúry SR*
Rok Európskeho kultúrneho dedičstva a archívne dokumenty
13:45 – 14:05 Mgr. Monika FEKIAČOVÁ, *MV SR, Štátny archív v Prešove, Špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči*
Archívne dokumenty v správe Spišského archívu v Levoči ako významná súčasť kultúrneho dedičstva Slovenska
14:05 – 14:25 PhDr. Zuzana KOLLÁROVÁ, PhD., *MV SR, Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad*
Podiel Štátneho archívu v Prešove, pracovisko Archív Poprad na prezentácii mestskej pamiatkovej rezervácie Poprad-Spišská Sobota
14:25 – 14:45 Mgr. Peter ZMÁTLO, PhD., *Katolícka univerzita v Ružomberku*
Spracovanie kultúrneho života v historických regiónoch Slovenska na základe archívnych prameňov.
Príklad Spiša v období prvej republiky.
14:45 – 15:00 DISKUSIA
15:00 – 15:30 PRESTÁVKA
15:30 – 15:50 Mgr. Pavel JAKUBEC, *Státní oblastní archív v Litoměřicích – Státní okresní archiv Semily*
Von wem sie errichtet sind? Soupisy kaplí, soch a křížů ve farních archivech severovýchodních Čech jako jedinečný zdroj k ochraně a dokumentaci drobných sakrálních památek.
15:50 – 16:10 Mgr. Katarína ŠVÁBIKOVÁ, PhD., *Archív Divadelného ústavu*
Kultúrne dedičstvo v Archíve Divadelného ústavu
16:10 – 16:30 Mgr. Magdaléna STÝBLOVÁ, *Katedra muzikológie FiF UK v Bratislave*
Courage/odvaha. Kultúrna opozícia – význam a pochopenie kultúrneho dedičstva disentu v bývalých socialistických krajinách.
16:30 – 17:00 PhDr. Henrieta ŽAŽOVÁ, PhD., Mgr. Štefan HRIVŇÁK
Biografický slovník slovenských archivárov – správa o stave prác
17:00 – 17:15 DISKUSIA. Uzavretie prvého dňa konferencie.
17:15 – 18:00 PREZENTÁCIA FIRIEM
18:00 – 20:00 Prehliadka mesta Spišská Nová Ves a návšteva miestnych kultúrnych inštitúcií

STREDA, 23. máj 2018 Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov

- 8:30 – 9:00 Otvorenie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov
 9:00 – 9:15 Voľba návrhovej, mandátovej a volebnej komisie
 9:15 – 9:30 Mgr. Mária GRÓFOVÁ, predsedníčka SSA
 Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2016 – 2018
 9:30 – 9:45 Mgr. Martina OROSOVÁ, tajomníčka SSA
 Správa o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2016 – 2018
 9:45 – 10:00 Mgr. Marta ŠVOLIKOVÁ, hospodárka SSA
 Správa o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2016 – 2018
 10:00 – 10:15 PhDr. František Chudják, PhD., predseda Revíznej komisie SSA
 Správa revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov za roky 2016 – 2018
 10:15 – 10:30 DISKUSIA
 10:30 – 10:40 Uznesenie mandátovej komisie
 10:40 – 11:00 Voľba predsedu Spoločnosti slovenských archivárov, členov výboru Spoločnosti slovenských archivárov a členov revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov
 11:00 – 11:30 PRESTÁVKA
 11:30 – 11:40 Uznesenie volebnej komisie
 11:40 – 11:50 Návrh a uznesenie návrhovej komisie
 11:50 – 12:00 Záver valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov
 12:00 – 13:00 OBEDŇAJŠIA PRESTÁVKA
 13:00 – 17:00 EXKURZIA
 18:30 SLÁVNOSTNÁ VEČERA

ŠTVRTOK, 24. máj 2018

- 9:00 Otvorenie tretieho dňa konferencie
 9:00 – 9:20 PhDr. Marek RÍMSKY, *Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach*
Spišský zlomok
 9:20 – 9:40 Mgr. Jozef PRILLINGER, Mgr. Daša KRČOVÁ, Mgr. Peter KALLO, *Archív ŽSR a Železničné múzeum Slovenskej republiky*
Handlová – Horná Štubňa : stavba jednokolejnej hlavnej dráhy
 9:40 – 10:00 Mgr. Eva GRESCHOVÁ, Mgr. Eva BARTOŠOVÁ, *Archív Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva*
Slovenské jaskyne svetového kultúrneho a prírodného dedičstva v dokumentoch Archívu Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva
 10:00 – 10:30 PRESTÁVKA
 10:30 – 10:50 Mgr. Katarína KUČEROVÁ BODNÁROVÁ, PhD., *Archív výtvarného umenia SNG*
Pohyb umeleckých artefaktov v inštitúcii galerijného typu a jeho mapovanie prostredníctvom archívnych dokumentov
 10:50 – 11:10 PhDr. Milena BALCOVÁ, *Vojenský historický archív*
Kultúrny život slovenského vojaka v období druhej svetovej vojny
 11:10 – 11:30 Mgr. Mária GRÓFOVÁ, *Archív Univerzity Komenského v Bratislave*
Univerzitný poklad – realita verzus archívne dokumenty
 11:30 – 11:45 DISKUSIA
 12:00 Uzavretie XXII. archívnych dní v Slovenskej republike

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV Z 30. JANUÁRA 2018 V BRATISLAVE

Program:

XXII. archívne dni v SR

Príprava valného zhromaždenia a volieb do výboru a revíznej komisie SSA

Projekt Biografický slovník slovenských archivárov
Fórum archivárov

Rôzne

Na zasadnutí sa zúčastnilo 10 členov výboru a revíznej komisie, traja sa ospravedlnili. Na úvod referovali M. Grófová a H. Žažová o stretnutí s Mgr. Máriou Mrižovou, PhD. na odbore archívov a registratúr MV SR. Ministerstvo vnútra SR prevezme záštitu nad XXII. archívnymi dňami v SR. M. Mrižová informovala o podujatiach, ktoré pripravuje MV SR so štátnymi archívmi, o postupe prác v súvislosti s vydávaním časopisu Slovenská archivistika a potvrdila, že MV SR sa ako spoluvydavateľ zúčastní na vydaní Biografického slovníka slovenských archivárov a zaplatí tlač publikácie. Grafické práce a zalomenie bude hradiť SSA zo svojho rozpočtu. J. Roháč uviedol, že spolu s doc. PhDr. Jurajom Šedivým, MAS, PhD. mali tiež stretnutie s M. Mrižovou, ktorého sa zúčastnili aj PhDr. Milan Mišovič, Mgr. Monika Péková a PhDr. Mária Španková. Predmetom rokovania boli záležitosti ohľadom vzdelávania budúcich archivárov a ich študentskej odbornej praxe v archívoch.

XXII. archívne dni v SR sa uskutočnia v dňoch 22. – 24. 5. 2018 v Spišskej Novej Vsi na tému Kultúrne dedičstvo v archívnych dokumentoch. Spoluorganizátorom bude MV SR, Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Spišská Nová Ves. Kontaktnými osobami sú riaditeľ Štátneho archívu v Košiciach PhDr. Richard Pavlovič, PhD. a vedúca archívu v Spišskej Novej Vsi Mgr. Nina Palková. Výzvu na zasielanie príspevkov napíše a rozošle M. Orosová. M. Grófová referovala o organizačnom zabezpečení podujatia dohodnutom počas osobného stretnutia so spoluorganizátormi v Spišskej Novej Vsi dňa 19. 1. 2018. Rokovanie a spoločenský ve-

čer sa uskutočnia v budove Reduty v centre mesta. Prenájom rokovacej sály a foyeru bude stáť 600 €. Hlasovaním boli stanovené poplatky: účasť na spoločenskom večere 25 € na osobu, konferenčný poplatok pre členov SSA 15 €, pre nečlenov SSA 25 €. Prednášajúci, študenti, organizátori a hostia poplatok neplatia. Elektronickú prihlášku a prezenčné listiny pripraví archívne pracovisko v Spišskej Novej Vsi v spolupráci s M. Bednárovou. Ubytovanie najväčšieho množstva účastníkov je možné zabezpečiť v hoteli Metropol. Ďalšie ubytovacie možnosti ponúkajú početné penzióny v meste a okolí. Autobusy na exkurziu zabezpečí R. Pavlovič z Centra podpory Košice. Organizátori zabezpečili dve možnosti exkurzie: návštevu Katedrály sv. Martina a biskupského archívu v Spišskej Kapitule, Kostola sv. Ducha v Žehre a kaštieľa v Žehre-Hodkovciach alebo návštevu Spišského múzea – kaštieľa v Markušovciach a letohrádku Dardanely a prehliadku mesta Spišské Vlachy. Taktiež bude možná prehliadka mesta Spišská Nová Ves, výstup na vežu farského kostola, návšteva Galérie umelcov Spiša.

Valné zhromaždenie a voľby do výboru SSA sa uskutočnia dopoludnia v druhý deň konferencie. Výbor postaví vlastnú kandidátku doplnenú o mená kandidátov podľa online hlasovania, ktoré prebieha na stránke www.archivari.sk. Navrhnutí kandidáti, ktorí prijmú kandidatúru, budú v krátkom profile predstavení vo Fóre archivárov. Program valného zhromaždenia bude pozostávať zo správ za roky 2016 – marec 2018.

H. Žažová referovala o stave príprav Biografického slovníka slovenských archivárov. Termín uzavretia online formulára na vkladanie jednotlivých hesiel bol stanovený na 31. 3. 2018. Potom budú dobrovoľní editori a redaktori pracovať na úprave textov pre tlačennú verziu. V júni 2018 by mala byť pripravená prvá verzia na recenziu. H. Žažová zároveň informovala o časopise Fórum archivárov a obsahu čísla 1/2018.

Hlasovaním bolo odsúhlasené zaplatenie honorárov za zalomenie Zborníka SSA 2017, za vyhotovenie a spravovanie online formulára Biografického slovníka slovenských archivárov, za zalomenie Fóra archivárov čísla 3/2016 a 1-2/2017. Za nových členov SSA boli jednomyseľne prijatí: Margita Bandoľová, Jozef Meliš, Branislav Geschwandtner, Ladislav Jurányi, Sebastián Krasnovský a Jana Guľášová Baherníková. M. Švoliková prezentovala ponuku Andrey Farkas z Maďarského národného archívu o možnosti usporiadať workshop o štúdiu

a využívaní maďarských prameňov, ktorý by čiastočne hradili z maďarského grantu v rámci archívnej pedagogiky. Výbor SSA súhlasil s pomocou pri organizácii. M. Grófová uviedla, že Zborník SSA 2017 sa predáva za 15 eur. Zaslanie povinných výtlačkov Fóra archivárov č. 3/2017 zabezpečí M. Orosová.

Zapísala: *Martina Orosová*
Overila: *Mária Grófová*

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV ZO 6. MARCA 2018 V BRATISLAVE

Program:

XXII. archívne dni v SR
Príprava valného zhromaždenia a volieb do výboru a revíznej komisie SSA
Projekt Biografický slovník slovenských archivárov
Ročná uzávierka účtov a daňové priznanie
Fórum archivárov
Rôzne

Na marcovom zasadnutí výboru SSA sa zúčastnilo deväť členov výboru a revíznej komisie, štyria sa ospravedlnili. Hlavným bodom rokovania bola príprava XXII. archívnych dní v SR, zostavenie programu konferencie a valného zhromaždenia. M. Grófová zhrnula informácie o príprave XXII. archívnych dní so spoluorganizátorkou Mgr. Ninou Palkovou v Spišskej Novej Vsi týkajúce sa rokovania, ubytovania, stravovania a exkurzie. Predbežne sa počíta s účasťou zahraničných hostí z Česka, Maďarska, Poľska a Rakúska.

V ďalšej diskusii bol zostavený návrh programu odbornej časti konferencie, ktorý sfinalizuje M. Orosová po doručení všetkých anotácií príspevkov. Zatiaľ sa prihlásili: Mgr. Monika Fekiačová, PhD., Zuzana Kollárová, PhD., Mgr. Peter Zmátlo, PhD., Mgr. Katarína Švábiková, PhD., Mgr. Magdaléna Stýblová, Mgr. Jozef Prillinger, Mgr. Daša Krčová, Mgr. Peter Kallo, Mgr. Eva Greschová, Mgr. Eva Bartošová a zo zahraničných hostí Pavel Jakubec z Českej republiky.

H. Žažová informovala o výsledkoch online hlasovania a návrhoch kandidátov do výboru SSA, ktorí boli následne oslovení, či prijímajú kandidatúru. Výbor SSA navrhol ďalších uchádzačov zo svojich

radov, čím bol vytvorený predbežný zoznam volebných kandidátov. Kandidátka môže byť doplnená ďalšími návrhmi aj priamo na valnom zhromaždení. Podmienkou je, aby bol navrhnutý kandidát členom SSA, aby bol osobne prítomný a prejavil súhlas s kandidatúrou.

Za novú členku SSA bola prijatá Ing. Jana Špániková z Ústredného archívu SAV. Vzhľadom na časovo náročné rokovanie neboli ďalšie body podrobnejšie prediskutované.

Zapísala: *Martina Orosová*
Overila: *Mária Grófová*

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV ZO 17. APRÍLA 2018 V BRATISLAVE

Program:

XXII. archívne dni v SR
Príprava valného zhromaždenia a volieb do výboru a revíznej komisie SSA
Hospodárenie SSA
Fórum archivárov
Rôzne

Zasadnutia výboru SSA sa zúčastnilo osem členov výboru a revíznej komisie, ostatní sa ospravedlnili. Ako hostia sa rokovania zúčastnili PhDr. Richard Pavlovič, PhD., riaditeľ MV SR, Štátneho archívu v Košiciach, a Mgr. Nina Palková, vedúca MV SR, Štátneho archívu v Košiciach, pracoviska Archív Spišská Nová Ves. Hlavnou témou rokovania bola príprava XXII. archívnych dní v SR, o ktorej na úvod referovali pozvaní hostia. Na prezentáciu účastníkov bude potrebné pripraviť prezenčné listiny, príjmové doklady, menovky, tašky s prezenčnými materiálmi, ako aj Zborníky SSA 2017. Nateraz otvoreným zostáva ešte stále zabezpečenie občerstvenia počas prestávok.

Zo zahraničných hostí budú prítomní Mgr. Joanna Kapitan, Univerzitný archív Katolíckej univerzity Jána Pavla II. v Lubline ako reprezentantka Poľského archívneho tovaríštva, Mag. Karin Sperl, MAS, Zemský archív Burgenland, zástupkyňa Burgenlandu v rade Združenia rakúskych archivárokov a archivárov a zároveň predsedníčka Spoločnosti rakúskych archivárokov a archivárov, Andrea Farkas, Maďarský

národný archív a zástupca Maďarskej archívnej spoločnosti, Mgr. David Valúšek, predseda Českej archívnej spoločnosti a Mgr. Pavel Jakubec, riaditeľ SOkA Semily s odborným referátom. Na utorok 22. mája 2018 po skončení rokovania je organizovaná prehliadka mesta s možnosťou výstupu na vežu Kostola Nanebovzatia Panny Márie. Druhý deň 23. mája 2018 počas valného zhromaždenia majú zahraniční hostia ako aj nečlenovia SSA možnosť navštíviť Galériu umelcov Spiša s odborným výkladom. M. Orosová informuje členov SSA o nevyhnutnosti prihlásiť sa do 1. mája 2018, potom bude online prihlasovanie uzavreté. Termín je potrebné dodržať z dôvodu prípravy definitívnych zoznamov účastníkov. R. Ragač zabezpečí technické vybavenie na rokovanie (plátno, dataprojektor, notebook).

V rámci prípravy valného zhromaždenia bude výbor oslovovať skúsených členov SSA, ktorí by zastali funkcie vo volebnej, mandátovej a návrhovej komisii. Funkcionári výboru SSA pripraví príslušné správy za roky 2016 – marec 2018. Takisto je potrebné počítať s povinnosťou vyhotoviť zápisnice a uznesenia. Dopredu treba pripraviť hlasovacie lístky s menami navrhnutých kandidátov a s voľnými riadkami, na ktoré sa dopíšu kandidáti navrhnutí priamo z pléna. Doklady o hospodárení odovzdajú M. Grófová a M. Švoliková na kontrolu revíznej komisii, ktorá pripraví revíziu správ.

Fórum archivárov č. 1/2018 je z veľkej časti hotové a zalomené. Číslo bude distribuované pred archívny dňami, aby sa účastníci mohli oboznámiť s profilmi navrhovaných kandidátov na predsedu, členov výboru a revíznej komisie SSA. Výbor SSA uzavrie do konania archívnych dní revíziu členskej základne a zostaví aktuálny zoznam členov SSA. Hlavné práce vykonajú M. Grófová a M. Švoliková. Výbor SSA sa v hlasovaní jednomyseľne uzniesol na prijatí nových členiek SSA Mgr. Ivany Červenkovéj, PhD. zo Slovenského národného archívu a Mgr. Lenky Bernátovej, PhD. z Archívu Poštovej banky.

Na záver predsedníčka SSA M. Grófová poďakovala členom výboru za účasť na zasadnutí, a keďže išlo o posledné zasadnutie výboru v tomto volebnom období, poďakovala im aj za prácu odvedenú za uplynulé štyri roky.

Zapísala: *Martina Orosová*
Overila: *Mária Grófová*

Rímskokatolícky farský Kostol Nanebovzatia Panny Márie v Spišskej Novej Vsi s najvyššou kostolnou vežou Slovenska (87 m)

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV V ROKU 2016 (I. ČASŤ)

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV

- ČERVENKOVÁ, Ivana. Archívny výskum kaštieľa v Kráľovej pri Senci. In *Monument revue*, roč. 5, 2016, č. 2, s. 8-15, ISSN 1338-807X.
- ČERVENKOVÁ, Ivana. V spoločnosti hviezd: Nová výstava Slovenského národného archívu. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 1, s. 46-49, ISSN 1339-8423.
- ČERVENKOVÁ, Ivana. Panstvo a jeho funkcia výrobného podniku. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 101-102, ISSN 1339-8423.
- HABALOVÁ, Božena. Albumínové fotografie. In *Historická fotografia 2016: zborník pro prezentaci historické fotografie*. Brno: Národní technické muzeum v Brně, 2016, s. 60-68.
- PUŠKÁROVÁ, Andrea – BUČKOVÁ, Mária – HABALOVÁ, Božena – KRAKOVÁ, Lucia – MAKOVÁ, Alena – PANGALO, Domenico. Microbial communities affecting albumen photography heritage: a methodological survey. In *Scientific Reports* 6, Article number 20810. Dostupné na: <<http://www.nature.com/articles/srep20810>>.
- JURAŠEKOVÁ, Zuzana – MIŠKOVSKÝ, Pavol – HABALOVÁ, Božena – MAKOVÁ, Alena. Analýza pigmentov kolorovaných albumínových fotografií fondu Príleský-Ostrolúcky pomocou Ramanovej a povrchovo-zosilnenej Ramanovej spektroskopie. In *Zborník príspevkov z vedeckej konferencie CSTI 2015, Conservation Science, Technology and Industry*. Bratislava, 2016, ISBN 978-80-8060-377-9.
- HAFKOVÁ, Zuzana. Zmeny vlastností pauzovacieho papiera po aplikácii laminačnej fólie. In *Zborník príspevkov z vedeckej konferencie CSTI 2015. Conservation Science, Technology and Industry*. Bratislava, 2016, s. 477-487, ISBN 978-80-8060-377-9.
- HOLÍKOVÁ, Michaela. Prvé mesiace Napoleona na Svätej Helene. In *Bulletin Československej napoleonskej spoločnosti*, roč. XX, marec 2016, s. 22-27, ISSN 1213-6988.
- HOLÍKOVÁ, Michaela. Každodenný život v Longwoode. In *Bulletin Československej napoleonskej spoločnosti*, roč. XX, jún 2016, s. 3-7, ISSN 1213-6988.
- HOLÍKOVÁ, Michaela. Napoleon a Betsy Balcombová. In *Bulletin Československej napoleonskej spoločnosti*, roč. XX, september 2016, s. 9-14, ISSN 1213-6988.
- HOLÍKOVÁ, Michaela. Stručné predstavenie Napoleonových spoločníkov na Svätej Helene. In *Bulletin Československej napoleonskej spoločnosti*, roč. XX, december 2016, s. 5-8, ISSN 1213-6988.
- GABRIKOVÁ, Alžbeta. Slovenský národný archív na cestách za poznaním II. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 61-62, ISSN 1339-8423.
- KAFÚNOVÁ, Jana. Deň otvorených dverí v Slovenskom národnom archíve. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 2, s. 61-62, ISSN 1339-8423.
- KAFÚNOVÁ, Jana. Konferencia Kultúrne inštitúcie v archívnych dokumentoch (Od mecenátu po štátnu podporu). In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 94-96, ISSN 1339-8423.
- MAKOVÁ, Alena. *Farbenie papieroviny pre potreby dolievania*. Metodická príručka. Bratislava: Slovenský národný archív, 2016, 9 s.
- TVRDOŇOVÁ, Daniela. Prezentácia činnosť Slovenského národného archívu za posledných 10 rokov. In *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 2016, č. 2, s. 157-164, ISSN 1339-2204.
- TVRDOŇOVÁ, Daniela. Zabudnutý archív Obilnej spoločnosti pre Slovensko. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 2, s. 33-37, ISSN 1339-8423.
- TVRDOŇOVÁ, Daniela. Konferencia Kultúrne inštitúcie v archívnych dokumentoch. In *História 53. Zborník Slovenského národného múzea*, roč. CVII, 2016, s. 111-114.
- WOLFSHÖRNDL, Vladimír. Archívna škatuľa ako nosič informácií o archívnych dokumentoch/archívnom fonde. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 34-37, ISSN 1339-8423.

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV, ŠPECIALIZOVANÉ PRACOVISKO SLOVENSKÝ BANSKÝ ARCHÍV V BANSKEJ ŠTIAVNICI

- SCHILLEROVÁ, Janka. Pozvánka na Deň otvorených dverí. In *Štiavnické noviny*, roč. 27, 2016, č. 30, s. 6.
- SCHILLEROVÁ, Janka. Pozvánka na Deň otvorených dverí. In *Štiavnické noviny*, roč. 27, 2016,

č. 31, s. 7.
SCHILLEROVÁ, Janka. Pozvánka na Deň otvorených dverí. In *Slovenka*, 2016, č. 36.

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI, PRACOVISKO ARCHÍV BANSKÁ ŠTIAVNICA

ČELKO, Mikuláš. Banský Studenec v literatúre a prameňoch. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 25-31, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Prvá písomná zmienka o obci. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 31-33, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Banský Studenec v majetku hradného panstva Šášov. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 33-44, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Banský Studenec v období 16. – 17. storočia. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 45-50, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Banský Studenec v 18. a 19. storočí. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 50-61, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Z cirkevných dejín Banského Studenca. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 80-86, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Heraldické symboly obce Banský Studenec. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 93-95, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Galéria najvýznamnejších osobností obce. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 113-114, 116, 119-120, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš – PELACHYOVÁ, Zdena. Banský Studenec v 20. storočí. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 61-80, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš – PELACHYOVÁ, Zdena. Zo školských a kultúrnych dejín Banského Studenca. In *Banský Studenec (Kolpachy) 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, 2016, s. 90-93, ISBN 978-80-89415-17-5.

ČELKO, Mikuláš. Literatúra a pramene o obci. In *Prenčov 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, s. 15-21, ISBN 978-80-89415-18-2.

ČELKO, Mikuláš. Prenčov v obdobiach stredoveku. In *Prenčov 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, s. 21-30, ISBN 978-80-89415-18-2.

ČELKO, Mikuláš. Prenčov v 16. storočí. In *Prenčov 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, s. 31-35, ISBN 978-80-89415-18-2.

ČELKO, Mikuláš. Prenčov v zložitých obdobiach 17. storočia. In *Prenčov 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, s. 35-46, ISBN 978-80-89415-18-2.

ČELKO, Mikuláš. Prenčov v obdobiach novoveku. In *Prenčov 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, s. 43-75, ISBN 978-80-89415-18-2.

ČELKO, Mikuláš – PELACHYOVÁ, Zdena. Prenčov v obdobiach 20. storočia. In *Prenčov 1266 – 2016*. Žiar nad Hronom: Aprint, s. 75-128, ISBN 978-80-89415-18-2.

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI, PRACOVISKO ARCHÍV KREMNICA

DOBROTKOVÁ, Katarína. Deň pootvorených dverí v Archíve Kremnica. In *Kremnické noviny*, roč. XXV, 2016, č. 7, s. 7.

SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Teodor Lamoš, osobnosť, na ktorú nemožno zabudnúť. In *Kremnické noviny*, roč. XXV, 2016, č. 1, s. 7.

SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Kremnický archív – svedok pamäti a posol do budúcnosti. In *Kremnické noviny*, roč. XXV, 2016, č. 2, s. 5.

SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Pavol Križko – významný slovenský archivár a historik. In *Kremnické noviny*, roč. XXV, 2016, č. 5, s. 12.

SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Kremnické fajky z produkcie rodiny Šťastný (Pôvodne Šťiasný). In *Zborník z medzinárodnej konferencie História výroby fajok a archeologické nálezy fajok na Slovensku II.*, 2016, s. 30-41, ISBN 978-80-88831-19-8.

SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Za Adrianou Ezrovou. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 110, ISSN 1339-8423.

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI, PRACOVISKO ARCHÍV LUČENEC

ADAMOVÁ, Mária – PUNTIGÁN, Jozef – SEDLIAKOVÁ, Erika. *Lučenec – Synagóga v premenách času*. Mesto Lučenec, 2016, 170 s., ISBN 978-80-972273-3-3.

BECANIOVÁ, Kristína. *Evanjelický kostol augsburského vyznania v Lučenci*. Lučenec: Novohradská

knižnica, Mestský úrad, 2016, 88 s., ISBN 978-80-85142-90-7.

BECANIOVÁ, Kristína. Čo predchádzalo založeniu mestskej verejnej knižnice. In NAGYOVÁ, Zora (ed.). *Knižnica, Dejiny knižnice od roku 1851 po súčasnosť*. Lučenec: Novohradská knižnica, 2016, s. 6-11, ISBN 978-80-85142-94-5.

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI, PRACOVISKO RIMAVSKÁ SOBOTA

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI, PRACOVISKO VEĽKÝ KRTÍŠ

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI, PRACOVISKO ZVOLEN

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V BRATISLAVE

BABIRÁT, Marián. *Naše Hody... slovom a obrazom*. Hody: OZ Hody, 2016, 104 s., ISBN 978-80-972392-8-2 (spoluautor a spoluzostavovateľ)

BABIRÁT, Marián. Exkurz k požiarom a protipožiarным opatreniam na území Bratislavskej stolicy v období Márie Terézie. In PALUGA, Lukáš (ed.). *VARIA THERESIANA: Aspekty tereziánskeho obdobia v Uhorskom kráľovstve*. Zborník príspevkov z rovnomeného sympózia 29. september 2015. Komárno: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2016, s. 59-69, ISBN 978-80-971528-3-3.

BAUEROVÁ, Janka. Problematika Besarábie a severnej Bukoviny v správach slovenského vyslanca v Rumunsku Ivana Milecza. In MICHÁLEK, Slavomír – MANÁK, Marian a kol. *Dejinné premeny 20. storočia*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2016, s.133-144, ISBN 978-80-224-1504-0.

HRIVŇÁK, Štefan. Dosah urbárskej regulácie Márie Terézie na vybrané malokarpatské lokality (Častá, Rača, Vajnory). In PALUGA, Lukáš (ed.). *VARIA THERESIANA: Aspekty tereziánskeho obdobia v Uhorskom kráľovstve*. Zborník príspevkov z rovnomeného sympózia 29. september 2015. Komárno: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2016, s. 143-154, ISBN

978-80-971528-3-3.

HRIVŇÁK, Štefan. Historicko-geografický vývoj Rače v 19. storočí. In *Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy*. Zväzok XXVIII, 2016, s. 143-162, ISBN 978-80-89636-20-4.

HRIVŇÁK, Štefan. Michal Kušík v kontexte spolupráce a budovania slovenského archívnictva. In GRESCHOVÁ, Eva – CHUDJÁK, František (eds). *Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2015*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2016, s. 247-254, ISBN 978-80-971356-2-1.

HRIVŇÁK, Štefan. Račianske vinohradníctvo v 18. a 19. storočí. In *Historika. Malokarpatský historický občasník*, roč. 5, 2016, č. 1, s. 22-27, ISSN 1338-998-X.

HRIVŇÁK, Štefan. Odkaz národovcov Urbánkovcov si treba vážiť. In *Katolícke noviny*, roč. 131, 2016, č. 30, s. 12.

HRIVŇÁK, Štefan. Správna manipulácia s bremenom a zvyšovanie fyzickej kondície archivára. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 1, s. 49-52, ISSN 1339-8423.

HRIVŇÁK, Štefan. Mária Terézia – naša panovníčka. In *Račan*, 2016, č. 3, s. 10-11.

HRIVŇÁK, Štefan. Privedte deti do archívu. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 43-44, ISSN 1339-8423.

HRIVŇÁK, Štefan. Životné jubileum docenta Juraja Roháča. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 1, s. 60-62, ISSN 1339-8423.

HRIVŇÁK, Štefan. Spomíname na Elemíra Rákoša 1935 – 2003. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 102-104, ISSN 1339-8423.

HRIVŇÁK, Štefan. (Recenzia) NOVÁKOVÁ, Mária – TURCSÁNY, Juraj. Archív na okraji mesta. Dejiny okresného archívu v Modre. Pezinok: RE VIA – Malokarpatská komunitná nadácia, 2015, 294 s., ISBN 978-80-972073-8-0. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 2, s. 65-67, ISSN 1339-8423.

HRIVŇÁK, Štefan. (Recenzia) MÜLLER, Karel – VRTEL, Ladislav (eds). *Vocabularium internationale sigillographicum*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2016, 618 s., ISBN 978-80-224-1526-2. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 105-107, ISSN 1339-8423.

LUZ, Rastislav. Pôsobenie rádu pavlínov vo Svätom Jure (1672 – 1685). In *Historika. Malokarpatský historický občasník*, roč. 5, 2016, č. 1, s. 12-16, ISSN 1338-998-X.

LUZ, Rastislav. Svätajurský zvon z roku 1400. In *Historika. Malokarpatský historický občasník*, roč. 5, 2016, č. 2, s. 10-12, ISSN 1338-998-X.

LUZ, Rastislav. Rybolov na majetkoch Bratislavskej kapituly v stredoveku. In *Bratislava 28*. Bratisla-

- va: Múzeum mesta Bratislavy, 2016, s. 133-142, ISSN 0524-2428.
- MELIŠ, Jozef. Pôvod rodu Zátureckých. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2016, roč. 26, č. 1, s. 9-16, ISSN 1335-0137.
- MELIŠ, Jozef. *Naše Hody... slovom a obrazom*. Hody: OZ Hody, 2016, 104 s., ISBN 978-80-972392-8-2 (spoluautor a spoluzostavovateľ)
- MELIŠ, Jozef. Žigmund Suppan – príbeh nádejného biskupa. In *Kremnický letopis*, 2016, s. 20-21, ISSN 1337-0618.
- MELIŠ, Jozef. Cirkevné výsady miest a mestečiek v stredoveku na Slovensku. In *Historický zborník*, 2016, č. 2, s. 26-47, ISSN 1337-8723 62.
- MELIŠ, Jozef. Stredoveké dejiny Sielnice. In SENČEK, Richard – VÁROŠÍK, Michal. *Sielnica od A po Z*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo R. R. Senček, 2016, s. 54-55, ISBN 978-80-971423-7-7.
- PAVLÍKOVÁ, Lenka. II. vatikánsky koncil a jeho odraz na Slovensku. In *Dies Academicus IV. Vzájomnosť, bilancia, aplikácia*. Trnava: Ivona Matúšová, 2016, s. 30-43, ISBN 978-80-89413-52-2.
- PAVLÍKOVÁ, Lenka. Rok 1968 a katolícka cirkev na Slovensku. In MICHÁLEK, Slavomír – MANÁK, Marian a kol. *Dejinné premeny 20. storočia*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2016, s. 263-284, ISBN 978-80-224-1504-0.
- KLEMENT, Martin – PAVLÍKOVÁ, Lenka. *História a symbolika farnosti Bošáca*. Trnava: Ivona Matúšová, 2016, 52 s., ISBN 978-80-89413-59-1.
- PAVLÍKOVÁ, Lenka. *Naše Hody... slovom a obrazom*. Hody: OZ Hody, 2016, 104 s., ISBN 978-80-972392-8-2 (spoluautor a spoluzostavovateľ)
- PAVLÍKOVÁ, Lenka (zost.), MÜLLER, Karel – VRTEL, Ladislav (eds). *Vocabularium internationale sigillographicum*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2016, 618 s., ISBN 978-80-224-1526-2.
- PAVLÍKOVÁ, Lenka. Svätci milosrdenstva v heraldike. In KLEMENT, Martin – PAVLÍKOVÁ, Lenka. *Rôzne tváre milosrdenstva*. Trnava: Ivona Matúšová, 2016, s. 9-19, ISBN 978-80-89413-62-1.
- KLEMENT, Martin – PAVLÍKOVÁ, Lenka. *Rôzne tváre milosrdenstva*. Trnava: Ivona Matúšová, 2016, 35 s., ISBN 978-80-89413-62-1 (spoluzostavovateľ)
- SZŐCSOVÁ, Lucia. *Naše Hody... slovom a obrazom*. Hody: OZ Hody, 2016, 104 s., ISBN 978-80-972392-8-2 (spoluautor a spoluzostavovateľ)
- SZŐCSOVÁ, Lucia. *Živnosti a podniky v Malackách*. In *Malacky a okolie 9. História*. Malacky: Mestské centrum kultúry, Múzeum Michala Tillnera, 2016, s. 113-127, ISBN 978-80-89835-02-7.

ŠTÁTNY ARCHÍV V BRATISLAVE, PRACOVISKO ARCHÍV MODRA

- NOVÁKOVÁ, Mária. Exkurzia Spoločnosti slovenských archivárov v Prahe. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 62-64, ISSN 1339-8423.
- TURCSÁNY, Juraj. Editoriál. In *Historika. Malokarpatský historický občasník*, roč. 5, 2016, č. 1, s. 1, ISSN 1338-998-X.

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH

- PAVLOVIČ, Richard. Ženy v živote Jozefa Lenárta. In GUBA, Ivan – MACHÁČEK, Michal – SYRNÝ, Marek. *Ve službách česko-slovenského porozumení/porozumenia*. Praha: ČSDS, 2016, s. 254-259, ISBN 978-80-906181-0-7.
- PAVLOVIČ, Richard. Ocenenie Štátneho archívu v Košiciach. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 2, s. 54-55, ISSN 1339-8423.
- PAVLOVIČ, Richard. Zbližovanie košických archívov. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 2, s. 56, ISSN 1339-8423.
- PAVLOVIČ, Richard. Výstava archívnych dokumentov pri príležitosti 65. výročia založenia Štátneho archívu v Košiciach. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 2, s. 58-59, ISSN 1339-8423.

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, PRACOVISKO ARCHÍV MICHALOVCE

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, PRACOVISKO ARCHÍV ROŽŇAVA

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, PRACOVISKO ARCHÍV SPIŠSKÁ NOVÁ VES

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, PRACOVISKO ARCHÍV TREBIŠOV

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE

- BELEJ, Milan. V druhej polovici 19. storočia (1848 – 1900). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 97-122, ISBN 978-80-970612-8-9.
- BELEJ, Milan. V posledných rokoch monarchie (1901 – 1918). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 123-138, ISBN 978-80-970612-8-9.
- BELEJ, Milan. V období predmníchovskej Československej republiky (1918 – 1938). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 138-174, ISBN 978-80-970612-8-9.
- BELEJ, Milan. V období autonómneho a samostatného Slovenska (1938 – 1945). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 175-196, ISBN 978-80-970612-8-9.
- BELEJ, Milan. Od uhorskej revolúcie do rozpadu monarchie (1848 – 1918). In BÁTOVSKÁ, Jarmila – BEŠINOVÁ, Eva – ŠVOLIKOVÁ, Marta (eds.). *Žemberovce*. Obec Žemberovce, 2016, s. 127-158, ISBN 978-80-972494-6-5.
- BELEJ, Milan. (Recenzia) JANUSZ-ZÁŘICKÁ, Spyra – ŽUPANIČ, Aleš. Šlechticův žid – žid šlechticem. Židovské elity a židovská šlechta v novověku a moderní době. Ostravská univerzita v Ostrave, 2015, 288 s., ISBN 978-80-7464-730-7. In *Genealogicko-heraldický hlas*, roč. 26, 2016, č. 1, s. 53-56, ISSN 1335-0137.
- BELEJ, Milan. Ľudovít Štúr vo svetle matričných záznamov. In VLADÁR, Jozef – MURÁNSKA, Natália (eds.). *Almanach Nitra 2015*. Vol. 17, Nitra: Spolok slovenských spisovateľov, Filozofická fakulta UKF, 2016, s. 8-18.
- HOLEČKA, Ladislav. V povojnovom a socialistickom období (1945 – 1989). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 197-244, ISBN 978-80-970612-8-9.
- HOLEČKA, Ladislav. Rumanová v súčasnosti. In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 245-264, ISBN 978-80-970612-8-9.
- KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, 358 s., ISBN 978-80-970612-8-9.
- KERESTEŠ, Peter. V stredoveku. In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 31-38, ISBN 978-80-970612-8-9.
- KERESTEŠ, Peter. V ranom novoveku (1526 – 1711). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 39-66, ISBN 978-80-970612-8-9.
- KERESTEŠ, Peter. V období hospodárskej stability (1711 – 1848). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 67-96, ISBN 978-80-970612-8-9.
- KERESTEŠ, Peter. Tagániovci z Oslian. Pôvod, predkovia a príbuzní Fraňa Tagániho (1816 – 1894). In VELIČKA, Drahomír (ed.). *František Tagáni (1816 – 1894). Mecén slovenského národného života*. Zborník príspevkov z historického seminára. Turzovka: Mestské múzeum Karola Točíka v Turzovke, 2016, s. 7-23, ISBN 978-80-972424-0-4.
- KERESTEŠ, Peter. BAXA, Peter – BISTÁK, Peter – BORZOVÁ, Zuzana (eds.). *Sprievodca po kostolianskom náučnom chodníku (Gýmeš – Kostolianske lúky)*. Bratislava: Obecný úrad Kostolany pod Tribečom – Pamiatkový úrad SR, 2016, 151 s., ISBN 978-80-972429-6-1 (autor hesiel č. 1, 21, 23, 24, 25, 29, 34).
- KERESTEŠ, Peter. Žemberovce v stredoveku. In BÁTOVSKÁ, Jarmila – BEŠINOVÁ, Eva – ŠVOLIKOVÁ, Marta (eds.). *Žemberovce*. Obec Žemberovce, 2016, s. 66-83, ISBN 978-80-972494-6-5.
- KERESTEŠ, Peter. Žemberovce v rokoch 1526 až 1848. In BÁTOVSKÁ, Jarmila – BEŠINOVÁ, Eva – ŠVOLIKOVÁ, Marta (eds.). *Žemberovce*. Obec Žemberovce, 2016, s. 83-126, ISBN 978-80-972494-6-5.
- KERESTEŠ, Peter. Delikventi v našich rodinách. Základné pramene k ich výskumu. In *Genealogicko-heraldický hlas*, roč. 26, 2016, č. 2, s. 30-39, ISSN 1335-0137.
- KERESTEŠ, Peter. Most a mýto cez rieku Váh v Seredi. In *Pamiatky a múzeá*, 2016, č. 1, s. 10-18, ISSN 1335-4353.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, PRACOVISKO ARCHÍV KOMÁRNO

- PALUGA, Lukáš (ed.). *VARIA THERESIANA: Aspekty tereziánskeho obdobia v Uhorskom kráľovstve*. Zborník príspevkov z rovnímenného sympózia 29. september 2015. Komárno: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2016, 154 s., ISBN 978-80-971528-3-3.
- PALUGA, Lukáš. Komárňanská meštianska reštaurácia v roku 1745. In PALUGA, Lukáš (ed.). *VARIA THERESIANA: Aspekty tereziánskeho obdobia v Uhorskom kráľovstve*. Zborník príspevkov z rovnímenného sympózia 29. september 2015. Komárno: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2016, s. 104-121, ISBN 978-80-

971528-3-3.

RÉPÁSOVÁ, Katarína (ed.). *„Čas lieči, ale jazvy ostávajú“*. Bratislava – Komárno: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2016, 103 s., ISBN 978-80-971528-4-0.

RÉPÁSOVÁ, Katarína. Arizácia židovského majetku v Komárne – priebeh a dôsledky. In RÉPÁSOVÁ, Katarína (ed.). *„Čas lieči, ale jazvy ostávajú“*. Bratislava – Komárno: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2016, s. 47-57, ISBN 978-80-971528-4-0.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, PRACOVISKO ARCHÍV LEVICE

BÁTOVSKÁ, Jarmila – BEŠINOVÁ, Eva – ŠVOLIKOVÁ, Marta (eds.). *Žemberovce*. Obec Žemberovce, 2016, 424 s., ISBN 978-80-972494-6-5.

ŠVECOVÁ, Jarmila. Súťaž Kronika Slovenska 2016. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 97-98, ISSN 1339-8423.

ŠVOLIKOVÁ, Marta (ed.). *Levice – monografia mesta*. 2. doplnené vydanie. Pre mesto Levice vydalo Štúdio HARMONY, s. r. o. Banská Bystrica, 2016, 272 s., ISBN 978-80-89151-47-9.

VINCZE, Ladislav. Ľudová kultúra. In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Rumanová*. Monografia obce. Nitra: Vydavateľstvo EN ARS, 2016, s. 301-342, ISBN 978-80-972424-0-4.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, PRACOVISKO NOVÉ ZÁMKY

bez publikačnej činnosti

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, PRACOVISKO ARCHÍV ŠAĽA

KOTRUSOVÁ, Júlia. Spory Jasovského prepoštstva s mestečkom Moldava nad Bodvou v stredoveku. In *Studia doctoralia Tyrnaviensia 2016*, Kraków : Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2016, s. 64-76, ISBN 2299-9027.

NOVÁKOVÁ, Veronika – POKREIS, Hildegarda – BENCIOVÁ, Júlia – MIKLEOVÁ, Monika – SZOLGA, Adriana – KOTRUSOVÁ, Júlia – SZEKERESOVÁ KOVÁCSOVÁ, Judita. *Katalóg k výstave a materiál z medzinárodnej konferencie „Čo sa stalo v regióne pred 100 rokmi?“* Spoločnosť Petra Pázmány – Pázmány Péter Tudományos Társaság, (bez číslovaných strán).

POKREIS, Hildegarda. *Nemecká kolonizácia Sládkovičova/Diószegu v 18. storočí*. Sládkovičovo, 2016, 63 s.

POKREIS, Hildegarda. *Školstvo v regióne v roku 1916*. Spoločnosť Petra Pázmány – Pázmány Péter Tudományos Társaság, 2016, (bez číslovaných strán).

SZEKERESOVÁ, Judita. Konferencia a otvorenie výstavy Čo sa stalo v regióne pred 100 rokmi? v Štátnom archíve v Nitre, pracovisku Archív Šaľa. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 44-45, ISSN 1339-8423.

SZEKERESOVÁ, Judita. Deň otvorených dverí v archíve v Šali. In *Fórum archivárov*, roč. XXV, 2016, č. 3, s. 56-57, ISSN 1339-8423.

SZEKERESOVÁ, Judita. *Zdravotníctvo v regióne v roku 1916*. Spoločnosť Petra Pázmány – Pázmány Péter Tudományos Társaság, 2016, (bez číslovaných strán).

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, PRACOVISKO ARCHÍV TOPOĽČANY

GREŽĎOVÁ, Helena. Preseľany v rokoch 1872 – 1918. In *Preseľany*. Obecný úrad Preseľany, 2016, s. 59-72, ISBN 978-80-972243-8-7.

GREŽĎOVÁ, Helena. Školy v Preseľanoch do roku 1960. In *Preseľany*. Obecný úrad Preseľany, 2016, s. 219-240, ISBN 978-80-972243-8-7.

GREŽĎOVÁ, Helena. Preseliantske osobnosti. In *Preseľany*. Obecný úrad Preseľany, 2016, s. 253-260, ISBN 978-80-972243-8-7.

GREŽĎOVÁ, Helena. Cirkevné a svetské pamiatky a pozoruhodnosti. In *Preseľany*. Obecný úrad Preseľany, 2016, s. 209-218, ISBN 978-80-972243-8-7.

GREŽĎOVÁ, Helena. Dejiny rímskokatolíckej farnosti. In *Preseľany*. Obecný úrad Preseľany, 2016, s. 143-162, ISBN 978-80-972243-8-7.

GREŽĎOVÁ, Helena. *Prehľad dejín Krúžku historikov v Topoľčanoch* [online]. Dostupné na internete: <<http://stredneponitrie.sk/kruzok-historikov-v-topolcanoch/>>.

ŠUMOVÁ, Soňa. Z histórie kultúrneho života. In *Veľké Chlievany*. Obecný úrad Veľké Chlievany, 2016, s. 139-152, ISBN 978-80-972434-6-3.

ŠUMOVÁ, Soňa. Osobnosti Veľkých Chlievan. In *Veľké Chlievany*. Obecný úrad Veľké Chlievany, 2016, s. 165-170, ISBN 978-80-972434-6-3.

ŠUMOVÁ, Soňa. Archív podkryl históriu topoľčianskeho gymnázia. In *MY Topoľčianske noviny*, roč. 57, 2016, č. 25, s. 4.

Zdroj: výročná správa štátnych archívov SR za rok 2016 a informácie zaslané od autorov.

Spracovala: Ivana Červenková, SNA

NOVINKY Z ICA

KONFERENCIA ARCHÍVY, OBČIANSTVO A INTERKULTURALIZMUS

Medzinárodná rada archívov (ICA) a Latinskoamerická asociácia archívov (ALA) zorganizovali v dňoch 27. – 29. novembra 2017 v Ciudad de México (*Mexico City*) konferenciu na tému Archívy, občianstvo a interkulturalizmus. Mercedes de Vega, prezidentka ALA, informovala účastníkov, že ide o prvú konferenciu ICA, ktorá sa konala v Latinskej Amerike. Vyjadrila presvedčenie, že toto stretnutie bude základom pre ďalšiu spoluprácu a výmenu názorov medzi archívami celého sveta, ktorých snahou je viesť diskusiu o úspechoch, výzvach, ale aj o nevyhnutných zmenách v archívnom prístupe v našich krajinách a spoločnostiach. Chcú tiež upriamiť pozornosť na vyžívanie písomného dedičstva.

Jeden zo vzácnych dokumentov Mexického národného archívu

Mercedes de Vega, prezidentka Latinskoamerickej asociácie archívov

ALA a Mexický národný archív pre túto konferenciu hľadali a napokon zvolili zaujímavé a ambiciózne okruhy tém. Je potrebné hovoriť o problémoch, ktoré dnes riešia jednotlivé krajiny, ako je zlepšovanie archívnej legislatívy, úspešné využívanie technológií, vytváranie vzťahu s masmédiami, zvyšujúce sa nároky občanov, ktorí ale nie sú oboznámení s potrebnými informáciami.

Podľa slov Mercedes de Vega sa počas konferencie jej účastníci pokúsili poukázať na problém asymetrickej globalizácie, ktorá uprednostňuje obchod a konzumný spôsob života pred rešpektovaním rozdielnosti kultúr. Zaoberali sa spoločným problémom interkulturálnej komunikácie a interakcie medzi ľuďmi a skupinami z iných kultúr. Snahou organizátorov bolo, aby každá skupina a kultúra dostala rovnaký priestor na prezentáciu svojich názorov a vytvoril sa dialóg v rámci rôznych kultúr.

Odborníci z celého sveta diskutovali o vzťahoch medzi archívmi, vyučovaní a ochrane ľudských práv, o nezákonnom obchodovaní s archívnymi dokumentmi a preventívnych opatreniach niektorých krajín a organizácií, o vzťahu medzi archívmi a vysokými školami, univerzitami, o pomoci pri archivovaní umeleckých diel, o úlohe archívov a ich zodpovednosti, o práve na prístup k informáciám a ochrane osobných údajov, o archívoch čeliacich prírodným katastrofám, o duševnom vlastníctve

David Fricker, prezident Medzinárodnej rady archívov

a kopirajte a o veľkých dátach prekračujúcich capacity konvenčných softvérov.

David Fricker, prezident ICA, upozornil na pojem „fake news“, ktorý sa začal vo svete používať len v nedávnej minulosti. Zvyčajne býva táto informácia publikovaná etablovaným mienkotvorným médiom, následne je dementovaná ako fikcia. Samozrejme to nie je úplná novinka, ale znepokojujúce na dnešnom trende je, ako rýchlo sa „fake news“ stalo bežnou súčasťou politiky. Je zarážajúce, ako rýchlo ľudia v súčasnosti veria neovereným informáciám, ktoré by v minulosti zdiskreditovali médiá. Ešte horšie je zistenie, že tento fenomén podryva dôveru ľudí v tradičné inštitúcie demokratickej vlády. Toto je len jeden z mnohých príkladov zo súčasného vývoja, ktorým sa v ICA neustále venuje pozornosť.

Trendy ako „fake news“ prichádzajú a odchádzajú a archivári sa musia uistiť, aby sa reputácia a dôvera verejnosti v archívy nenarušila a aby sa budúce generácie mohli spoľahnúť na dokumenty v archívoch. V tomto kontexte sa konferencia stala veľmi dôležitou akciou. Stretli sa na nej odborníci na antickú kultúru, ľudské práva, čierny obchod, ochranu osobných údajov, digitálne systémy, regionálnu kooperáciu, právne vedy a reštaurátori. To sú oblasti, ktoré vytvárajú priestor na diskusiu a dialóg, ktorý môže mať pozitívny vplyv na archívy, ako sa vyjadril David Fricker a vyzval prítomných na konferencii, aby využili príležitosť a prispeli k vytvoreniu protipólu k „fake news“.

Toto sú konkrétne témy, ktorými sa v Mexiku zaoberali kolegovia, niektoré sú nám známe, lebo boli predmetom i našich archívnych dní, iné nové a inšpirujúce. Pokúsime sa o nich priniesť viac informácií v ďalších číslach Fóra archívárov.

1. Interkulturalizmus a národné kultúry.
2. Ľudské práva.
3. Nezákonné obchodovanie s archívnym dedičstvom.
4. Archívy a umelecké diela.
5. Archívy a akademické projekty.
6. Archívy, zodpovednosť, prístup k informáciám a ochrana osobných údajov.
7. Archívy, príroda a prírodné katastrofy.
8. Regionálna kooperácia.
9. Autorské práva a duševné vlastníctvo.
10. Informačné systémy a digitálna ochrana.
11. Big data.
12. Riadenie informácií.

Marta Bednárová

Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

Róbert Bednár

Mário Kundrát

Historický plán z fondov Mexického národného archívu

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – ODBORNÉ ČLÁNKY

ŠTÚDIUM DEJÍN A ARCHÍVNICTVA V RAKÚSKU

Úvod

Rok 1999 by sa mal označovať ako rok, v ktorom sa univerzitný sektor v Rakúsku zásadne zmenil. Dňa 19. júna toho roku bolo v Bologni podpísané Spoločné vyhlásenie európskych ministrov školstva.¹ V nasledujúcich rokoch sa zmenil študijný systém na systém bakalár – magister – doktor (*philosophiae doctor* /PhD./) a spoločne sa postupne zjednotil so študijným systémom ostatných krajín v európskom vysokoškolskom priestore (EHEA/*European Higher Education Area*). Podľa poslednej Bolonskej monitorovacej správy z roku 2015 neboli zmenené na tento systém len humánna medicína, stomatológia, právo a časť umeleckých štúdií.² Zmena sa týka tak verejných univerzít, ako aj odborných vysokých škôl a pedagogických vysokých škôl, ktoré sa venujú vzdelávaniu učiteľov.

Hlavným záujmom bolonského procesu je zvyšovanie študijnej mobility. Zavedením jednotných štandardov ako ECTS (*European Credit Transfer System*/Európsky systém prenosu a zhromažďovania kreditov/systém kreditov) alebo dodatku diplomu (*Diploma Supplements*) sa zjednodušila vzájomná započítateľnosť. V roku 2009 si ministri školstva zúčastnených štátov stanovili ambiciózný cieľ, že do roku 2020 strávi istý čas v cudzine 20 % študentov.³

Motív tohto krátkeho článku je celkom podobný. Má dať študentom dejín alebo príbuzných odborov návod, aké štúdiá sú v Rakúsku ponúkané, prípadne vysvetliť systém, akým spôsobom získať prehľad a uľahčiť orientáciu.

V celom Rakúsku platia nasledujúce základné pravidlá. Každé bakalárske štúdium zahŕňa vzdelávanie v rozsahu 180 kreditov a trvá 6 semestrov. Množstvo voliteľných prednášok/seminárov sa mení počas štúdia, avšak v rámci výberových modulov alebo tzv. rozširujúcich kurikúl sa musia absolvovať. Rozumie sa tým kombinácia prednášok z ostatných príbuzných študijných smerov. V bakalárskom štúdiu je však určené absolvovanie úvodu do štúdia a orientačnej fázy (*Studien- eingangs- und Orientierungsphase/StEOP*). Pokým ho ukončia, je umožnené študentom navštevovať ďalšie prehlbujúce semináre. Po skončení bakalárskeho štúdia je možné navštevovať magisterské štúdium v rovnakom odbore, pre ktoré je potrebné získať 120 kreditov.

Prehľad

V tejto časti podáme prehľad o zložení študentstva v Rakúsku. Vyhodnotenie sa pritom zakladá na oficiálnych štatistických údajoch Rakúskeho štatistického inštitútu.⁴ Koľko študentov je zapísaných v humanitných študijných smeroch? Aké je zloženie študentov podľa pohlavia a štátneho občianstva? Toto sú základné otázky, na ktoré odpovieme v tejto časti článku.

Podľa oficiálnej štatistiky v zimnom semestri akademického roka 2016/2017 bolo zapísaných na verejných univerzitách takmer 310 000 študentov. Samozrejme, v tomto počte tvoria študenti humanitných alebo historických odborov len istú časť. Otázka znie, koľko študentov histórie je na rakúskych univerzitách? Odpoveď však nie je celkom jednoduchá. Najskôr je to kvôli rozdeleniu podľa odborov, čo znamená medzi pravek a rané dejiny, starovek a archeológiu, ako aj dejiny. Príbuzné sú okrem toho odbory dejiny umenia a vzdelávanie učiteľov vyšších škôl v odbore dejiny, občianska náuka a politológia. Vzdelávanie učiteľov bolo reformované spolkovým zákonom na zavedenie nového vzdelávania pre pedagógov z roku 2013 a školské kurikulum⁵ sa tomu ihneď

¹ Text vyhlásenia je publikovaný napríklad na webovej stránke: <https://www.bmbf.de/files/bologna_deu.pdf> [cit. 2017-10-30].

² *Bologna-Monitoring 2015* [online]. Wien : Bundesministerium für Wissenschaft, Forschung und Wirtschaft, 2016, s. 18 [cit. 2017-10-30]. Dostupné na internete: <https://wissenschaft.bmwf.wg.at/fileadmin/user_upload/Bologna/Bologna_Monitoring_2015.pdf>

³ SIN, Cristina – VEIGA, Amélia – AMARAL, Alberto. Mobility. In SIN, Cristina – VEIGA, Amélia – AMARAL, Alberto (eds.). *European Policy Implementation and Higher Education: Analysing the Bologna Process*. London : Palgrave Macmillan, 2016, s. 155.

⁴ Vypracované na základe údajov z rôznych štatistických databáz publikovaných na webovej stránke: <https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bildung_und_kultur/formales_bildungswesen/universitaeten_studium/index.html> [cit. 2017-10-18].

⁵ Kurikulum je súhrnná informácia o vzdelávacích zámeroch, hovorí komplexne o vyučovaní alebo o vzdelávacom procese

prispôsobilo.⁶ V celom Rakúsku boli k tomu založené 4 združené regióny, ktoré zahŕňajú tak pedagogické vysoké školy, ako aj verejné univerzity.⁷ V pláne je rozpracovanie odbornej vedeckej časti v rámci bakalárskeho štúdia. Nato nadstavené magisterské vzdelávanie je predpokladom pre trvalé zamestnanie na poste učiteľky alebo učiteľa.⁸

Väčšina študentov v zimnom semestri akademického roka 2016/2017 bola z odboru dejiny: 4 608 študentov (bakalárov 3 459, magistrov 1 149). V odboroch praveké a rané dejiny bolo zapísaných 374 študentov (bakalárov 288, magistrov 86) a v odboroch starovek a archeológia 208 študentov (bakalárov 163, magistrov 45). Oveľa viac študentov je zapísaných na učiteľstve dejín (2 455) a na dejinách umenia 3 565 (bakalárov 2 820, magistrov 745). Počty študujúcich učiteľstvo sú z dôvodu priebehu zmien v nastavení osnov skôr orientačné, pretože mnohí postupujú ešte podľa starého študijného plánu a na vysokých školách s pedagogickým zameraním študenti nie sú zadelovaní podľa odborných smerov.

Okolo 3,6 % študentov má zapísaný odbor na verejnej univerzite, ktorý patrí k humanitným vedám.

V takmer všetkých týchto odboroch je delenie študentov podľa pohlavia skoro vyrovnané. Len dva odbory predstavujú výnimku. V magisterskom stupni praveku a raných dejín tvoria až dve tretiny muži, zatiaľ čo v dejinách umenia je vyšší počet žien: v bakalárskom je sotva 1/5 mužov, v magisterskom dokonca len 10 %.

Pri výbere univerzít platia isté obmedzenia. Len na 5 zo 16 univerzít je možné študovať dejiny. Sú to univerzity vo Viedni, Grazi, Innsbrucku, Salzburgu a Klagenfurte.⁹ Pre niektoré odbory je voľba univerzity ešte viac obmedzená. Pravek a rané dejiny je možné študovať napríklad len na univerzite vo

Viedni, starovek a archeológiu len vo Viedni, Grazi a Salzburgu. Dejiny umenia neponúka zas univerzita v Klagenfurte.

Viedenská univerzita patrí medzi najobľúbenejšie. Približne polovica všetkých študentov je tam zapísaných v humanitných odboroch alebo v už spomenutých príbuzných disciplínach. Podľa zverejnených údajov o počte študentov nasleduje Graz, Innsbruck, Salzburg a Klagenfurt.

Na základe údajov je možné tiež odhadnúť, približne koľko študentov študujúcich jeden zo zmienovaných odborov, nemá rakúske občianstvo. Vo väčšine prípadov však rakúske občianstvo majú, a to asi až 85 % študentov. Najväčšia časť študentov nepochádzajúcich z Rakúska je v magisterskom stupni štúdia dejín, okolo 20 % študentov z Európskej únie alebo krajín EFTA (*European Free Trade Association*/Európske združenie voľného obchodu) a ďalších 7 % z tretích krajín. Podobne je to aj v odbore dejiny umenia (tak bakalári, ako aj magistri) – v oboch prípadoch je to okolo 20 % z EÚ alebo krajín EFTA.

Zaujímavé je, že Viedenská univerzita nie je práve tou univerzitou, ktorú si zahraniční študenti dejín vyberajú najčastejšie. V Innsbrucku je totiž až jedna tretina študentov z EÚ alebo krajín EFTA. Je to pravdepodobne zapríčinené aj blízkosťou nemecky hovoriaceho Južného Tirolska, ktorého obyvatelia majú prirodzene talianske štátne občianstvo.

Štúdium dejín nie je možné na súkromných vysokých školách alebo odborných vysokých školách.

Vzdelávacie inštitúcie vo Viedni

Viedenská univerzita (lat. *Alma Mater Rudolphina*) bola založená v roku 1365 arcivojvodom Rudolfom IV. (1339 – 1365) a je druhou najstaršou univerzitou Svätej ríše rímskej severne od Álp a najstaršou univerzitou v nemeckom priestore. Jej dnešná hlavná budova bola postavená v rokoch

---

a jeho dôležitých bodoch, o realizácii a výsledkoch. Prekračuje rámec učebných osnov a učebného plánu. Súčasťou kurikula sú informácie o učebných cieľoch, obsahu učiva, organizácii učiva, o vyučovacích a študijných metódach a prostriedkoch, o spôsobe kontroly a hodnotenia. Kurikulum odpovedá na otázky: koho, prečo, v čom, ako, kedy, za akých podmienok, s akými očakávaniami budeme vzdelávať.

⁶ Spolkový zákon, ktorým bol zmenený vysokoškolský zákon z roku 2005, univerzitný zákon z roku 2002 a vysokoškolský kvalifikačný zákon (*Bundesrahmengesetz zur Einführung einer neuen Ausbildung für Pädagoginnen und Pädagogen*), publikovaný na webovej stránke: <https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2013_I_124/BGBLA_2013_I_124.pdf> [cit. 2017-10-30].

⁷ Združený región Stred (Oberösterreich, Salzburg), Združený región Severovýchod (Niederösterreich, Wien), Združený región Juhovýchod (Burgenland, Kärnten, Steiermark), Združený región Západ (Tirol, Vorarlberg).

⁸ Nové vysvetlenie všeobecnej časti vzdelávania pedagógov publikované na webovej stránke: <https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Begut/BEGUT_COO_2026_100_2_855066/COO_2026_100_2_857819.pdf> [cit. 2017-10-30].

⁹ Na univerzite v Linzi, ktorá má silné ekonomické zameranie, je Inštitút pre sociálne a hospodárske dejiny. Avšak žiadne hospodárske štúdium dejín neponúka. Od zimného semestra akademického roka 2016/2017 je však možné na tamojšej univerzite študovať učiteľstvo dejepisu, občianskej náuky a politológie. Viac informácií na webovej stránke: <http://www.jku.at/wsg/content/e265567/e338561/e338603/KOVOEndfassung_ger.pdf> [cit. 2017-10-18].

1873 až 1884 Heinrichom Ferstelom (1828 – 1883) a nachádza sa na Univerzitnom námestí. Stredoveká univerzitná budova sa nachádzala v historickom starom meste.¹⁰

Ako už bolo v úvode spomenuté, Viedenská univerzita predstavuje najväčšie vzdelávacie zariadenie v historických vedách v Rakúsku. V zimnom semestri akademického roka 2017/2018 bolo evi-

Hlavná budova Viedenskej univerzity.
Zdroj: commons.wikimedia.org

dovaných okolo 70 tisíc študentov, pričom počet žien predstavuje približne 63 %. Z toho na odbory histórie pripadá okolo 8 407 študentov. Z týchto len 5 020 sa venuje dejinám. Pomer pohlaví je 59 % žien a 41 % mužov.¹¹

Bakalárske štúdium možno ukončiť v nasledujúcich odboroch:¹² egyptológia, staré dejiny a archeológia, byzantinizmus a novogréčtina, dejiny, judaizmus, klasická archeológia, dejiny umenia, ako aj pravek a historická archeológia. Toho času pre historicko-vedné študijné odbory nie sú žiadne obmedzenia.¹³ Okrem bakalárskeho štúdia je možné si zapísať ako učiteľské (v kombináciách) početné študijné odbory.

Dodatočne je ponúkané tiež magisterské štúdium¹⁴ v oblasti interdisciplinárne východoeuróp-

ske štúdiá, medzinárodný vývoj, ako aj súčasné dejiny a médiá. Ďalej je možné so štúdiami všeobecných dejín a všeobecných štúdií navštevovať spoločné študijné plány. Špecifikom magisterského štúdia dejín je individuálny výber v rozsahu okolo 70 kreditov, ktoré je možné vyberať z nasledujúcich odborov: starovek, stredovek, novovek, súčasné dejiny, východoeurópske dejiny, hospodárske a sociálne dejiny atď.

Možnosť výberu ponúka tiež magisterské štúdium, a to výskum dejín, pomocné vedy historické a archívniectvo, ktoré ponúka Inštitút pre rakúsky výskum dejín (*Institut für Österreichische Geschichtsforschung*). Po skončení povinného modulu je možné vybrať špecializáciu v oblasti bádania histórie alebo archívniectva. Štúdium trvá 5 semestrov a obsahuje 150 kreditov, čím je rozsiahlejšie ako ostatné. Okrem toho je možné v Rakúsku získať jedinečné univerzitné vzdelanie v archívniectve aj na kurzoch, ktoré sú navštevované prostredníctvom Spolku rakúskych archivárook a archivárov. Tie sú však už spojené s pracovnou činnosťou v archíve.

Na univerzite vo Viedni je možné navštevovať aj príslušné doktorandské štúdium. V prípade historických vied je tu oprávnená fakulta historicko-kultúrnych vied a príslušný vedný odbor je možné obhájiť dizertačnou prácou. Na zimný semester 2017/2018 je prihlásených 371 doktorandiek a doktorandov, pričom najväčšiu časť tvorí znovu 223 študujúcich s dizertačnou prácou z oblasti histórie. Druhý najvyšší počet študentov (61) vykazuje vedný odbor dejiny umenia.¹⁵ Štipendia pre doktorandov garantuje v obmedzenom rozsahu prostredníctvom podporných programov Rakúska akadémia vied (DOC, DOC-team) a Viedenská univerzita (Uni: Doc). V prijímacej fáze je predstavená vybraná dizertačná téma verejnou prezentáciou, pri ktorej sa musí posúdiť jej prínos. Až potom je možné uzavretie dizertačnej dohody medzi doktorandom, konzultantom a univerzitou. V rámci prí-

¹⁰ K dejinám viedenskej univerzity pozri: MÜHLBERGER, Kurt (ed.). *Die Universität Wien. Kurze Blicke auf eine lange Geschichte*. Wien, 1996.

¹¹ Údaje o študentoch a schválených štúdiách podľa študijných programov a študijných smerov na Viedenskej univerzite publikované na webovej stránke: <http://slw.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/s_studienservice/Dokumente/Statistiken/studstat_72_2017W_6.pdf> [cit. 2017-10-30].

¹² Prehľad o bakalárskom štúdiu na Viedenskej univerzite na webovej stránke: <<https://slw.univie.ac.at/studieren/bachelor-und-diplomstudien/>> [cit. 2017-10-30].

¹³ Prípustné obmedzenia.

¹⁴ Prehľad o magisterskom štúdiu na Viedenskej univerzite na webovej stránke: <<https://slw.univie.ac.at/studieren/masterstudien/>> [cit. 2017-10-30].

¹⁵ Informácie o študentoch a schválených štúdiách podľa študijných programov a študijných smerov na Viedenskej univerzite sú publikované na webovej stránke: <http://slw.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/s_studienservice/Dokumente/Statistiken/studstat_72_2017W_6.pdf> [cit. 2017-10-30].

slušných prednášok je pevne stanovený rozsah 30 kreditov a absolvovanie zručností (*Softkills*). O postupe v štúdiu a dizertačnej práci sa podáva fakulte správa. Po ukončení sa dizertačná práca odovzdá na posúdenie dvom oponentom, ktorí dajú odporúčanie (*GutachterInnen*).

Okrem Viedenskej univerzity sú tu ešte nasledujúce inštitúty:

Alpsko-adrijská univerzita ponúka možnosť navštevovať v rámci magisterského štúdia sociálnu a humánnu ekológiu vo Viedni z oblasti dejín životného prostredia a vyhotoviť príslušnú kvalifikačnú prácu. Štúdium zahŕňa 120 kreditov, pričom z histórie životného prostredia je potrebné získať 60 kreditov.¹⁶ Toto organizuje väčšinou Centrum pre dejiny životného prostredia a čiastočne spoluprácou s ostatnými univerzitami.¹⁷

Ďalší inštitút je na **Technickej univerzite** vo Viedni. Na Inštitúte pre dejiny umenia, stavebný výskum a starostlivosť o pamiatky sú ponúkané študentom študijného odboru architektúra prednášky z oblasti industriálnej archeológie a stavebného výskumu.¹⁸ Tieto sú zahrnuté v kurikule bakalárskeho, magisterského aj doktorandského štúdia. Ďalej je tu inštitút v odbore industriálna archeológia, partner programu ATHENS, čo prispieva k medzinárodnej spolupráci študentov a výskumníkov.¹⁹

Vzdelávacie inštitúcie mimo Viedne Univerzita Karola Františka v Grazi

Ako už bolo vyššie uvedené, Univerzita Karola Františka v Grazi je vzdelávacou inštitúciou, ktorá je najviac navštevovaná hneď po Viedenskej univerzite. Bola založená v roku 1585 ako jezuitská univerzita, a je tak druhou najstaršou univerzitou v dnešnom Rakúsku. Jej zakladateľom bol arcivojvoda Karol II. (1540 – 1590).²⁰

Po rozpustení jezuitského rádu v roku 1773 bola

univerzita v roku 1782 v dôsledku reforiem cisára Jozefa II. (1741 – 1790) zrušená. Až v roku 1827 povolil cisár František I. (1768 – 1835) jej opätovné založenie.²¹ Preto má dnes univerzita v názve mená oboch zakladateľov Karola i Františka.

Na fakulte humanitných vied sú nasledujúce humanitné inštitúty:²² Inštitút pre starovek a archeológiu, Inštitút pre archeológiu a Inštitút pre dejiny. Posledný sa delí na nasledujúce katedry:²³ odborná didaktika pre dejiny, dejiny stredoveku a pomoc-

Priečelie budovy Univerzity Karola Františka v Grazi.
Zdroj: commons.wikimedia.org

ných vied historických, všeobecné dejiny novoveku, rakúske dejiny a stredná Európa, juhovýchodné európske dejiny a antropológia, hospodárske a sociálne dejiny, súčasné dejiny, ako aj Inštitút historickej odbornej informatiky a dokumentácie.

Popritom jestvuje viacero centier výskumu a ich cieľ je čiastočne ovplyvnený príslušným magisterským programom: Centrum pre stredoveké štúdiá, Centrum pre židovské štúdiá, Centrum odbornej didaktiky Fakulty humanitných vied v Grazi, Cen-

¹⁶ Údaje vrátane magisterskej práce a všetky voliteľné výberové odbory i kurikulum je publikované na webovej stránke: <http://www.uni-klu.ac.at/rechtabt/downloads/mbl19b17_13_14.pdf> [cit. 2017-10-30].

¹⁷ Informácie o Centre pre dejiny životného prostredia na webovej stránke: <<http://www.umweltgeschichte.aau.at>> [cit. 2017-10-30].

¹⁸ Informácie o Inštitúte pre dejiny umenia, stavebný výskum a starostlivosť o pamiatky sú uvedené na webovej stránke: <<http://e251.tuwien.ac.at/>> [cit. 2017-10-30].

¹⁹ Informácie k programu ATHENS sú publikované na webovej stránke: <<http://www.athensprogramme.com/>> [cit. 2017-10-30].

²⁰ HÖFLECHNER, Walter. *Geschichte der Karl-Franzens-Universität Graz: Von den Anfängen bis in das Jahr 2005*. Graz : Grazer Universitätsverlag, 2006, s. 1 – 3.

²¹ HÖFLECHNER, *Geschichte der Karl-Franzens-Universität Graz: Von den Anfängen bis in das Jahr 2005*, s. 24, 32.

²² Prehľad o inštitútoch univerzity v Grazi publikovaný na webovej stránke: <<https://gewi.uni-graz.at/de/fakultaet/institute-und-zentren/>> [cit. 2017-10-30].

²³ Dejiny univerzity v Grazi sú uverejnené na webovej stránke: <<https://geschichte.uni-graz.at/de/institut/fachbereiche/#c96837>> [cit. 2017-10-30]. K dejinám inštitútu pozri HÖFLECHNER, *Geschichte der Karl-Franzens-Universität Graz: Von den Anfängen bis in das Jahr 2005*, s. 265 – 270.

trum pre antiku, Centrum pre informačné modelovanie – Rakúske centrum pre digitálne humanitné vedy, Centrum pre kultúru vedy, Centrum pre systematický výskum hudby, Centrum pre medziame-ricke štúdie, ako aj Centrum pre dejiny vied.

Študenti majú na výber nasledujúce odbory:²⁴

bakalár môže absolvovať štúdium v nasledujúcich odboroch: archeológia, starovek a archeológia, dejiny, dejiny umenia.

magisterské štúdium je možné v týchto odboroch: archeológia, starovek a archeológia, dejiny, dejiny umenia.

Okrem toho na fakulte ponúkajú tiež interdisciplinárny, resp. medzinárodný magisterský program. Magisterské štúdium kombinácie židovské štúdiá – dejiny židovskej kultúry je interdisciplinárne štúdium, ktoré je v ponuke v spolupráci s Vysokou školou pre židovské štúdiá v Heidelbergu.²⁵ V roku 1969 bola založená katedra juhoeurópskych dejín v Grazi, na ktorej je možné absolvovať štúdium dejín južnej Európy v magisterskom stupni v spolupráci s nasledujúcimi vzdelávacími inštitúciami: Univerzita Babes Bolyai v Kluži (Rumunsko), Univerzita v Sofii (Bulharsko), Univerzita v Lubľane (Slovinsko), Univerzita v Regensburgu (Nemecko), Univerzita v Záhrebe (Chorvátsko).²⁶ V akademickom roku 2017/2018 bol vytvorený magisterský program digitálne humanitné vedy, ktorý vznikol v spolupráci s Centrom pre informačné modelovanie – Rakúskym centrom pre digitálne humanitné vedy.²⁷

Univerzita Leopolda Františka v Innsbrucku

Innsbrucká univerzita je akademickým centrom západného Rakúska. V roku 1669 bola povýšená so súhlasom cisára Leopolda I. (1640 – 1705) na univerzitu, predtým bola vedená jezuitami ako innsbrucké gymnázium. Tak ako univerzita v Gra-

zi, aj v Innsbrucku bola zrušená v dôsledku jozefinských reforiem. V roku 1826 bola opäť cisárom Františkom I. obnovená.²⁸ Odtiaľ pochádza aj dvojité pomenovanie, tak ako v prípade univerzity v Grazi.

Na filozoficko-historickej fakulte jestvujú nasledujúce historické inštitúty:²⁹

Inštitút pre staroveké dejiny a staroorientalistiku, Inštitút pre archeológiu, ktoré sa opäť rozdeľujú na dve katedry, totiž praveku a raného novoveku, ako aj katedru stredovekej a novovekej archeológie a na dve katedry klasickej a provinčnej rímskej archeológie, Inštitút pre kultúrne dejiny, Inštitút pre moderné dejiny, Inštitút pre historické vedy a európsku etnológiu. Tento sa posledne členil na nasledovné katedry: dejiny stredoveku a pomocných vied historických, dejiny novoveku, rakúske dejiny, hospodárske a sociálne dejiny a odbornú didaktiku historicko-sociálneho a politického vzdelávania.

Študenti si vyberajú z nasledovných odborov:³⁰

bakalárske štúdium je možné ukončiť v týchto odboroch: archeológia, dejiny, dejiny umenia, klasická orientalistika, interdisciplinárny odbor z oblasti staroveku, staroorientalistiky a klasickej filológie, ako aj predoázjská a klasická archeológia.

magisterské štúdium v týchto odboroch: starovek a staroorientalistika, archeológia, dejiny, kultúrne vedy. Popritom sa tiež môže absolvovať medzinárodné, interdisciplinárne magisterské štúdium v starovekých vedách: európsky magister v klasickej kultúre. Na tomto spolupracuje 8 partnerských univerzít v 12 krajinách.³¹

Univerzita Parisa von Lodron v Salzburgu

Univerzita bola založená benediktínmi v roku 1622 ako ich salzburská základina. V roku 1810, keď Salzburg pripadol v dôsledku napoleonských vojen Bavorsku, bola povýšená na univerzitu.

²⁴ Študijný portál: <<https://studien.uni-graz.at/de/ordentliche-studien/uebersicht/>> [cit. 2017-10-30].

²⁵ Informácie o štúdiu sú publikované na webovej stránke: <[https://studien.uni-graz.at/de/ordentliche-studien/joint-degree-masterstudium-juedische-studien-geschichte-juedischer-kulturen/](https://studien.uni-graz.at/de/ordentliche-studien/joint-degree-masterstudium-juedische-studien-geschichte-juedischer-kulturen/joint-degree-masterstudium-juedische-studien-geschichte-juedischer-kulturen/)> [cit. 2017-10-30].

²⁶ Informácie o štúdiu sú publikované na webovej stránke: <<https://studien.uni-graz.at/de/ordentliche-studien/joint-degree-masterstudium-geschichte-des-suedoestlichen-europa/>> [cit. 2017-10-30].

²⁷ Informácie o štúdiu sú publikované na webovej stránke: <<https://informationsmodellierung.uni-graz.at/de/studieren/masterstudium-digitale-geisteswissenschaften/>> [cit. 2017-10-30].

²⁸ OBERKOFER, Gerhard – GOLLER, Peter. *Geschichte der Universität Innsbruck (1669 – 1945)*. Druhé vydanie. Frankfurt/Main u.a., 1996, s. 13 – 14, 63, 98.

²⁹ Prehľad o inštitútoch filozoficko-historickej fakulty univerzity v Innsbrucku je publikovaný na webovej stránke: <https://www.uibk.ac.at/fakultaeten/philosophisch_historische/institute/> [cit. 2017-10-30]; Všeobecné informácie o zameraní inštitútov: Universität Innsbruck, Geisteswissenschaftliche Fakultät, s. 48 – 59.

³⁰ Ponuka štúdiá na univerzite v Innsbrucku je uverejnená na webovej stránke: <<https://www.uibk.ac.at/studium/angebot/>> [cit. 2017-10-30].

³¹ Informácie o štúdiu sú dostupné na internete: <<http://www.eu-classical-cultures.eu/>> [cit. 2017-10-30].

Historická budova Univerzity Parisa von Lodron v Salzburgu pod hradom. Zdroj: commons.wikimedia.org.

V roku 1816 opäť pripadol Salzburg rakúskemu cisárstvu, napriek tomu univerzita nebola vybudovaná.³² V 50. rokoch 20. storočia stúpil počet študentov v celom Rakúsku, čo sa následne odzrkadlilo na preťaženií univerzít vo Viedni, Grazi a Innsbrucku. Z toho dôvodu sa v roku 1962 pristúpilo k znovuvybudovaniu salzburskej univerzity³³ a pomenovaná bola podľa pôvodného zakladateľa, salzburského arcibiskupa Parisa, grófa von Lodron (1585 – 1653).

Na fakulte kultúrnych a spoločenských vied sú nasledovné katedry so vzťahom k historickým vedám³⁴: vedy o staroveku, dejiny, veda o umení, hudba a tanci. Ďalej tu sídli Centrum pre kultúrne dejiny Židov.

Študenti si vyberajú z nasledovných odborov:

bakalár tu môže absolvovať štúdium v nasledujúcich odboroch:³⁵ starovek, dejiny, dejiny umenia.

magisterské štúdium je možné v týchto odboroch:³⁶ starovek a archeológia, klasická archeológia, dejiny, dejiny umenia, ako aj kultúrne dejiny Židov.

Alpsko-adrijská univerzita v Klagenfurte

Napriek úsiliu založiť univerzitu v južnejšej časti Rakúska sa to podarilo až v roku 1970. Novozaložená univerzita mala najskôr ťažisko v pedagogických vedách. V roku 1993 bola okrem fakulty hospodárskych vied a informatiky zriadená aj fakulta kultúrnych dejín.³⁷ Alpsko-adrijská univerzita tak patrí k najmladším rakúskym univerzitám.

Inštitút dejín sa tu člení na nasledujúce katedry: starovek a archeológia, stredoveké dejiny a pomocné vedy historické, novšie a rakúske dejiny, súčasné dejiny, dejiny východnej a južnej Európy, rakúska historická bibliografia a didaktika dejepisu.

Študenti si vyberajú nasledujúce odbory:³⁸

bakalárske štúdium je možné ukončiť v nasledujúcich odboroch: dejiny, aplikované kultúrne dejiny.

magisterské štúdium v týchto odboroch: dejiny, aplikované kultúrne dejiny.

Na základe nepatrných rozdielov v kurikulu doktorandského štúdia je tu potrebné uviesť, že je tiež možné dizertačnú prácu obhájiť v odbore dejiny ako na Viedenskej univerzite. Postup je podobný. Doktorandské štúdium obsahuje 180 kreditov, pričom je potrebné navštevovať príslušné prednášky v hodnote 30 kreditov. Vypracovanie dizertácie sa ohodnocuje sotva 130 kreditmi, čo sa môže líšiť na jednotlivých univerzitách. Zvyšné kredity sa získavajú z koncepcie zámeru, prípadne obhajobou práce. S výnimkou Viedenskej univerzity a univerzity v Klagenfurte je potrebné predložiť dizertačnú tému so súhlasom, ale žiadna verejná prezentácia sa nekoná.³⁹

Okrem toho je možné absolvovať doktorandské štúdium v humanitných vedách aj na univerzite v Linzi, pričom dizertačný plán sa i tu predstavuje verejne.⁴⁰

³² ORTNER, Franz. *Die Universität in Salzburg: Die dramatischen Bemühungen um ihre Wiedererrichtung 1810 – 1962*. Salzburg, 1987, s. 11 – 17.

³³ ORTNER, *Die Universität in Salzburg: Die dramatischen Bemühungen um ihre Wiedererrichtung 1810 – 1962*, s. 215 – 218. Súčasne bola založená aj Vysoká škola sociálnych a hospodárskych vied v Linzi.

³⁴ Údaje o vedných odboroch fakulty kultúrnych a spoločenských vied univerzity v Salzburgu sú publikované na webovej stránke: <<https://www.uni-salzburg.at/index.php?id=62869&MP=200409-200745%2C67-200723>> [cit. 2017-10-30].

³⁵ Prehľad bakalárskeho štúdia je uverejnený na webovej stránke: <<https://www.uni-salzburg.at/index.php?id=31926&MP=31926-200261>> [cit. 2017-10-30].

³⁶ Prehľad magisterského štúdia je publikovaný na webovej stránke: <<https://www.uni-salzburg.at/index.php?id=32067&MP=32067-200259>> [cit. 2017-10-30].

³⁷ SCHÜBL, Elmar. *Der Universitätsbau in der Zweiten Republik: Ein Beitrag zur Entwicklung der universitären Landschaft in Österreich*. Wien, 2005, s. 81 – 82.

³⁸ Prehľad o štúdiu na Alpsko-adrijskej univerzite v Klagenfurte je publikovaný na webovej stránke: <<https://www.aau.at/studium/studienangebot/studienuebersicht/>> [cit. 2017-10-30].

³⁹ Informácie o doktorandskom štúdiu na univerzite v Klagenfurte sú uverejnené na webovej stránke: <<https://www.aau.at/wp-content/uploads/2017/06/Mitteilungsblatt-2016-2017-19-Beilage-7.pdf>> [cit. 2017-10-30].

⁴⁰ Informácie o doktorandskom štúdiu na univerzite v Linzi sú prístupné na internete: <http://www.jku.at/STA/content/e4426/e3098/e2380/e67884/e67901/e245855/6_DR_Geistes-UndKulturwissenschaften_MTB33_230617_ger.pdf> [cit. 2017-10-30].

Záver

Napriek pestrej ponuke štúdia a vysokému počtu študentov existuje aj druhá nevýhodná strana systému. Nekompatibilita s povoláním, finančné ťažkosti, ale i nenaplnenie očakávaní, ktoré sú najčastejším dôvodom pre prerušenie štúdia. Spolu až približne 19,4 % študentov predčasne preruší štúdium. Viedenská univerzita má ešte vyšší počet – 23 %. Podľa študijných odborov je to predovšetkým najmä v odbore teológia, a to až 37 %. Podobný trend je aj na humanitných odboroch, práve filologické a filozofické odbory dosahujú vysoké čísla.⁴¹

Prirodzene údaje o študentoch sú skreslené štúdiom na iných univerzitách a tzv. pasívnou skúškou alebo pasívnym štúdiom. Označujú sa tak študenti, ktorí v prvých dvoch semestroch nezložia žiadnu skúšku. Až 50 % z týchto pritom pripadá na všetky odbory Viedenskej univerzity a 40 % na salzburskú univerzitu.⁴²

Financie ovplyvňujú, či štúdium humanitných odborov bude prerušené alebo nie. Po dvoch rokoch v praxi absolventi nevykazujú takmer žiaden väčší zárobok oproti tým, ktorí prerušili štúdium.⁴³ Naproti tomu v inom svetle pôsobia čísla slabých študentov, prípadne absolventov, ak sa porovná reálny dopyt pracovného trhu a slabé pracovné príležitosti na univerzite, ktoré so stúpajúcou kvalifikáciou klesajú. Ukazuje sa, že situácia humanitných vied v Rakúsku je porovnateľná s inými krajinami a inými vednými odbormi.⁴⁴

*Christian Gepp
Viedenská univerzita
Martin Schaller
Spolok Platforma histórie*

Preklad: Lucia Krchnáková
Národná banka Slovenska, Múzeum mincí a medailí
Kremnica, Oddelenie pre muzeálnu činnosť

⁴¹ Drop out – predčasné prerušenie štúdia na rakúskych univerzitách, projektová správa z roku 2009 o rakúskej univerzitnej konferencii publikovaná na webovej stránke: <https://uniko.ac.at/wissenswertes/uniko_pedia/drop_out/index.php?ID=6387#O6387> [cit. 2017-10-30].

⁴² Dropouts – projektová správa z roku 2014 o rakúskej univerzitnej konferencii publikovaná na webovej stránke: <https://uniko.ac.at/wissenswertes/uniko_pedia/drop_out/index.php?ID=6387#O6387> [cit. 2017-10-30].

⁴³ Tamže.

⁴⁴ POWELL, Kendall. The future of the postdoc [online]. In *Nature*, vol. 52, no. 7546, 7. 4. 2015. Dostupné na internete: <<https://www.nature.com/news/the-future-of-the-postdoc-1.17253>> [cit. 2017-10-30].

INFORMÁCIA O ZASADNUTÍ VEDECKEJ ARCHÍVNEJ RADY

Dňa 19. februára 2018 sa uskutočnilo úvodné zasadnutie Vedeckej archívnej rady (ďalej len VAR) rekonštruovanej podľa nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 71/2017. Na zasadnutí Ing. Adrián Jenčo, generálny riaditeľ Sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, odovzdal menovacie dekréty členom VAR. Minister vnútra Slovenskej republiky za členov VAR menoval PhDr. Igora Grausa, PhD., PhDr. Veroniku Novákovú, PhD., Mgr. Eriku Javošovú, PhD., PhDr. Petra Keresteša, PhD., Mgr. Petra Kralčáka, PhD., PhDr. Richarda Pavloviča, PhD., doc. PhDr. Juraja Šedivého, PhD., PhDr. Slavomíra Micháleka, DrSc. a PhDr. Milana Mišoviča.

Minister vnútra Slovenskej republiky zároveň za predsedu VAR ustanovil PhDr. Igora Grausa, PhD., za podpredsedníčku PhDr. Veroniku Novákovú, PhD. a za tajomníka PhDr. Milana Mišoviča.

Zasadnutia sa zúčastnil aj bývalý podpredseda VAR prof. PhDr. Július Bartl, DrSc.

Ing. Adrián Jenčo vo svojom príhovore vyslovil poďakovanie členom predchádzajúcej VAR a konkrétne aj jej zástupcovi J. Bartlovi. Zároveň vyjadril presvedčenie, že súčasná VAR dokáže nadviazať na činnosť predchádzajúcej, keďže jej zloženie považuje za také kvalitné, že svojimi nápadmi a podnetmi posunie činnosť VAR na ešte vyššiu úroveň.

Zasadnutie VAR ďalej viedol jej predseda Igor Graus. V diskusii k problémom slovenského archívnictva VAR identifikovala tieto okruhy: slovník archívnej terminológie, digitalizácia, evidencia a prezentovanie archívnych dokumentov, vydávanie odborného časopisu Slovenská archivistika a rozvoj štátnych archívov.

VAR konštatovala, že v záujme rozvoja archívnictva a archivistiky je potrebné vydať tlačou slovník archívnej terminológie, na ktorom sa pracuje už viac ako desať rokov. M. Mišovič informoval, že heslár je pripravený. VAR sa zhodla, že je potrebné znovu zredigovať heslár (doplniť a zredigovať heslá) tak, aby zodpovedali súčasným poznatkom a odbornej praxi archívov pri výkone odborných archívnych činností a upraviť organizáciu práce pri jeho zostavovaní. Z uvedeného dôvodu ho treba zaslať členom VAR na oboznámenie s jeho súčasným stavom a na navrhnutie ďalšieho postupu prác na zostavení jeho finálnej verzie.

Členovia VAR za štátne archívy uviedli, že štátne archívy majú obrovský potenciál (veľké množstvo významných, dôležitých a zaujímavých archívnych dokumentov) a verejnosť má záujem o ich zverejnenie, avšak pri porovnaní s krajinami Európskej únie, Slovenská republika v digitalizácii archívnych dokumentov a ich prezentovaní na elektronických médiách zaostáva aj za jej najnovšími členmi, napr. Rumunskom. Taktiež konštatovali, že v súčasnosti digitalizácia nie je koncepčná, treba zriadiť verejne prístupné elektronické médiá, ako je napr. webový portál portal.sk, na ktorom by sa zverejňovali a boli prístupné digitalizované archívne dokumenty, chýba technické vybavenie archívov na digitalizáciu nielen archívnych dokumentov, ale aj mikrofilmov. Riešenie zaostávania v digitalizácii by mohlo byť interné (ministerstvo vytvorí jedno digitalizačné stredisko a prisystemizuje pracovné miesto/miesta), externé (dodávateľskou formou tak, že ministerstvo vysúťaží firmu) alebo formou európskych projektov.

J. Šedivý konštatoval, že štátne archívy by mali zintenzívniť spoluprácu s univerzitami, ktoré môžu pomôcť pri digitalizácii a pri vypracovaní projektov na digitalizáciu. Za dôležité považuje prepojiť dáta z pamäťových inštitúcií (napr. archívov, múzeí, galérií) a súkromných zbierok a umožniť ich vyhľadávanie na jednom spoločnom portáli (ako napr. www.PamMap.sk).

Problémové okruhy v Evidencii archívneho dedičstva Slovenskej republiky prezentovala V. Nováková, ktorá upozornila, že v nej nie sú zaevidované archívne dokumenty spravované múzeami, kde treba navrhnúť koncepčné riešenie; tento istý stav platí aj pri archívnych dokumentoch v súkromnom vlastníctve fyzických osôb a archívnych dokumentoch vo vlastníctve cirkví. Zároveň uviedla, že štátnym archívom chýba možnosť vypísania projektov na prezentáciu archívnych dokumentov; nedostatok financií na aktivity v prezentácii archívnych dokumentov verejnosti ich realizáciu mimoriadne sťažuje.

P. Kralčák informoval o e-študovni Vojenského historického archívu, ktorá je verejne prístupná na stránke Vojenského historického ústavu. Na tejto stránke sú prístupné zdigitalizované archívne dokumenty, ktoré možno študovať prostredníctvom elektronickej študovne. Konštatoval, že stránka je verejnou často využívaná a záujem

verejnosti o štúdium archívnych dokumentov stúpol.

VAR ďalej prediskutovala oneskorené vydávanie odborného časopisu Slovenská archivistika. Na záver diskusie k tejto téme sa dohodla, že v záujme urýchleného vydania jej oneskorených ročníkov, odporúča dočasný presun redakčných prác mimo Odbor archívov a registratúr Sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR.

VAR v diskusii k téme rozvoja štátnych archívov konštatovala ich problémy v materiálno-technickom zabezpečení, personálnom obsadení a v činnostiach smerujúcich k verejnosti (napr. digitalizácia). Aj v súvislosti s novou štruktúrou štátnych archívov platnou od roku 2015 sa zhodla, že treba vypracovať novú koncepciu rozvoja štátnych archívov.

Na základe prediskutovanej problematiky VAR na záver svojho zasadnutia prijala uznesenia, ktorými

- odporučila, v záujme urýchleného vydania oneskorených ročníkov odborného časopisu Slovenská archivistika, dočasne presunúť redakčné práce mimo Odbor archívov a registratúr Sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR;
- odporučila zriadiť osobitný finančný fond vo výške 15 000.- €, z ktorého by sa na základe projektov posúdených VAR financovala prezentácia archívnych dokumentov formou vydávania publikácií, organizovania odborných konferencií, výstav a iných vzdelávacích aktivít;
- upozornila na negatívny stav digitalizácie archívnych dokumentov s tým, že členovia VAR sa do najbližšieho zasadnutia oboznámia s jej postupmi a formami využívanými inými štátmi a na uvedenom zasadnutí spoločne pre generálneho riaditeľa sekcie verejnej správy vypracujú návrh s tromi variantami možnosti digitalizácie archívnych dokumentov (ideálna, použiteľná, minimálna);
- odporučila vypracovať novú koncepciu rozvoja štátnych archívov.

Rozpracovaním uvedených uznesení sa VAR bude zaoberať na svojom ďalšom zasadnutí v apríli t. r.

Milan Mišovič
tajomník Vedeckej archívnej rady

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

VÝSTAVA 500. VÝROČIE REFORMÁCIE V ARCHÍVNYCH DOKUMENTOCH ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V ŽILINE SO SÍDLOM V BYTČI

Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči v spolupráci s občianskymi združeniami – Spolkom Pro archivis a Pod skalami, s Považským múzeom v Žiline a Evanjelickým a. v. cirkevným zborom v Súlove-Hradnej si pripomenul významné 500. výročie reformácie výstavou 500. výročie reformácie v archívnych dokumentoch Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči. Táto výstava predstavovala výber písomných záznamov so vzťahom k reformácii z obdobia konca 16. – 18. storočia. Najstaršie dokumenty s touto tematikou sa nachádzajú vo fonde Oravského komposesorátu – v thurzovskej korešpondencii. Písomnosti od druhej polovice 17. storočia súvisia s nastupujúcou protireformáciou v Uhorsku a neskôr s vydaním Tolerančného patentu Jozefom II. v roku 1781. Územne boli preferované pramene z prostredia bývalej Trenčianskej stolice, menej boli na výstave zastúpené oblasti Liptova, Turca a Oravy.

Časť výstavy bola venovaná histórii Evanjelickeho a. v. cirkevného zboru v Súlove-Hradnej, ktorý je v súčasnosti jediným evanjelickým zborom v okrese Bytča. Ďalej prezentovala súbor plagátov zobrazujúcich dejiny reformácie a vývoj evanjelic-

Na slávnostnej vernisáži výstavu predstavila (zľava) Mgr. Michaela Kerešová, návštevníkom sa prihovorili – PhDr. Jana Kurucárová, riaditeľka Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči, Mgr. Michal Jurecký, riaditeľ Považského múzea v Žiline, Mgr. Marek Hrivňák, súľovský evanjelický farár, Bc. Miroslav Minarčík, primátor mesta Bytča a Mgr. Marián Kaňuch, žilinský evanjelický farár a senior Turčianskeho seniorátu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku. Vernisáž spestril hudobným vstupom Mgr. Dušan Vaňko, košecký evanjelický farár.

kej a. v. cirkvi na území Slovenska, ktoré k 500. výročiu reformácie vydala Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku.

Výstava bola umiestnená v nádherných priestoroch Sobášneho paláca v Bytči. Trvala od 29. septembra 2017 do 3. novembra 2017 a mala pozitívne ohlasy. Predstavená bola aj slovenskou televíziou v programe Ahoj Slovensko dňa 31. októbra 2017, záznam je možné vidieť vo virtuálnom archíve RTVS.

*Michaela Kerešová
Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči*

Pohľad do priestoru prízemnia Sobášneho paláca v Bytči, kde bola výstava inštalovaná

UDELENIE ČESTNÉHO OBČIANSTVA MESTA MARTIN MÁRII JERŠOVEJ- OPOČENSKEJ

Na XXI. archívnych dňoch v SR v Martine minulý rok som s úctou a pokorou stála pri pomníku Dr. Márie Jeršovej-Opočenskej v Bystričke a počúvala celý životopis, ktorý predniesla kolegyňa PhDr. Elenka Machajdíková, archivárka Slovenského národného múzea. Samozrejme, že som poznala dielo a osobnosť Dr. Jeršovej-Opočenskej, ale netušila som, aký mala ťažký životný údel. So zatajeným dychom som si tam na mieste slúbila, že vypátram, kde vlastne v Martine bývala a nájdem aj osoby, ktoré Jeršovcov ešte poznali.

Keďže bývam v miestnej časti, ktorá mala byť miestom bydliska Jeršovcov, moja námaha bola pomerne dosť rýchlo korunovaná úspechom. Na moje potešenie som našla troch žijúcich susedov, ktorí si živo spomínali na manželov Jeršovcov. Ich skutočne pútavé rozprávanie ma natoľko zaujalo, že som kontaktovala riaditeľku Slovenského národného múzea v Martine, aby múzeum, ako posledný zamestnávateľ našej významnej archivárky, podalo na Mestský úrad v Martine žiadosť o udelenie čestného občianstva mesta Martin Dr. Márii Jeršovej-Opočenskej.

Kultúrna komisia mesta Martin s potešením žiadosť prijala a v novembri 2017 na slávnostnom zhromaždení riaditeľka SNM v Martine, PhDr. Mária Halmová, prebrala listinu čestného občana mesta Martin pre Dr. Jeršovu-Opočenskú *in memoriam*.

Tým sa ale moje snaženie neskončilo. Ďalšia práca na tento rok je získať čestné občianstvo aj pre manžela Márie Jeršovej-Opočenskej. Ten-

tokrát to bude musieť žiadať Miestna organizácia protifašistických bojovníkov, ale príslušné podklady budem zaistiť sama.

V nasledujúcich mesiacoch sa chystám oboznámiť širokú verejnosť so svojimi poznatkami i spomienkami žijúcich pamätníkov na málo známe skutočnosti zo života manželov Jeršovcov tu v Martine.

Táto malá spomienka je mojím osobným vkladom a vyjadrením vďačnosti ľuďom, ktorí sa zapísali do našich dejín a ich osudy nesmú byť nikdy zabudnuté.

Rút Mazáčová
Martin

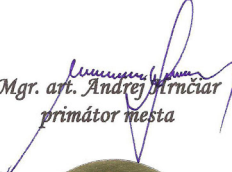
MESTO MARTIN

u d e l ŭ j e

Čestné občianstvo mesta Martin

Márii Jeršovej-Opočenskej *in memoriam*

za mimoriadny prínos pre Slovenské národné múzeum, výskum a prezentáciu
turčianskych dejín a záchranu najcennejších archívnych fondov múzea

Mgr. art. Andrej Hrnčiar
primátor mesta

Martin 10. novembra 2017

ÚSPECH SLOVENSKEHO ARCHIVÁRA V RÍME

Začiatkom januára tohto roku prinieslo Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky zaujímavú správu o úspechu slovenského umelca v Ríme. Dňa 8. januára 2018 pri príležitosti ukončenia výstavy *100 Presepi*, ktorá sa organizuje pravidelne na záver roka (už od roku 1976), získal 2. miesto v kategórii zahraničné jaskličky známy slovenský archívár Peter Zoričák. Od konca novembra 2017 mohli návštevníci v Bramanteho sieni Baziliky Panny Márie ľudu obdivovať 150 betlehemov nielen z talianskych regiónov, ale i z viac ako 30 krajín sveta (Belgicko, Mongolsko, Rusko, Uruguaj a ďalšie), medzi nimi boli tiež diela štyroch umelcov zo Slovenska.

Peter Zoričák, toho času už na dôchodku, pôsobil istý čas na odbore archívnictva Ministerstva vnútra SR v Bratislave (1998 – 2012) a dlhé roky ako archívár Štátnej mincovne Kremnica. Okrem rozsiahlej publikačnej činnosti z oblasti numizmatiky a dejín kremnickej mincovne (mimochodom doteraz aktívne) sa už viac ako 40 rokov venuje aj svojej záľube – rezbárstvu. Podľa jeho slov zatiaľ najväčšie dielo s výškou 3,5 metra sa mu podarilo vyrezať z topoľa a zobrazovalo baču s črpkom a salašnickým psom. Pri svojej práci sa inšpiruje ľudovou tvorbou i prí-

rodou, ale veľké zastúpenie majú práve betlehemy, najčastejšie vyrezávané z lipového dreva, v prírodnom i farebnom vyhotovení. Práve jeden z jeho betlehemov bol ocenený aj na poslednom ročníku spomenutej výstavy nielen diplomom a pohárom, ale i kurátorkou výstavy Mariou Carlou Menaglia: „... je to, ako keby skaly vzali na seba ľudskú a zvieraciu podobu, ako keby zrazu obyčajná hmota ožila úsmevom a ohlásila zázrak sveta, narodenie Spasiteľa“, a my mu k tomuto úspechu srdečne gratulujeme!

Lucia Krchnáková
Národná banka Slovenska
Múzeum mincí a medailí Kremnica
Oddelenie pre muzeálnu činnosť

RĚS PÁLFFYANA – PRÍSPEVKY K DEJINÁM RODU PÁLFFYOVCOV

Dňa 18. januára 2018 sa na pôde Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave uskutočnila interdisciplinárna vedecká konferencia Rěs Pálffyana – príspevky k dejinám rodu Pálffyovcov. Organizátormi boli Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (PÚ SR) v spolupráci s Občianskym združením Červenokamenské panstvo. Hlavným partnerom bol Fond na podporu umenia a mediálnym partnerom Inštitút pro památky a kulturu, o. p. s.

Zľava PhDr. Radoslav Ragač, PhD., generálny riaditeľ Sekcie kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry SR a PhDr. Katarína Kosová, generálna riaditeľka PÚ SR, ktorí otvárali konferenciu. Foto: Ivan Kalev.

Podujatie otvorili svojimi úvodnými príhovormi Mgr. Martina Orosová, vedúca Archívu PÚ SR v Bratislave, PhDr. Radoslav Ragač, PhD., generálny riaditeľ Sekcie kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry SR a PhDr. Katarína Kosová, generálna riaditeľka PÚ SR.

Pri príležitosti konania konferencie bola predstavená aj nová kniha Židovské pamiatky na Slovensku od Eugena Bárkányho, ktorú vydal PÚ SR a vychádza z prameňov Archívu PÚ SR.

Vedecká konferencia bola rozdelená do štyroch blokov referátov, po ktorých nasledovala diskusia k predneseným príspevkom. Ako prvý odznel príspevok Mag. phil. Martina Šveca Pálffyovci ako mecenáši sakrálneho umenia na ich panstvách v Bratislavskej župe v časoch osmanskej vojny a stavovských rozbrojov. Vo svojom výskume predstavil Pálffyovcov a ich mecenášsku činnosť na poli sakrálneho umenia v rušných časoch osmanského nebezpečenstva a stavovských povstaní. Svoj príspevok predniesol na domácom poli, ako jediný z prednášajúcich reprezentoval PÚ SR. Ako druhý pokračoval Mgr. Marián Havlík z M-ARTE, s. r. o.,

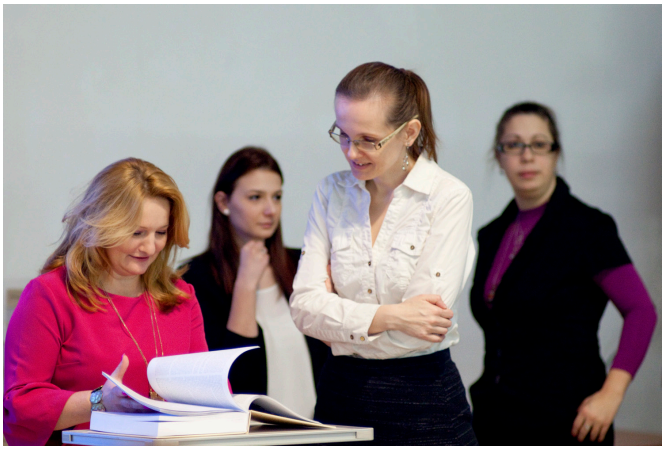
Bratislava s referátom Stavebné aktivity Pálffyovcov v Malackách. Poslucháčom priblížil dve najvýraznejšie stavby v Malackách zo 17. storočia, štvorkrídlový kaštieľ a kostol zasvätený Nepoškvrnenej Panne Márii, ktorý dal na vlastné náklady postaviť Pavol Pálffy. Prvý blok prednášok uzatvorila Mgr. Silvia Lörinčíková, PhD. zo Slovenského národného múzea – Múzea Betliar v Betliari. Vo svojom príspevku Pálffyovci na hrade Krásna Hôrka a v kaštieli Betliar sa zamerala na príbuzenské vzťahy Pálffyovcov a Andrassyovcov. Prezentované boli aj zbierkové predmety, napríklad barokové mortuárie z kaplnky hradu Krásna Hôrka.

Druhý blok otvorila prednáška Podoby zbožnosti Pálffyovcov v ranom novoveku od Mgr. Ingrid Kušnirákovej, PhD. z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied (HÚ SAV), z ktorého sa poslucháči dozvedeli o aktívnom náboženskom živote aristokratického rodu a o zakladaní a podporovaní cirkevných, dobročinných, rehoľných inštitúcií či náboženských rádov, primárne v okolí Bratislavy. Následne odznel príspevok Mgr. Ingrid Halászovej, PhD. z Katedry dejín a teórie umenia Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave s názvom Paralely a diferencie v portrétnej reprezentácii dvoch palatínov – súrodencov, grófov Mikuláša a Jána Pálffyovcov. Téma príspevku bola založená na rozdielnych črtách (v zmysle fyzickom aj charakterovom) dvoch bratov, ktorí zastávali úrad uhorského palatína jeden po druhom. Príspevok je možné vnímať ako úvod do témy portrétnej reprezentácie Pálffyovcov v 18. storočí. Jeho ambíciou bolo pozrieť sa na spôsoby, aké volili jednotliví bratia pre vlastnú portrétnu reprezentáciu, hlavne, aké boli ich individuálne preferencie v oblasti ikonografie – účinného média a tiež voľby umelcov. Nasledujúci prednášajúci Mgr. Jozef Tihányi zo Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň v Častej predstavil svoj referát So-

Auditórium na konferencii Rěs Pálffyana – príspevky k dejinám rodu Pálffyovcov. Foto: Ivan Kalev.

*Vedúca Archívu PÚ SR Mgr. Martina Orosová predstavila na konferencii knihu *Židovské pamiatky na Slovensku od Eugena Bárkányho*. Zlava Martina Orosová a organizátorky konferencie z Archívu PÚ SR – Nikola Danišová, Bronislava Porubská a Lenka Višváderová. Foto: Ivan Kalev.*

Interdisciplinárna vedecká konferencia sa uskutočnila ako jedno z prvých podujatí organizovaných pri príležitosti Európskeho roku kultúrneho dedičstva. Foto: Ivan Kalev.

litéry alebo séria? Trojica portrétov zo zbierkového fondu Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň v Častej. Predmetom bádania bola trojica portrétov významných šľachticov z prvej polovice 18. storočia, nitrianskeho biskupa Ladislava Adama Erdődyho, krajinského sudcu Jozefa Imricha Esterházyho a palatína Jána Pálffyho. Tieto tri portréty spája viacero nie veľmi kvalitných sekundárnych úprav, ktoré by mohli byť kľúčom k odhaleniu ich spoločných osudov. Okrem iného bolo poukázané aj na dôležitosť poznania technickej podstaty obrazov ako významného prvku pri ich zaraďovaní do historického kontextu a tiež priblíženie problematických momentov pri metodike ich reštaurovania. Štvrtá a zároveň posledná prednáška druhého bloku sa niesla v knižnom duchu. Mgr. Michaela Sibylóvá,

PhD. z Univerzitnej knižnice v Bratislave predstavila príspevok Pálffyovci – zberatelia knižných kuriozít. Vyzdvihnuté boli najstaršie a najvzácnejšie tlače pálffyovskej knižnice založenej Rudolfom Pálffym v 18. storočí, z ktorej sa postupom času stala rodová knižnica encyklopedického charakteru. Reprezentačnú funkciu v nej plnili prvé tlačené knihy (inkunábuly), ktoré sa dnes nachádzajú vo fonde Univerzitnej knižnice v Bratislave.

V treťom bloku referátov odznel príspevok Statky – zmätky. Súdny spor Pálffyovcov v 18. storočí od Mgr. Anny Fundárkovej, MA, PhD. z HÚ SAV. Ústredným motívom bol súdny spor, ktorý vznikol kvôli testamentu Jána (V.) Pálffyho z roku 1751. Spôsobil vážny rozkol v rodine. Vzájomná korešpondencia medzi príslušníkmi rodu poskytuje jedinečný a zaujímavý pohľad na konflikt, ktorý postupne prerástol z právno-vecnej do osobnej roviny. Prednášajúca tak mohla zanalyzovať dobovú mentalitu a rodinné vzťahy, aké vládli v aristokratických rodinách v 18. storočí. Druhá v poradí pokračovala Mgr. Katarína Malečková zo Slovenského národného múzea – Múzea Bojnice s príspevkom *Ad memoriae gloriae antiquae*. V duchu hesla „Na pamiatku zašlej slávy“ dal gróf Ján František Pálffy prestavať nevzhľadný barokový objekt hradu na rozprávkový sen, ktorý dnes poznáme ako „Bojnický zámok“, aj keď jeho prvotným plánom bolo hrad predať. V časopise *Nyitra-megyeyi Közlöny* v roku 1886 uverejnil oznam, že Bojnické panstvo je na predaj za 1,5 milióna zlatých. Príspevok bol zameraný na priebeh celkovej prestavby, jej prípravu, opis jednotlivých etáp, častí hradu aj interiéru. Prednáška bola doplnená obrazovými prílohami, odkiaľ čerpali architekti a tvorcovia inšpiráciu. Nasledujúci referát *Vzťahy medzi Pálffyovcami a poddanými na Devínskom panstve po urbárskej regulácii Márie Terézie* pripravili Mgr. Štefan Hrivňák a Mgr. Tina Tvrdoňová z Archívu mesta Bratislavy. Na príklade mestečiek Devín a Rača charakterizovali vzťah Pálffyovcov ako zemepánov so svojimi poddanými, popísali práva a povinnosti poddaných a definovali zmeny, ktoré spôsobila urbárska regulácia v roku 1767. Blok referátov uzatvoril hosť z Českej republiky, Mgr. Jan Štěpánek z Ústavu pre dejiny umenia Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Hlavnou postavou jeho prednášky Alžběta Lažanská-Pálffy a její svět: príspevek k prosopografii uherské šľachty v Čechách bola bratislavská rodáčka z rodu Pálffy, ktorá sa v roku 1805 vydala za bratranca Jana Nepomuka Lažanského zo západných Čiech, neskoršieho prezidenta českého zemského súdu. A keďže z literatúry by sme sa veľa o Alžbete nedozvedeli, pretože stála v tieni slávnejšieho manžela,

Jan Štěpánek priblížil jej osud, ale aj zaujímavé sociálne a kultúrne detaily z jej života.

Posledný a v poradí štvrtý blok referátov pokračoval vystúpením ďalšieho zahraničného hosta – prof. PhDr. Jana Županiča, PhD. z Ústavu svetových dejín Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Jeho príspevok Pálffyové – medzi hrabaty a kniežaty predstavil Pálffyovcov, resp. líniu Pálffy-Daun, v rámci aristokracie habsburskej monarchie so zreteľom na otázku zaradenia medzi grófov a kniežatá v ríši. Objasnil predovšetkým skutočnosť, že o príslušnosti k aristokracii nerozhodoval titul, ani postavenie a dokonca ani majetok, ale miesto v šľachtickej hierarchii (stav a dátum jeho udelenia). Vo svojej prednáške aj v krátkosti charakterizoval kniežací stav a problematiku jeho udeľovania. Predposledný bol prezentovaný referát Majetkové spory Pálffyovcov so študijnou základinou Jána Pálffyho. Mgr. Štefan Gaučík, PhD. z HÚ SAV priblížil dlhotrvajúci spor členov rodiny Pálffyovcov o červenokamenský hradný majetok. Zmapoval príčiny, priebeh a majetkovoprávne následky sporu, ktorý vypukol po smrti Jána Pálffyho v roku 1908. Dôležitú úlohu zohrali v tomto konflikte Štefan a Vojtech Pálffy. Preskúmané boli argumenty oboch aktérov a rovnako aj stratégie zainteresovaného uhorského štátu. Posledný príspevok od PhDr. Daniela Hupka, PhD., ktorý zároveň reprezentoval Múzeum mesta Bratislavy, s názvom Roky 1918 – 1919 a Pálffyovci. Adaptácia rodiny Jozefa Pálffyho st. na „nové“ pomery po vzniku Československej republiky preniesol poslucháčov do novšieho obdobia. Predmetom bádania boli smolenickí Pálffyovci, ktorí zostali súčasťou spoločenskej elity aj v demokratickom Československu. Autor poukázal na priebeh procesu prispôsobenia sa aristokratickej rodiny zvyknutej na stavovské privilégiá demokratickému prostrediu a odpovedal na otázku, či táto rodina predstavovala príklad bezproblémovej adaptácie alebo bol pre nich život v Československu len pragmatickým rozhodnutím vynúteným vtedajšími okolnosťami.

Všetky prednesené príspevky môžeme vnímať ako veľký prínos do dejín tohto významného rodu. V každom z nich sa poslucháči dozvedeli fakty a zaujímavosti nielen zo života členov rodiny, ale popri tom boli predstavené aj sociálne, kultúrne či politické pomery na území dnešného Slovenska a Čiech v jednotlivých obdobiach. Konferencia Rēs Pálffyana sa tešila hojnej účasti poslucháčov z viacerých kútov Slovenska.

Nikola Danišová
Archív Pamiatkového úradu SR

VÍNO V PRAMEŇOCH

Dňa 30. januára 2018 sa v Justiho sieni Prírodovedného múzea v Bratislave konala prezentácia pripravovanej publikácie *Víno v prameňoch*, ktorá bude venovaná vybraným archívnym dokumentom k dejinám malokarpatského vinohradníctva. Vydanie publikácie je naplánované na jún 2018.

Vinohradnícka tradícia má na území bývalej Bratislavskej stolice bohatú, pravdepodobne až dvetisícročnú tradíciu. Archeologické a archeobotanické nálezy, ku ktorým neskôr pribúdajú aj písomné pramene, dokumentujú prítomnosť vína a viniča už od rímskych čias, i keď len v oblastiach v bezprostrednej blízkosti „*limes romanus*“. Početnejšie pamiatky svedčiacie o pestovaní viniča na území dnešného Slovenska pochádzajú z obdobia Veľkej Moravy, z územia Nitrianskeho kniežatstva.

Vedúci autorského kolektívu pripravovanej publikácie Štefan Hrivňák. Foto: Martina Hrivňáková.

V stredovekom Uhorsku patrilo predaj vína medzi regálne práva panovníka, šľachty a miest, ktoré popri cirkevných inštitúciách boli hlavnými výrobcami a distribútormi vína. V dokumentoch zo stredoveku sa s vínom stretávame napr. v donačných listinách, v ktorých bývajú obdarovaným okrem nehnuteľností poskytnuté aj vinohrady. Počnúc 16. storočím, vznikom habsburskej monarchie, narastá početnosť dokumentov dokladujúcich výrobu,

spracovanie či distribúciu vína. Rozmachu malokarpatského vinohradníctva nepriamo dopomohla osmanská expanzia obsadením regiónov stredného a južného Uhorska, kde sa dorábalo víno a príchodom obyvateľstva z tohto územia, ako aj blízkosť centra monarchie – Viedne.

V 19. storočí sa v Bratislave etablojú významné vinárske rodiny Palugyayovci (Paludajovci) a Ludwigovci. V prvej polovici 20. storočia v Pezinku pôsobilo Slovenské vinohradnícke družstvo. Nástupom socializmu vznikol podnik Vinárske závody s prevádzkami v Bratislave-Rači a Pezinku.

V súčasnosti nám vinohradnícke tradície malokarpatského vinohradníctva pripomínajú aj názvy obcí, napr. Viničné, Vinosady či početné vyobrazenia vinohradníckych motívov v komunálnej heraldike

vysádzanie viniča na svahoch Malých Karpát. Prirodzene, kládol dôraz na písomné pramene počnúc stredovekom.

Zdôraznil význam kongregačných písomností Bratislavskej stolice, v ktorých býva doložený vývoz vína z malokarpatských oblastí napr. do Rakúska, poukázal na výpovednú hodnotu testamentov, ktoré často spisovali vinári a vinohradníci a kde sú zdokumentované názvy honov a vinohradov v príslušných lokalitách. Ukážkami z cirkevných matrík priblížil zapisovanie vinohradníckych povolání (*vinicola, fossor*).

Ján Kúkel referoval o dokumentoch z Archívu mesta Bratislavy. Odľahčenou formou priblížil súdne prípady, v ktorých hlavným aktérom bolo víno, keď pri jeho nadmernom požívaní prichádzalo k rôznym výtržnostiam až úmyselnému ublíženiu na zdraví či vražde.

Tina Tvrdoňová sa vo svojom príspevku zamerala na obchod s vínom, reklamu a bratislavské vinohradnícke rodiny. Od polovice 19. storočia je vinárstvo v Bratislave späté s rodinou Palugyay, hlavne s Jakubom Palugyayom a jeho synom Jozefom. S ich menami sa stretávame v početných archívnych dokumentoch týkajúcich sa ich firmy. Do súčasnosti sa na Pražskej ulici v Bratislave nachádza Palugyayov palác, ktorý slúžil ako sklad vína. Po nich prevzali obchodovanie s vínom v Bratislave Kristián Ludwig a neskôr jeho syn Karol.

Na tvorbe pripravovanej publikácie o prameňoch k malokarpatskému vinohradníctvu sa podieľali pracovníci Archívu mesta Bratislavy a Štátneho archívu v Bratislave spolu s jeho pracoviskom v Modre, nakoľko v uvedených troch archívnych inštitúciách sa nachádza najviac dokumentov k jeho dejinám, ale aj odborníci z Ústredného archívu Slovenskej akadémie vied, Malokarpatského múzea v Pezinku či Ústavu etnológie Slovenskej akadémie vied – menovite Juraj Turcsány, Mária Feješová, Jozef Meliš, Lucia Szócsová, Ladislav Jurányi, Martin Hrubala a Katarína Popelková.

Záujemcovia o dejiny malokarpatského vinohradníctva sa po vydaní knihy dozvedia mnohé, doposiaľ neznáme poznatky z dejín malokarpatského vinohradníctva, ktoré snád aj v budúcnosti nadviaže na svoje stáročné tradície.

Marián Babirát
Štátny archív v Bratislave

*Auditórium počas prezentácie, ktorá sa uskutočnila v Justiho sieni Primaciálneho paláca v Bratislave.
Foto: Martina Hrivňáková.*

dike – mestských a obecných erboch. Netreba zabudnúť na pripomínanie si tradícií vinohradníctva formou vinobraní, spájaných s alegorickými sprievodmi, výčapom mladého vína (burčiaku) a ľudovými veselnicami, v súčasnosti obohatené bohatým sprievodným programom. Každoročne sa konajú v mnohých malokarpatských lokalitách, spomeňme len Pezinok, Modru či Raču.

Na kolokviu svoje výstupy prezentovali traja pracovníci Archívu mesta Bratislavy.

Hlavný autor a zostavovateľ publikácie Štefan Hrivňák vo svojej prednáške priblížil výber dokumentov týkajúcich sa danej problematiky, ku ktorým bude podrobnejší popis v pripravovanej kolektívnej monografii. Stručne osvetlil hmotné pramene k dejinám vinohradníctva začínajúc obdobím Rímskej ríše, odkedy sa predpokladá postupné

KOLOKVIUM ANDREJ CHUDOBA V PRÍTOMNOSTI

Andrej Chudoba (občianskym menom Ondrej Hudoba) patril k slovenským literárnym tvorcom, ktorých život sa odohrával mimo Bratislavy. Jeho domovom, azylom i inšpiráciou mu bol Pukanec, bývalé slobodné kráľovské mesto, v ktorom žil a tvoril od roku 1953 až do svojej smrti v januári 2014. V tomto roku uplynulo 60 rokov od vydania jeho knižného debutu – básnickej zbierky *Letokruh srdca*. Aj keď Chudoba debutoval knihou básní, väčšinu jeho diela, ktoré zaraďujeme k slovenskej lyrizovanej próze, tvoria prozaické útvary, novely, poviedky a romány.

Dom Matice slovenskej v Leviciach a Spolok spisovateľov Slovenska zorganizovali 26. februára 2018 kolokvium pri príležitosti odhalenia pamätnej tabule venovanej Andrejovi Chudobovi. Pamätnú tabuľu odhalili v budove Základnej školy v Pukanci, kde Chudoba od roku 1963 až do odchodu do dôchodku v roku 1989 pôsobil. Základná škola v Pukanci v spolupráci s Maticou slovenskou usporadúva od roku 1997 literárnu súťaž pre talentovaných žiakov pod názvom Cena Andreja Chudobu.

Kolokvium v Dome Matice slovenskej v Leviciach s názvom Andrej Chudoba v prítomnosti otvoril riaditeľ Domu Matice slovenskej v Leviciach Miroslav Považan. Prvým rečníkom bol Miroslav Bielik, predseda Spolku spisovateľov Slovenska. Venoval sa predovšetkým Chudobovej prozaickej prvotine – dvojnovele *Kde pijú dúhy*, ktorá vyšla v roku 1962.

Andrej Chudoba bol priateľom levického archívu, rád nás navštevoval, s pasiou u nás bádala, hľadal inšpiráciu. Veľmi si cenil našu prácu a radoval sa z našich úspechov. Jeho posledné návštevy boli spomienkové, kvôli knihe memoárov, ktorá vyšla až po jeho smrti. Chudobove nostalgické spomienky pri návštevách archívu mali mnohokrát prekvapujúce detaily. A predovšetkým... boli inšpirujúce. „Dievčence, to je história na metre!“ Táto veta majstra Chudobu, vyslovená v úprimnom úžase nad mobilnými regálmi plnými archívnych dokumentov, nás navždy bude dojímať a ostane medzi nami spojená s jednou z jeho návštev v archíve. Napriek generačnému rozdielu nás spájalo priateľstvo, prepletené rodinné vzťahy, láska k rodnému Hontu a záujem o jeho mikrohistóriu.

To bol jeden z dôvodov, prečo som si pripravila na kolokvium príspevok Andrej Chudoba v spomienkach a dokumentoch Štátneho archívu v Nitre, pracovisko Archív Levice. Archívne fondy

ANDREJ CHUDOBA V PRÍTOMNOSTI

Kolokvium

mnohokrát ukrývajú detaily zo života jednotlivca, o existencii ktorých bežný smrteľník netuší. Pokúsiť sa zdokumentovať „životabeh“ niektorých ľudí na základe zachovaných archívnych dokumentov je mnohokrát skutočná „detektívka“. Veď nakoniec, aj v tvorbe Andreja Chudobu sa spájajú protichodné tendencie: lyrickosť aj epicko-dramatická línia, dokonca v niektorých jeho dielach sa objavujú detektívne prvky.

Andrej Chudoba mal roľnícke korene, rodiny oboch jeho rodičov prišli po prvej svetovej vojne „na Dolniaky“, za pôdou do okresu Levice. Hudobovci z Badína pri Banskej Bystrici kúpili pozemky a usadili sa v osade Zajačia Dolina, kde 21. novembra 1927 prišiel na svet Ondrej Hudoba. Rodina jeho matky, Drdošovci zo Zvolenskej Slatiny, kúpila v roku 1925 zvyškový majetok v Malom Kiarí a založila tu moderné hospodárstvo. Na mladého Ondreja mala celoživotný dosah bohatá knižnica starého otca Martina Drdoša, plná slovenskej klasiky.

Vďaka jednej z našich stránok sme sa dostali k raritnej fotografii, na ktorej je Chudoba ako prváčik v ľudovej škole v Malom Kiarí u starých rodičov. Pri jednej z archívnych návštev sa na fotografii sám identifikoval, to bolo pre nás veľké prekvapenie. Netušili sme, že malý chlapec stojaci vedľa pána

Ludová škola Malý Kiar. Pri učiteľovi vpravo Ondrej Hudoba, v hornom rade stojí tretia sprava Elena Kaššová-Čepčeková.

Deti v ľudovej škole v Zajačej Doline, rok 1935

učiteľa je Ondrej Hudoba. Fotografia sme pôvodne získali kvôli inej žiačke tejto jednotriedky – Eleny Kaššovej, ktorej otec Ondrej Kašša pracoval na veľkostatku Martina Drdoša. Z Elenky Kaššovej vyrástla slovenská spisovateľka Elena Čepčeková. V kiaranskej ľudovej škole sa zhodou okolností stretli dve deti, z ktorých vyrástli literárni tvorcovia, vtedy 6-ročný Ondrej Hudoba a 10-ročná Elena Kaššová. Spomienky na toto obdobie spracovala Čepčeková v románe s autobiografickými črtami *Dievča z majera*, ktorý vyšiel v roku 1960.

Druhú triedu a zvyšné ročníky ľudovej školy už Ondrej absolvoval v rodisku, v Zajačej Doline. Z malej dedinskej jednotriedky sa nám zachovala vo fonde štátnej ľudovej školy kronika, doplnená niekoľkými historicky veľmi cennými fotografiami, na ktorých je aj Ondrej Chudoba.

Chudoba ďalšiu časť školskej dochádzky absolvoval v Bátovciach, od septembra 1939 tu začal navštevovať Štátnu meštiansku školu. Medzitým rodinu jeho starého otca Martina Drdoša tvrdo

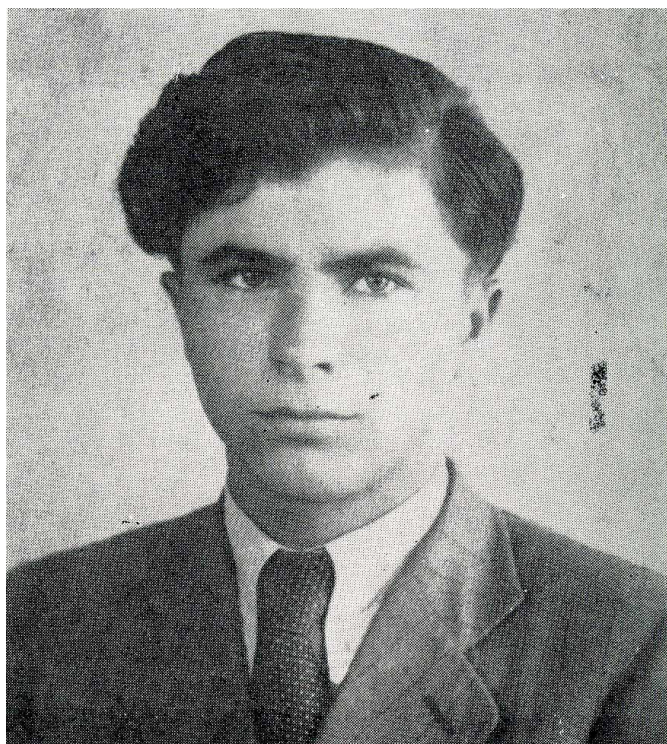
postihli udalosti po Viedenskej arbitráži, obec Malý Kiar bola pričlenená k Maďarskému kráľovstvu. Drdošovci, zachránia si životy, presťahovali sa na slovenské územie, do Horných Žemberoviec. Usadili sa v neobývanom kaštieli Samuela Pischla, ktorý žil v Leviciach. Prenajali si jeho pozemky v Žemberovciach a hospodárili na nich. Osudy tejto rodiny by vydali na román, čiastočne sa nám ich podarilo zdokumentovať v monografii obce Žemberovce.

V Chudobových memoároch *Svedectvá a spomienky*, ktoré vyšli posmrtné, som sa dočítala, že pri práci na spomienkovej knihe mal k dispozícii kroniku Meštianskej školy v Bátovciach. O jej existencii sme nevedeli, hoci máme dobre zachovaný archívny fond školy, spisy aj katalógy. Takto pre mňa dostal názov kolokvia Andrej Chudoba v prítomnosti celkom iný rozmer, lebo sa nám podarilo zo Základnej školy v Bátovciach získať kroniku školy z rokov 1932 – 1952, ktorá mala byť dávno súčasťou fondu. Perfektne vedená kronika školy, písaná starostlivou rukou riaditeľa Jána Zamboja (zostavovateľa monografie Pukanec z roku 1975) je plná dobových fotografií.

Po skončení druhej svetovej vojny Chudoba začal študovať na Štátnej učiteľskej akadémii v Leviciach. Podrobným sprievodcom po študentských aktivitách, obrazom doby počas štúdií na akadémii, sú výročné správy z týchto školských rokov zachované vo fonde školy. „Učiteľák“ poznačil jeho životné osudy. Predovšetkým, stretol tu svoju budúcu manželku, spolužiačku Katarína Bahnovú z Pukanca. V čase stredoškolských štúdií nadviazal tiež celoživotné priateľstvá, získal priateľov rovnakej krvnej skupiny, napr. Jozefa Melichera (neskoršieho riaditeľa Okresného archívu v Leviciach). Do tohto obdobia sa datujú aj prvé Chudobove publikované

Budova Učiteľskej akadémie v Leviciach v 40. rokoch 20. storočia

Andrej Chudoba – poslucháč učiteľskej akadémie

pokusy, napríklad v časopise študentov Učiteľskej akadémie v Leviciach Naša tvorba.

Po maturite (1949) a absolvovaní základnej vojenskej služby sa jeho prvým pôsobiskom na jeseň 1951 stala škola v Žemberovciach. Vo februári 1952 ho zo školských služieb prepustili a bol „presunutý do výroby“. Toto si môžeme prečítať v oficiálnom životopise. Čo skrýva táto 13. komnata, aká tragédia je za spojením „presunutý do výroby“, to už všeobecne známe nie je. Detailnejšie rodinné peripetie poznajú len najbližší priatelia a známi. Chudoba sa o nich zmiňuje v knihe Svedectvá a spomienky. Jeho otca Jána Hudobu dňa 11. februára 1952 zobrali do väzby, obžalovali z trestného činu sabotáže a marenia jednotného hospodárskeho plánu. Ani archívne dokumenty o prípade Hudoba nemlčia, trpkým svedectvom represálií 50. rokov minulého storočia je rozsiahly trestný spis Jána Hudobu, jedného zo stratenej gazdovskej generácie, zachovaný vo fonde Okresný súd v Leviciach.

Jána Hudobu odsúdili na 7 rokov odňatia slobody, stratu čestných občianskych práv na dobu 5 rokov, 50 tisíc korún alebo 100 dní odňatia slobody, ako vedľajší trest prepadnutie celého majetku a zákaz pobytu v obci Malé Krškany navždy. Tento nečakané vysoký trest šokoval celú rodinu, veď v iných, veľmi podobných prípadoch neboli obvinení odsúdení na taký exemplárny trest, dostali maximálne 3 roky žalára, zvlášť drakonický bol zákaz pobytu v obci. Odvolacím konaním Krajského súdu v Nitre mu trest zmenili na 3 roky, z neho amnestiou pre-

zidenta republiky zo 4. mája 1953 bola odpustená časť trestu v trvaní jedného roku. Na základe toho ho 24. júla 1954 prepustili na slobodu. V tom čase už budúci spisovateľ, ktorý mal stáť za učiteľskou katedrou, pracoval ako robotník najprv v závode Sergeja Mironoviča Kirova v Tlmačoch a neskôr v Sandriku Dolné Hámre. V roku 1953 sa oženil so svojou Katarínou a stal sa obyvateľom Pukanca. Od roku 1957 začal uverejňovať poéziu a prózu v Mladej tvorbe.

Knižne debutoval v roku 1958 zbierkou básní Letokruh srdca. Tlmačské pracovisko mu poslúžilo ako námet pre scenár k filmu Most na tú stranu, ktorý sa v Tlmačoch aj natáčal pod režijným vedením Vladimíra Pavloviča. Hlavnú mužskú postavu vo filme stvárnil mladý Jozef Adamovič.

Chudoba v roku 1962 vydal knihu s dvomi novelami Kde pijú dúhy. Nasledujúci rok 1963 bol pre neho prelomový. Dvojnoveľa Kde pijú dúhy získala Cenu vydavateľstva Slovenský spisovateľ a Chudoba sa od septembra tohto roku konečne mohol vrátiť k učiteľskému povolaniu. Roky vyučovania sa striedali s rokmi tvorivých dovolení, výsledkom ktorých sú prozaické diela: Pustý dvor (dve novely, 1965), Miesto pre dvoch (dve novely, 1966), Leto s pehavou pannou (1970, 2. vydanie

A. Chudoba (druhý sprava) so žiakmi v žemberovskej škole, čitateľský krúžok

1974, román s „takmer“ detektívnou zápletkou), Zbohom Cyrano (knihy poviedok, 1973). V roku 1974 vyšla Chudobovi, resp. pod Chudobovým menom kniha (akosi nezapadajúca do typu jeho tvorby) Sedemdesiatsedem povestí spod Slovenskej brány. Povesti a poverové historky zozbieral Jozef Melicher. Chudoba tieto texty upravoval, no keďže jeho kamaráta Melichera za postoje v roku 1968 vyhodili v roku 1973 z práce (bol asistentom na Katedre slovenského jazyka na Pedagogickej fakulte v Nitre) a nemohol publikovať, tak ako autor je uvedený len Andrej Chudoba. Plodné roky A.

Kolegovia, levickí archivári s A. Chudobom v Pukanci v roku 2009

Chudobu pokračovali vydaním prózy *Obklúčenie* (1976), kníh poviedok *Hlinené husle* (1977) a *Konečne bude mier* (1979). Román *Nákaza* (1982) sa odohráva na dedine, kde sa skupina ľudí ocitne v niekoľkotýždňovej nedobrovoľnej izolácii vďaka slintačke, epidémii ktorej sme na Slovensku zaznamenali v roku 1973. Poviedkový súbor *Krv nie je voda* (1985) a román *Stopárka* (1980, 2. vydanie 1990) uzatvárajú prozaickú tvorbu Chudobu do zmeny spoločenských pomerov. Po roku 1990 jeho tvorba pokračuje románom s autobiografic-

Marta Švoliková počas prezentácie referátu Andrej Chudoba v spomienkach a dokumentoch Štátneho archívu v Nitre, pracovisko Archív Levice

kými prvkami *Zázrak na konci sveta* (1993), ktorý je reminiscenciou na študentské roky strávené v učiteľskom ústave. V nasledujúcom roku vydal román *Krásne poškodená slečna* (1994). Poviedky *Sneh* a *havrany* vyšli v roku 2002 a v roku 2007 vydal knihu básní a próz *Kým slnko nezapadne*.

Niektoré Chudobove diela sa stali námetom pre filmovú tvorbu, napríklad novelu *Pustý dvor* roku 1978 sfilmoval Martin Ťapák. Hlavné postavy vytvorili Magda Vášáryová a Michal Dočolomanský. Poviedku *Konečne bude mier* natočil Franek Chmiel.

Chudobove prózy preložili do češtiny a maďarčiny. Básne a prózu publikoval tiež časopisecky, moja obľúbená spomienková próza *Mesto s levom* a ružou vyšla v *Slovenských pohľadoch* v roku 1984. Týmto mestom sú samozrejme Levice.

Chudoba vytvoril básnické texty k 6 obrazovým publikáciám. Veľmi úspešná bola hneď prvá kniha *Od Tekova vietor veje* (1984), kde fotografie Milana Hlôšku s folklórnymi námetmi sprevádzajú Chudobove verše. S fotografom Karolom Benickým vytvoril obrazové publikácie *Rodná zem* (1980) a *Veľký spev* (1985). Fotografie Otakara Neheru doplnil básnickým slovom v roku 1984 v publikácii *Čaro zimy*. Po roku 2000 spolupracoval s fotografom Vladimírom Bártom na knihách *Ľudová klenotnica Slovenska* (2003), *Krajina môjho srdca* (2005) a *Tekov krásny čilejkársky* (2011). V roku 2007 napísal prológ ku knihe *Duch v kameni*. *Župný dom – Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici*.

Životná púť Andreja Chudobu sa uzavrela v Pukanci 21. januára 2014. Posmrtné, koncom roku 2014, vyšla jeho kniha spomienok *Svedectvá a spomienky*. Nedokončené ostali viaceré rozpracované diela, napríklad historický román o Pukanci, ktorému dal v roku 1997 pracovný názov *Kat sa zabáva*.

Rukopisy a korešpondencia Andreja Chudobu sú stále uložené v jeho dome v Pukanci, takže je tu ešte posledný motív, príťažlivý pre náš archív... Ostáva nám len dúfať, že v tomto alebo v nasledujúcom roku už bude jeho osobný fond uložený v našom archíve. Veď nakoniec, osobný fond jeho súputníka a priateľa Jozefa Melichera si už hoví v archívnych škatuliach v sklade na prvom poschodí našej budovy na Vojenskej ulici. Obaja by navyše (pomyselne) mali svoju Alma mater, budovu učiteľskej akadémie na dohľad.

*Marta Švoliková
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice*

DVE OTÁZKY PRE...

bývalých predsedov / predsedníčky a súčasnú predsedníčku Spoločnosti slovenských archivárov.

1. Čo pokladáte za najväčšiu výhru a naopak, za najväčšiu prehru Spoločnosti slovenských archivárov v období, keď ste zastávali post predsedu/predsedníčky spoločnosti?

2. Blíži sa valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov, na ktorom sa uskutočnia voľby predsedu, členov výboru a revíznej komisie spoločnosti. Aká je Vaša vízia budúcnosti SSA, akým smerom by sa mala uberať?

PhDr. Veronika Nováková, PhD., predsedníčka SSA v rokoch 1994 – 2006

1. Za najväčšiu výhru Spoločnosti slovenských archivárov v zahraničí za obdobie rokov 1994 – 2006 považujem uznanie spoločnosti v zahraničí, akceptovanie jej vzniku a uznanie jej práce v strednej Európe. Najmä Spoločnosť nemeckých archivárov prejavovala o našu prácu veľký záujem a na nemeckých archívnych dňoch v roku 1997 v Ulme sa Slovensku dostalo aj tej cti, že ako predsedníčka som mohla predniesť slávnostný príhovor v mene všetkých zahraničných archívnych spoločností na podujatí, kde bolo približne 1 200 archivárov. Za úspech v zahraničí považujem aj pravidelné pozvania na podujatia v Rakúsku, Maďarsku a Švajčiarsku. Azda môžeme skonštatovať aj užšiu spoluprácu s českou archívnu spoločnosťou.

Za najväčší úspech doma považujem akceptovanie spoločnosti riadiacimi orgánmi. Táto cesta sa razila veľmi ťažko, keďže do roku 1989 sme boli zvyknutí na direktívne riadenie. Samotný fakt, že ako predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov som sa mohla zúčastniť prípravy zákona, a návrhy zákona boli predložené členstvu viackrát na pripomienkovanie, je dôkazom tejto skutočnosti. Fakt, že nakoniec zákon nemal podobu, ktorá bola pôvodne pripravená a prijatá členmi, bol dôsledkom zásahu legislatívneho odboru ministerstva vnútra po kopírovaní pripravenej legislatívy z Čiech.

Za úspech určite považujem aj založenie tradície archívnych dní. Presadenie uskutočnenia podujatia

pod týmto názvom (na základe nemeckého vzoru) nebolo jednoduché ani vo výbore spoločnosti. Viacerým členom sa nepozdávala ani ročná periodicitu.

Za úspech považujem aj udržanie Fóra archivárov počas môjho predsedovania, čo tiež nebolo samozrejmosťou. Boli čísla, ktoré sme pripravili v našom archíve vo vlastnej réžii, no napriek ťažkostiam sme udržali aj aktuálnosť vydávania jednotlivých čísiel.

2. O vízii budúcnosti SSA je ťažké uvažovať, keďže jej postavenie sa kardinálne zmenilo a v ostatnom období je jej práca zameraná najmä na organizovanie archívnych dní, seminárov, na publikovanie odborných príspevkov, organizovania exkurzií a vydávanie Fóra archivárov. Sú to mimoriadne dôležité veci, ale spoločnosť je vytlačená do vzdelávacej oblasti a pre riadiaci orgán už dávno nie je partnerom. Názor spoločnosti na organizačné zmeny, ktoré hlboko zasahujú do odbornej práce členov spoločnosti, nikoho nezaujima, alebo presnejšie, nikto sa naň ani nepýta, zmeny sa presadzujú direktívne. Súčasné postavenie spoločnosti nezodpovedá predstavám jej zakladateľov. Pokiaľ chce mať spoločnosť výraznejšie postavenie a zastupovať aj záujmy členov, musí sa zmeniť jej právna forma a pretransformovať sa na odbornú komoru. V súčasnosti na Slovensku nielen naša Spoločnosť slovenských archivárov, ale aj iné stavovské organizácie, pokiaľ nie sú odbornými komorami, nemajú postavenie zodpovedajúce ich odbornosti. Týmto chcem naznačiť, že neakceptovanie záujmových združení je všeobecné, keďže na Slovensku v súčasnosti demokracia nie je na štandardnej úrovni. Samozrejme pretvorenie na odbornú komoru by malo hlboké následky na finančné zabezpečenie chodu spoločnosti. Je však potrebné poznamenať, že vytvorenie komory môže priniesť aj ostrejšie názorové nezrovnalosti medzi členmi, keďže aj rozpory v odborných komorách na Slovensku sú celkom bežné.

PhDr. Zuzana Kollárová, PhD., predsedníčka SSA v rokoch 2006 – 2010

1. V čase, keď som sa stala predsedníčkou SSA, bola naša archivárska pospolitosť uzavretou komunitou, čo sa odzrkadlilo aj na uznesení z valného zhromaždenia – rozvinúť spoluprácu so zahraničnými partnermi. Začala som robiť, čo sa dalo. Najskôr som sa celkom oficiálne listom predstavila, poslala informáciu o mojom predsedníctve do okolitých krajín a aj do Francúzska – do Me-

dzinárrodnej rady archívov. Bolo to také zvláštne obdobie, keď som sa minimálne dva roky usilovala o to, aby si nás vôbec všimli. Potom to už bolo dobré a začala sa normálna štandardná spolupráca, hlavne v rámci krajín V4. Chvalabohu, trvá doteraz, i keď menej intenzívne. Pritom som chápala svoju predchodkyňu, že sa u nás riešilo množstvo pálčivých problémov, ktoré sa mi v súčasnosti vidia ako mini problémy, no vtedy to bolo skutočne vážne a dôležité. Pri mojom príchode bol aktuálny stav pokladne mínus niekoľko tisíc SK. Aby toho nebolo málo, tak do toho prišli vlny prepúšťania. Nebolo mi čo závidieť túto funkciu. Brala som to však ako povinnú službu pre archivársku societu, ktorá mi dala dôveru. Práve medzinárodná spolupráca a zomknutie všetkých archivárov spôsobilo, že sme túto vlnu predsa len trochu zastavili, i keď nie úplne. Pomohli nám v tom aj médiá, za čo sme im boli veľmi vďační. Počas môjho pôsobenia sa rozbehli viaceré nové, možno nenápadnejšie aktivity, ktoré našu spoločnosť zviditeľnili. Okrem spolupráce V4 sme zorganizovali zahraničné stáže pre archivárov, podpísali sme zmluvu o spolupráci s Maďarskom, PhDr. Ladislav Vrteľ vytvoril erb SSA, začali sa vydávať zborníky z archívnych dní (doteraz si myslím, že najúspešnejšou zo všetkých bola konferencia v Bojniciach – Archívy v krízových situáciách, a to z hľadiska medzinárodnej účasti, ale aj z hľadiska významu – žiaľ, náznak riešenia, či prípravy archívov v krízových situáciách sa nedotiahli do takého konca, akoby si táto vážna téma zaslúžila. Pritom sme dostali prvú významnú finančnú dotáciu 4 000 eur z Medzinárodného vyšehradského fondu, s ktorým sme začali spoluprácu). Pracovalo sa na biografickom slovníku archivárov, bol vydaný prvý archívny kalendár, organizovali sa veľmi úspešné exkurzie do Maďarska, Rakúska, Poľska... Zorganizovali sme súťaž o najlepšiu študentskú prácu, ktorá však po krátkom období kvôli nezaujmu zanikla. Z iniciatívy vtedajšieho výboru vznikla plaketa SSA a funguje ako najvyššie ocenenie práce pre spoločnosť dodnes. V mnohom nám pomohol aj odbor archívov... možno som niektoré aktivity nespomenula, ale pravdou bolo to, že sa výbor stretával aj dva razy do týždňa, keď bolo treba. Výsledkom všetkého bolo naplnenie pokladnice a vzrast členskej základne, za čo som ja osobne bola veľmi vďačná.

Prehry? Každá spomenutá aktivita prinášala drobné prehry. Dôležitým bol pre mňa výsledok.

Najväčším šokom pre mňa bolo stretnutie s výborom (už si nepamätám akým) v Slovenskej národnej rade, kde sa ku nám správali, akoby sme boli nakazení všetkými nákazlivými chorobami sveta. Po niekoľkohodinovom čakaní si na nás nikto nenašiel čas... Boli sme „len“ nejakí archivári. Dodnes táto udalosť vo mne rezonuje a neželala by som toto zažiť nikomu na svete. Blížia sa voľby – veľmi dobre zväzťe, komu dáte svoj hlas!

2. Vízia je veľmi jasná, i keď sa čudujem, že sa vôbec o môj názor niekto zaujíma. Bola by som rada, keby sa slovenskí archivári neúťahovali do seba, ale boli rovnocennými partnermi archivárom európskych krajín. Bola by som šťastná, keby sme vystupovali na medzinárodných fórach so svojimi skúsenosťami a vedomosťami, lebo nie je dôvod, aby sme trčali v kúte. Bolo by fajn, keby sa pokračovalo v tendenciách oceňovania slovenských archivárov štátnymi vyznamenaniami, lebo si to zaslúžia. Elektronizácia archívnych pracovísk je fajn, ale predovšetkým treba odstrániť na našich pracoviskách 50. roky, keď sa v archívoch nekúrilo a ľudia pracovali v katastrofálnych podmienkach. Desaťročia podfinancovaný rezort by mal byť zrkadlom kultúrnej spoločnosti. Zatiaľ je to v dosť zúfalej polohe.

PhDr. Radoslav Ragač, PhD., predseda SSA v rokoch 2010 – 2014

1. Podarilo sa nám po dlhých diskusiách nanovo nastaviť archívne dni s dôrazom na odbornú zložku programu, ekonomické otázky, zahraničné príspevky a publikovanie výstupov. Pri naplňaní programu bol zrejmy trend odborného nástupu špecializovaných verejných archívov na úkor tých štátnych.

Medzi víťazstvá rozhodne patrí spôsob fungovania výboru SSA, ktorý intenzívne diskutoval o odborných otázkach a problémoch týkajúcich sa slovenského archívnictva.

SSA sme otvárali smerom k medzinárodnej spolupráci, projektom, naštartovali sme aj vznik nových typov odborných podujatí.

Do záveru môjho predsedníctva patrí aj boj s novelou zákona 395/2002 Z. z. S presahom do nasledujúceho časového obdobia sa nám podarilo odraziť pokus o „privatizáciu“ správy registratúry v prospech súkromných subjektov a zabránili sme legislatívnej likvidácii Archívu hl. mesta SR Bratislavy, ktorý po dlhých rokovaníach prešiel do zriaďovateľskej kompetencie mesta. Rokovania o delimitácii archívnych súborov do AMB boli smutnou

prehliadkou zjavnej nekompetentnosti a malosti niektorých zúčastnených.

Ako svoju najväčšiu prehru vnímam to, že sa nám nepodarilo štrukturálne posilniť a skvalitniť riadenie odborne aj materiálne upadajúcich slovenských štátnych archívov. Žiaľ, v tejto oblasti boli pre mnohých vždy dôležitejšie pocit moci, spoločné kšeftíky, udavačstvo a kamarádšafty ako odbornosť.

2. SSA by mala vždy brániť stavovské záujmy svojich členov a byť odborným oponentom smerovania archívnictva.

SSA by mala mať ambície hovoriť aj do personálnych otázok, najmä v súvislosti s obsadzovaním riadiacich postov v štátnych archívoch. Situácia v tejto oblasti je z môjho pohľadu veľmi smutná.

Mgr. Mária Grófová, predsedníčka SSA v rokoch 2014 – 2018

1. V prvom rade si dovoľm poďakovať za podporu celej členskej základni Spoločnosti slovenských archivárov, ktorej sa nám viac či menej z jej strany počas štyroch dlhých rokov dostávalo – pozitíva tešili a motivovali pracovať ďalej, negatíva motivovali ešte viac snažiť sa byť dobrým vediac, že múdrosť predkov – ak aj zapáliš niekomu sviecu na pravé popoludnie, bude vidieť iba tmu – bude platiť aj naďalej, potom všetkým, ktorí aktívne prispeli pri príprave podujatí spoločnosti, ich výstupov v akejkoľvek podobe, pri príprave odborných exkurzií – mnohí neboli ani členmi výboru, ani členmi spoločnosti a o to viac si ich pomoc a vzdanie sa voľného času vážim a napokon každému členovi výboru i revíznej komisie – myslím si, že každý jeden si sám pre seba hodnotil svoju prácu vo výbore za uplynulé štyri roky a verím, že každý jeden bol k sebe úprimný.

Formuláciu výhra – prehra vnímam príliš konfrontačne a potom spoločnosť vlastne nemôže prehrávať; len ľudia, ktorí určujú jej smerovanie, môžu byť viac či menej úspešní, resp. zlyhať, čím nastane stagnácia. Po svojom nástupe na post predsedníčky som veľmi silno vnímala mlčanie na oboch stranách, a preto som ako osobnú úlohu vnímala pokúsiť sa obnoviť vzájomnú komunikáciu a „spoznať sa“. Faktom je, že kedykoľvek som Mgr. Máriu Mrižovú, PhD. ako predstaviteľku odboru archívov a registratúr požiadala o stretnutie v akejkoľvek veci, vždy som termín dostala, a tým aj možnosť klásť otázky a dostávať na ne odpovede i odpovedať na ňou kladené otázky. Prvý krok bol teda sprave-

ný, bolo treba neprestať kráčať ďalej, pretože cesta pokračuje. Za veľké pozitívum považujem prísľub obnovenia vydávania Slovenskej archivistiky a dúfam, že sa už avizovaných čísiel čoskoro dočkáme, ďalej oceňujem celkom konkrétnu spoluprácu na Biografickom slovníku slovenských archivárov. Potenciál podujatí organizovaných spoločnosťou bol vždy platformou stretnutí kolegov a spoznávania tých nových, miestom formálnej i celkom neformálnej komunikácie, preto verím, že ich organizovanie je odborným i ľudským prínosom. Novelou v roku 2015 sa nastavilo fungovanie štátnych archívov inak a odpoveď na otázku, koľko sme mohli a či vôbec sme ju ako predstavitelia spoločnosti mohli ovplyvniť, zhodnotí budúcnosť.

2. Víziu budúcnosti SSA i jasno v tom, akým smerom by sa mala uberať, by mala mať predovšetkým osoba/osoby (veď návrhy prichádzajú vo volebný deň aj priamo z pléna) uchádzajúca sa o funkciu predsedu/predsedníčky – po zvolení práve ona natočí to pomyselné kormidlo tam, kam chce, aby loď plávala, ale aj kandidujúci členovia do výboru i revíznej komisie – tí síce právo hlasovať nemajú, ale môžu sa vyjadrovať k prerokúvaným témam a mať poradný hlas, ich účasť na zasadnutiach má teda zmysel. Vzhľadom na to, že v blížiacich sa voľbách nekandidujem, víziu budúcnosti spoločnosti a jej smerovania mať nemusím, stanem sa radovou členkou ochotnou pomôcť či poradiť, pokiaľ o to niekto bude stáť. Čo však mám určite a vziať si to nedám, je názor na jej budúcnosť i smerovanie. Spoločnosť slovenských archivárov má v sebe potenciál byť životaschopnou i rešpektovanou spoločnosťou, má za sebou takmer tridsaťročné jestvovanie. Tvoria ju však ľudia so všetkými pozitívnymi i negatívnymi vlastnosťami v najširšom slova zmysle, s ambíciami, odhodlaním, ale i s apatiou, znechutením, nezaujmom, pasívnym vyčkávaním – teda s celým spektrom vlastností. Akoby nám mnohým chýbala úcta k nášmu povolaniu, pestovanie dobrých kolegiálnych vzťahov v rámci pracovných kolektívov i kolektívov v ostatných archívoch akoby nahrádzala nevraživosť a neúcta, netolerantnosť názorov a snažení. Myslieť si, že všetci budú zrazu aktívni, je omylom, pohodlnejšie je byť pasívnym a bez zodpovednosti. Treba však veriť, že nadšených a aktívnych bude pribúdať, bez nich sa spoločnosť rozvíjať nebude.

Archivárska obec by mala byť prirodzene zvedavá, mala by sa snažiť nielen porovnať svoju prácu

a pracovné podmienky s kolegami z iných domácich, no najmä zahraničných archívov, ale odpozorované lepšie vykonávané činnosti uplatniť pri svojej práci. Mala by sa naučiť lepšie prezentovať prijateľnými formami výsledky svojej práce najmä laickej verejnosti, práve od nej môžeme očakávať isté spoločenské uznanie, ohodnotenie našej práce, a to nielen morálne, vnímanie dôležitosti a nenahraditeľnosti našej činnosti pre spoločnosť i jednotlivcov, veď ako archivári sme a budeme strážcami archívnych dokumentov nesmiernej historickej hodnoty a mali by sme ich aj vedieť pravidelne, nielen sporadicky, využívať.

Doba, v ktorej žijeme dnes, je úplne odlišná od tej, v ktorej SSA vznikala. Ak pripomenieme i dôvody jej vzniku, išlo o isté spoločenské etablovanie archivárov, snahu o rovnocennú participáciu pri riešení problémov slovenského archívnictva legislatívou počnúc a aktívnou účasťou pri obsadzovaní postov vedúcich pracovníkov končiac. Dnes silná centralizácia najmä v štátnych archívoch určuje archivárom len úradnícke postavenie, čo je nesmierna škoda. Ale spýtajme sa úprimne, ako by sme ako „stojaci vonku“ chceli/mohli ovplyvniť „upratovanie vo vnútri“? Mám na mysli práve organizačnú štruktú-

ru štátnych archívov a ich postavenie, pôsobnosť, kompetencie v rámci ministerstva, obsadzovanie riadiacich pozícií... Veď je výsadou každej inštitúcie sa organizačne meniť podľa toho, aby fungovala čo najefektívnejšie. Obrazne povedané s delom namiereným proti stene nielenže „neupraceme“, ale narobíme väčší neporiadok. Jednoduchšie, pohodlnejšie a rozumnejšie je otvoriť dvere. Prestať sa na seba dívať ako na „nepriateľov“, keď obe strany (spoločnosť i odbor) deklarujú, že im záleží na slovenskom archívnictve, skôr si začať dôverovať a korektné spolupracovať, naučiť sa chápať častú obmedzenosť manévrovacieho priestoru na jednej i druhej strane, ako aj potrebu istého času na osvojenie si istých myšlienok, začať spolu viac a otvorene komunikovať, vnímať i rešpektovať svoje názory a uvedomiť si (či sa to niekomu páči a či nie), že jedine odbor môže ovplyvniť či zmeniť rozhodnutia v rámci ministerstva týkajúce sa štátnych archívov. Nie „studená vojna“, ale možno práve dobre nastavená komunikácia, v ktorej vidím rezervy na oboch stranách „frontovej línie“, je tým pomyselným zlatým kľúčom k úspechu.

Otázky pripravila Henrieta Žažová

Prvé zasadnutie novozvoleného výboru SSA po voľbách v roku 2014 (zľava: Marta Švoliková, Zuzana Kotianová, čestná predsedníčka Veronika Nováková, nová predsedníčka Mária Grófová – stojaca), na ktorom sa zúčastnili aj členovia odstúpajúceho výboru (sprava: Elena Machajdíková a Katarína Kučerová Bodnárová)

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH

Štátny archív v Košiciach je jedným z deviatich štátnych archívov s regionálnou územnou pôsobnosťou. Zahŕňa najmä územie dnešného Košického kraja, s drobnými presahmi do Prešovského a Banskobystrického kraja. Za historického predchodcu Štátneho archívu v Košiciach môžeme považovať župný archív z obdobia bývalých uhorských municípií (archív Abovskej župy, Turnianskej župy, od roku 1882 archív Abovsko-turnianskej župy).

V období 17. a 18. storočia mal župný archív na starosti župný notár, neskôr protokolista-registrátor župného archívu, z ktorého sa začiatkom 19. storočia vyvinula funkcia župného archívára. Jeho úlohou bolo usporiadať archív a vyhotoviť indexy ku kongregačným, vojenským a cirkevným dokumentom. Na pozícii župného archívára pracovali odborne a jazykovo vzdelané osobnosti. V prvom období Abovsko-turnianskej župy (1785 – 1790) pôsobil v archíve registrátor Juraj Comáromy, v druhom období (1850 – 1860) archívár Anton Szartóry, v treťom období (1882 – 1918) funkciu zastávali archívári Koloman Koós (1882 – 1900) a Štefan Karsa (1900 – 1906). Posledným župným archívárom z obdobia rakúsko-uhorskej monarchie bol Dr. Alfréd Czobor (1907 – 1918), ktorý sa stal aj redaktorom regionálneho historického časopisu *Történelmi Közlemények* a vydával odborné historické práce o dejinách protihabsburských povstaní a košického divadelníctva.

Písomnosti Abovskej župy sa od poslednej tretiny 18. storočia uschovávali v druhej budove župného domu (dnes sídlo Východoslovenskej galérie na Hlavnej ulici č. 27), kde boli uložené až do zániku Abovsko-turnianskej župy v roku 1922. Po vytvorení Košickej župy v roku 1923 sa archív Abovskej, Turnianskej, Abovsko-turnianskej župy preniesol z priestorových dôvodov do Prešova, kde bol umiestnený v župnom dome. Usporiadanie písomností týchto archívov pre potreby verej-

nej správy bol poverený archívár bývalej Šarišskej župy Ignác Bartošík. V dôsledku spisovej rozluky medzi Slovenskou republikou a Maďarskom sa v roku 1942 premiestnili písomnosti župných archívov späť do župného domu v Košiciach. Časť z nich však bola v rokoch 1943 a 1944 evakuovaná na maďarské územie, odkiaľ sa vrátila až v roku 1960. Neustále presúvanie písomností a tiež chýbajúca archívna ochrana zo strany štátu v rokoch 1945 – 1951 sa prejavili poškodením materiálu a jeho čiastočnou stratou.

Organizačné začiatky archívniectva súviseli so vznikom Pôdohospodárskeho archívu s pobočkami a pracoviskami po celom Slovensku. V roku

Štátny archív v Košiciach sídli na Bačikovej ulici č. 1 od roku 1973. Budova bola postavená v roku 1900.

1948 bola zriadená oblastná pobočka Pôdohospodárskeho archívu v Košiciach. Jej úlohou bolo sústreďovať, spracovávať a sprístupňovať archívne dokumenty pochádzajúce z činnosti poľnohospodárskych a lesníckych subjektov. Významnú úlohu zohrala aj pri záchrane a získaní písomností rodových archívov, ktoré počas druhej svetovej vojny stratili majiteľov. Ukončenie činnosti pobočky v Košiciach súviselo s organizačnými zmenami v štátnej správe a budovaním sústavy štátnych archívov.

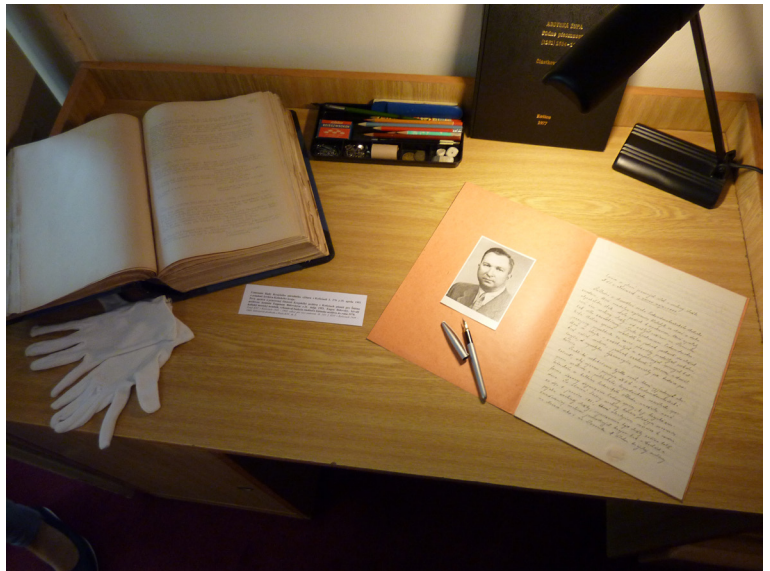
Súčasne po zavedení krajského územno-správneho členenia v Československu v roku 1949 došlo ku zriaďovaniu krajských archívov. Na území Košického kraja bol zriadený Krajský archív v Košiciach až uznesením Rady KNV č. 176 z 19. apríla 1951 s platnosťou od 10. mája 1951. Vedením

krajského archívu bol poverený Eugen Bidovský. Základ archívnych fondov krajského archívu tvorili predovšetkým bývalé župné archívy z územia Košického kraja a archív Spišskej župy v Levoči. Tieto župné archívy obsahovali aj registratúry slúžnovských úradov, súdnych orgánov z obdobia panovania Jozefa II. a rakúskeho absolutizmu v 19. storočí, ako aj registratúry niektorých spolkov. Z hľadiska výkonu archívnych prác sa v rokoch 1951 – 1953 okrem prijímania archívnych prírastkov odstraňovali najväčšie nedostatky porušenia štruktúry niektorých fondov, vykonal sa súpis archívnych fondov a pristúpilo sa k usporadúvaniu a lokalizácii fondov. V roku 1952 boli do krajského archívu prevzaté a predbežne usporiadané cirkevné matriky. K fondom župných archívov pribudla v roku 1952 registratúra Košickej župy 1923 – 1928. Na základe uznesenia Slovenskej archívnej komisie prevzal Krajský archív v Košiciach v roku 1952 správu nad archívmi hodnoverných miest v Jasove, Lelesi a v Spišskom Podhradí.

Prijatím vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb. zo 7. mája 1954 o archívniectve došlo k premenovaniu krajských archívov na štátne archívy. Štátny archív v Košiciach s pobočkou v Levoči sa stal vedecko-výskumným ústavom (§ 4 vl. nar.), riadeným Slovenskou archívnu správou Poverenictva vnútra. Ďalšou organizačnou zmenou v súvislosti s vládnym nariadením č. 29/1954 Zb. bolo začlenenie bývalých pôdohospodárskych archívov do štátnych archívov od 1. januára 1956. Štátny archív v Košiciach prevzal pobočky Pôdohospodárskeho archívu v Košiciach aj v Levoči, ktoré sa stali jeho II. oddelením. Následkom územnej reorganizácie štátnej správy v roku 1960, pri ktorej došlo k vytvoreniu Východoslovenského kraja a zrušeniu Prešovského kraja, sa k Štátnemu archívu v Košiciach pričlenil Štátny archív v Prešove ako jeho pobočka. Zároveň sa zrušilo košické pracovisko II. oddelenia a jeho fondy z územia spišského regiónu sa delimitovali do pobočky v Levoči. V rámci organizačných zmien v slovenskom archívniectve v roku 1969 sa zo Štátného archívu v Košiciach natrvalo odčlenili obe pobočky, z ktorých vznikli samostatné štátne archívy v Prešove a v Levoči. Územná pôsobnosť Štátného archívu v Košiciach sa odvtedy vzťahovala na okresy Košice-mesto, Košice-vidiek, Mi-

chalovce, Rožňava a Trebišov.

Vedúcim Štátného archívu v Košiciach v rokoch 1954 – 1970 ostal naďalej Eugen Bidovský. Pod jeho vedením sa slubne rozvíjala činnosť archívu spracovaním a sprístupňovaním archívnych fondov, publikačnou a propagačnou činnosťou. Mal veľký podiel na vypracovaní základnej orientačnej pomôcky archívu s cennými informáciami o archívnych fondoch: Štátny archív v Košiciach. Sprievodca po archívnych fondoch I., II. Významnú archivársku posilu získal Bidovský po začlenení pobočky pôdohospodárskeho archívu do Štátného archívu v Košiciach v osobe Ladislava Andrášiho.

Pracovný stôl prvého riaditeľa Krajského, neskôr Štátného archívu v Košiciach v rokoch 1951 – 1970 Eugena Bidovského

Jeho úvody ku katalógom a inventárom, ktorých vypracoval počas svojho dlhoročného pôsobenia vyše štyridsať, dosahujú vysokú odbornú úroveň. Spracovával a sprístupnil fondy verejnosprávnych, súdnych a vodohospodárskych inštitúcií, ale i fondy školskej správy, stredných a vysokých škôl, verejnozákladných panstiev a spoločenských organizácií. S jeho menom je spojená inventarizácia ťažiskových fondov: Abovská župa 1498 – 1881, Abovsko-turnianska župa 1785 – 1922 (1938 – 1945), Krajinský súd v Košiciach 1850 – 1861, Hlavné riaditeľstvo školského obvodu v Košiciach 1773 – 1919/1938 – 1943.

Trvalým problémom Krajského, neskôr Štátného archívu v Košiciach bol nedostatok ukladacích priestorov a nevyhovujúce podmienky v priestoroch zadného traktu bývalého župného domu, ktorý zároveň slúžil aj ako sídlo Jednotného, neskôr Mestského národného výboru. Pre nedosta-

tok archívnych skladov archív dlho nedisponoval samostatnou bádateľňou. Túto funkciu plnila jedna miestnosť, ktorá bola zároveň aj kanceláriou a knižnicou. K pozitívnej zmene došlo až v roku 1973. V súvislosti s oslavami 30. výročia vyhlásenia Košického vládneho programu sa musel Štátny archív vystaňovať z budovy bývalého župného domu, v ktorom bol v apríli 1945 vládny program vyhlásený. Pre nové sídlo košického regionálneho archívu sa podarilo získať priestory nájomného domu na Bačíkovej ulici č. 1. Stavebné a adaptačné úpravy budovy na archívne účely prebiehali počas rokov 1973 – 1988. Pracovníci archívu pod ve-

Výstava dokumentov pri príležitosti 65. výročia založenia Krajského archívu v Košiciach v máji 2016. Na fotografii zreštaurovaná kongregačná zápisnica Abovskej župy z rokov 1564 – 1570. Na jej prebal bol sekundárne využitý starší notový zápis.

dením nového riaditeľa Ladislava Ružičku (1971 – 2000) vykonávali brigádnicke práce na rekonštrukcii a adaptácii tejto dvojposchodovej budovy. Zrekonštruovaná budova archívu v Košiciach bola slávnostne odovzdaná do užívania 11. mája 1988.

Na základe zákona Slovenskej národnej rady č. 149/1975 Zb. o archívniectve došlo od 1. januára 1976 k zmene názvu Štátneho archívu na Štátny oblastný archív (ŠOBA) v Košiciach. Po vyriešení priestorových problémov sa začala plne rozvíjať odborná a osvetová činnosť archívu. L. Ružička a L. Andrášovi spolupracovali pri vydávaní edícií prameňov. Dôkazom dobrej odbornej úrovne ŠOBA v Košiciach bol aj fakt, že ako prvý archív na Slovensku sprístupnil v polovici 80. rokov formou inventára fond Krajského národného výboru v Koši-

ciach. Vďaka iniciatíve Štefana Eliáša sa podarilo zhromaždiť a následne sprístupniť rozsiahle zbierky pečatí a pečatidiel, máp a plánov, fotografií, plagátov a letákov. S rozvojom akvizičnej činnosti a preberaním nových prírastkov rástli aj nároky na ďalšie ukladacie priestory archívu. V roku 1990 získal ŠOBA v Košiciach budovu bývalej ubytovne pre stavebných robotníkov na Vodárenskej ulici č. 10. Rekonštrukcia jednoposchodovej budovy, ktorá zahŕňala taktiež inštaláciu posuvných regálov, sa ukončila v roku 2003.

Po prijatí zákona č. 395/2002 Zb. o archívoch a registratúrach v máji 2002 sa ŠOBA v Košiciach premenoval na Štátny archív v Košiciach. Stal sa štátnym archívom s regionálnou územnou pôsobnosťou s pobočkami v Košiciach, Rožňave, Michalovciach a Trebišove. V rokoch 2001 – 2015 bola riaditeľkou Milena Ostrolucká. Prijatím novely zákona o archívoch a registratúrach č. 266/2015 sa s účinnosťou od 1. novembra 2015 zmenila územná pôsobnosť archívu. Pobočka Košice sa stala integrálnou súčasťou Štátneho archívu v Košiciach a k pracoviskám Michalovce, Trebišov a Rožňava pribudlo pracovisko Archív Spišská Nová Ves. Riaditeľom archívu je od spomínaného dátumu Richard Pavlovič.

Štátny archív v Košiciach uschováva 1 718 archívnych fondov a zbierok v celkovom rozsahu 9 592 bm. Najstarším dokumentom je listina kráľa Mateja Korvína z roku 1484, ktorou potvrdzuje darovanie majetkov košickým dominikánom. Kmeňové archívne fondy, týkajúce sa župnej správy, sú kompletne spracované formou inventárov a katalógov: Abovska župa 1498 – 1881, Turnianska župa 1569 – 1881, Abovsko-turnianska župa I. (1785 – 1790, 1850 – 1861, 1882 – 1922). Medzi písomnosťami Abovskej a Turnianskej župy sa nachádzajú aj cenné erbové listiny a súbor obecných pečatí. Informácie o činnosti žúp poskytujú najmä kongregačné zápisnice, vzniknuté zo správnej, finančnej a súdnej činnosti župných zhromaždení a sedrie. Ďalšími významnými fondmi zachytávajúcimi hospodársky, politický a sociálny vývoj regiónu v rokoch 1850 – 1922 sú aj fondy verejnosprávnych výborov Abovskej, Turnianskej a Abovsko-turnianskej župy a taktiež fondy služnovských úradov (Gönc, Košice, Moldava nad Bodvou, Nižný okres a Vyšný okres Turnianskej župy,

Rozhanovce, Szikszó, Turňa, Veľká Ida, Ždaňa). Zachované sú aj magistráty mestečiek v okolí Košíc: Štós 1737 – 1920, Vyšný Medzev 1610 – 1886, Moldava nad Bodvou 1613 – 1886.

K novším fondom verejnej správy patria fondy Košická župa 1923 – 1928, Okresný úrad v Košiciach 1923 – 1938, fondy notárskych úradov. K fondom z obdobia maďarskej správy v rokoch 1938 – 1945 patria napríklad Abovsko-turnianska župa II. 1938 – 1945, Zemplínska župa 1938 – 1944, Hlavnoslužnovský úrad v Košiciach 1938 – 1944, Krajský súd v Košiciach. Pre výskum dejín holokaustu je zaujímavý fond Maďarský kráľovský policajný kapitanát v Košiciach 1938 – 1944.

Medzi novšie fondy verejnej správy ďalej patria Krajský národný výbor 1949 – 1960 a Východoslovenský národný výbor 1960 – 1969/1971 – 1990. Cirkevné matriky piatich náboženských komunit z rokov 1587 – 1895 patria medzi najviac využívané archívne pramene. Cirkevné matriky obsahujú biografické záznamy viacerých osobností politického, spoločenského a kultúrneho života, napr. Pavla Jozefa Šafárika, Jonáša Záborského, Rudolfa Viesta, rumunského jazykovedca Gheorghe Şincaia, senátora Národného zhromaždenia ČSR Gézu Grosschmidta – otca spisovateľa Sándora Máraia, samotného Sándora Máraia, Bélu Gerstera – autora projektu Korintského prieplavu a spolupriekanta Panamského prieplavu; Sándora Svachulaya – leteckého konštruktéra a tvorca prvého motorového lietadla v Rakúsko-Uhorsku.

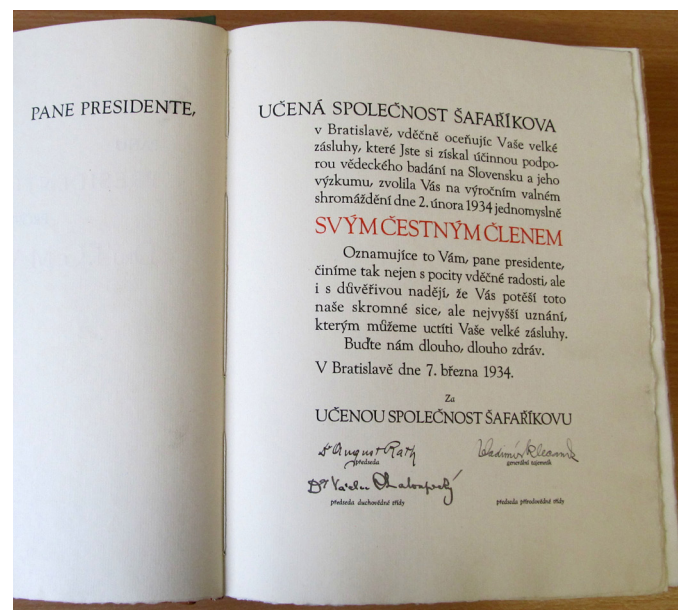
Archívna knižnica obsahuje vyše 16 000 zväzkov kníh a odborné časopisy z oblasti histórie, regionálnych dejín, pomocných vied historických a archívnictva. Plní funkciu príručnej odbornej knižnice pre pracovníkov archívu a bádateľov.

Čo sa týka plánov archívu do budúcnosti, v rámci krátkodobých to je príprava výstavy o prvej Československej republike v Košiciach spolu s Východoslovenským múzeom v Košiciach či spolupráca s Katedrou histórie Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach na digitalizácii archívnych súborov archívu v rámci projektu APVV. Sídelný archív je dnes v Košiciach dislokovaný v štyroch budovách, oprávneným plánom do budúcnosti je získanie a adaptácia jednej väčšej vhodnej budovy.

Richard Pavlovič
Štátny archív v Košiciach
Petra Pavlovičová
Štátny archív v Prešove

POLOKRÚHLE JUBILEUM ÚSTREDNÉHO ARCHÍVU SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

Ústredný archív Slovenskej akadémie vied v roku 2018 oslavuje 55. narodeniny. Oficiálnym dátumom zahájenia činnosti Archívu Slovenskej akadémie vied je 1. január 1963. O zriadení archívu rozhodlo Predsedníctvo SAV na svojom zasadnutí 24. septembra 1962. Podnet k tomuto kroku vyšiel z Historického ústavu SAV. Spočiatku mal byť archív ako dokumentačné stredisko dejín SAV a dejín vedy a techniky na Slovensku organizačnou zložkou Historického ústavu SAV. Postavenie a organizačné zaradenie archívu v rámci štruktúry

Zápis v kronike Učenej spoločnosti Šafárikovej (1934)

akadémie vied sa však kryštalizovalo v priebehu roka 1963. Archív nakoniec reálne rozbehol svoju činnosť až od 1. januára 1964 už ako samostatné pracovisko SAV. Odborne bol začlenený do Vedeckeho kolégia SAV pre históriu, po hospodárskej stránke patrilo medzi tzv. spoločné pracoviská akadémie vied. Od 1. januára 1972 bol archív premenovaný na Ústredný archív Slovenskej akadémie vied.

Slovenská akadémia vied založená v roku 1953 sa začala približne po prvej dekáde svojej činnosti zákonite pasovať s problémom, čo ďalej s narastajúcou písomnou produkciou. Vďaka skutočnosti, že iniciatíva k založeniu archívu vyšla z Historického ústavu SAV, bolo jeho zameranie od počiatku koncipované veľmi komplexne: od predarchívnej

starostlivosti a odborného archívneho dozoru nad všetkými zložkami akadémie cez zhromažďovanie, spracovávanie a sprístupňovanie archívneho materiálu z činnosti SAV až po zastupovanie SAV v odborných archívnych orgánoch a rozvoj archivistiky.

Prvoradou úlohou Archívu Slovenskej akadémie vied malo byť zhromažďovanie, spracovávanie a sprístupňovanie archívneho materiálu z činnosti riadiacich orgánov akadémie vied – Predsedníctva SAV, jednotlivých sekcií vied a vedeckých kolégií SAV. Tieto archívne fondy

dnes tvoria rozsahom najväčšie fondy archívu. Bezprostredne po svojom založení však začal archív podnikáť aj kroky k záchrane písomnej produkcie zaniknutých právnych predchodcov SAV: Učenej spoločnosti Šafárikovej (1926 – 1939), Slovenskej učenej spoločnosti (1939 – 1942), Slovenskej akadémie vied a umení (1942 – 1953) a Umeleckej a vedeckej rady (1945 – 1953). Do konca 60. rokov sa podarilo

prvému vedúcemu archívu Dušanovi Dúbravovi dohľadať a zhromaždiť archívne fondy zaniknutých právnych predchodcov. Zároveň sa stala aktuálnou potreba zabezpečovať vyradovacie konania na vedeckých pracoviskách akadémie a preberať archívne dokumenty z ich produkcie. Prvými prevzatými fondmi vedeckých ústavov boli fondy Historického ústavu SAV, Ústavu slovenského jazyka a literatúry SAV, Ústavu dejín európskych socialistických krajín SAV, Archeologického ústavu SAV, niekoľkých vedeckých ústavov zameraných na základný biologický výskum, Ústavu experimentálnej chirurgie SAV, Geofyzikálneho, Fyzikálneho či Chemického ústavu SAV. Dnes máme v Ústrednom archíve Slovenskej akadémie vied 84 väčších či menších fondov vedeckých pracovísk SAV z rôznych vedných oblastí.

Niekoľko rokov po svojom vzniku mal archív na plný úväzok iba jedného pracovníka, zároveň vedúceho, Dušana Dúbravu. Personálny stav archívu sa začal zlepšovať až na sklonku roku 1968. Za externého riaditeľa archívu bol vymenovaný Richard Marsina. V nasledujúcom období do archívu prišli ďalší odborní pracovníci, medzi nimi predovšetkým Alexandra Marčeková, Jozef Klačka a Lýdia Kamencová (v tomto chronologickom poradí), ktorí ostali Ústrednému archívu SAV verní vyše 40 rokov. Jozef Klačka zastával v rokoch 1978 – 1999 funkciu riaditeľa archívu. Z ďalších spolupracovníkov je potrebné spomenúť napr. Magdalénu Juricovú, Jarmilu Charvátovú, Elenú Rapošovú či Ľudmilu Nemeskürthyovú. Posledná z menovaných viedla archív v rokoch 2003 – 2015. Postupne sa počet pracovníkov archívu ustálil na počte 6 – 8. Tento stav trvá do súčasnosti.

Od svojho založenia sa archív usiloval získavať do trvalej úschovy osobné fondy významných predstaviteľov slovenskej vedy. Aktívna akvizičná politika archívu bola od 70. rokov zameraná na získanie osobných fondov akademikov SAV a popredných vedeckých pracovníkov – špičkových odborníkov, ktorí spravidla boli aj funkcionármi na rôznych stupňoch riadenia nielen v akadémii vied. Hlavným zámerom takehoto prístupu bola snaha dosiahnuť, aby archívne dokumenty v osobnom fonde boli nielen dokumentačným materiálom rozvoja konkrétneho vedného odboru, ale aby

súčasne informačne dopĺňali a obohacovali zachované archívne materiály úradnej proveniencie. Prvým prevzatým osobným fondom bol rozsiahly fond literárneho kritika a publicistu Františka Votrubu. V stovke osobných fondoch vedcov máme dnes zastúpených popredných odborníkov z histórie, etnológie, jazykovedy, chirurgie a srdcovej chirurgie, onkológie, farmácie, botaniky, fyziky, geológie, technických či

chemických vied a mnohých ďalších. Z konkrétnych príkladov nám nedá nespomenúť osobné fondy archivárov – historikov Alexandra Húščavu, Jozefa Nováka, Richarda Marsinu a Jozefa Klačku, ktorí sa rozhodli odovzdať svoj osobný fond do Ústredného archívu Slovenskej akadémie vied.

Poslednou skupinou fondov sú fondy vedeckých spolkov a spoločností, vďaka ktorým môžeme časové rozpätie archívnych dokumentov v našom archíve posunúť do 19. storočia. Uchováваме archívne fondy viacerých významných profesijných združení vedcov z rôznych vedných oblastí. Medzi naše najcennejšie však patrí archívny fond Bratislavského lekárskeho a prírodovedného spolku, založeného v roku 1856 a dva fragmenty fondov C. k. poľnohospodárskej spoločnosti vo Vied-

ni (1823 – 1850) a Dolnorakúskeho remeselného spolku (1828 – 1850).

Pramennú základňu k dejinám SAV a dejinám vedy a techniky na Slovensku obohacuje archív budovaním niekoľkých archívnych zbierok. Veľmi bohatá je naša zbierka medailí a vyznamenaní. Obsahuje medaily, ktoré udeľuje SAV, a medaily a vyznamenania, ktoré boli udelené akadémii vied od iných inštitúcií. Zároveň je repositóriom medailí, plakiet a vyznamenaní, ktoré archív prevzal ako súčasť osobných fondov vedcov. Cennou je zbierka fotografií, ktorá dokumentuje dôležité okamihy v dejinách SAV, významné udalosti, konferencie, vedecké pokusy či prístroje patentované v SAV. Obsahuje portréty akademikov SAV do roku 1989, členov Predsedníctva SAV, ale napríklad aj fotografie budov, v ktorých SAV a jej vedecké pracoviská sídlili a sídlia. K jej budovaniu výrazne prispela aj skutočnosť, že v 80. rokoch archív zamestnával vlastného fotografa s cieľom dokumentovať dianie v akadémii vied pre budúcnosť. Momentálne neprístupnou je zbierka fononahrávok a filmových nahrávok, ktorá je v prevažnej väčšine výsledkom dokumentačnej činnosti niektorých spoločenskovedných ústavov SAV.

Vďaka právu povinného výtlačku disponuje archív rozsiahlou príručnou knižnicou, ktorá pozostáva prevažne z výtlačkov knižných a časopiseckých publikácií vydavateľstva SAV Veda a vydavateľstva ČSAV Academia do roku 1990. Súčasť príručnej knižnice tvorí aj vzácna knižnica Františka Votrubu. Vyše 1 200 knižných a časopiseckých publikácií archív prevzal s jeho osobným fondom. Systematické zhromažďovanie edičnej produkcie vedeckých pracovísk SAV dostalo po roku 1990 trhliny, pretože pracoviská jednak často nerešpektovali právo povinného výtlačku pre archív a Vydavateľstvo VEDA stratilo monopolné postavenie jediného vydavateľa publikácií z produkcie vedeckých pracovníkov a pracovísk SAV. Napriek tomu sa archív ďalej snaží budovať túto zbierku a dokumentovať publikačnú činnosť SAV. Stalo sa, že v našej zbierke záujemcovia našli vzácnosti, ktoré márne hľadali v knižniciach.

V priebehu svojej existencie si archív svojou odbornou činnosťou vybudoval pevné miesto v akadémii. Dôkazom bolo zriadenie Archívnej komisie pri Predsedníctve SAV v roku 1971. Sedemčlenná komisia bola poradným a vedecko-metodickým orgánom Predsedníctva SAV pre zásadné organizačné a odborné záležitosti archívu. Mala vytvárať technické a odborné podmienky pre zberateľskú

Vernisáž výstavy 50 rokov Ústredného archívu SAV (2013)

Putovná konferencia archívov akadémií vied socialistických krajín v Bratislave v roku 1986

a odbornú archívnu činnosť a riadiť a kontrolovať jeho činnosť. V komisii mali zastúpenie predstavitelia riadiacích orgánov SAV, odborníci zo SAV a Slovenskej archívnej správy. V rokoch 1977 – 1981 bola činnosť komisie dočasne prerušená, vo februári 1990 prestala definitívne pôsobiť.

Ústredný archív SAV sa v súlade so svojim po-

slaním zakotveným v zriaďovacej listine dlhodobo snaží zovšeobecňovať získané poznatky o a z archívnych materiálov a prispievať k poznaniu dejín vedy a techniky a rozvoju archívnej teórie. Od polovice 60. rokov sa zapojil do intenzívnej spolupráce archívov akadémií vied socialistických krajín, ktorá každoročne vyvrcholila konferenciou predstaviteľov týchto archívov. V júni 1986 hostil putovnú konferenciu náš archív. Azda najvýznamnejším výstupom spolupráce archívov akadémií vied socialistických krajín bol šesťjazyčný rus-

Kolektív Archívu SAV v roku 1976

ko-nemecko-bulharsko-poľsko-slovensko-český slovník archívnej terminológie. Východiskom pre zostavenie slovníka sa stal Malý slovník archívnej terminológie, ktorý v roku 1968 vyšiel v Sovietskom zväze a v roku 1970 bol preložený do nemčiny. Šesťjazyčný slovník vyšiel v roku 1973 vo Varšave pod názvom Materiály do slovníka archívnej terminológie socialistických krajín a predstavoval preklad spomínaného ruského slovníka z roku 1968 do jednotlivých jazykov. Slovník slúžil praktickým účelom, aby odstraňoval ťažkosti pri výmene odborných skúseností, ktoré spôsobovali rozdiely v odbornej terminológii v jednotlivých krajinách. Keďže sa podobné snahy objavovali v tomto období aj v ústredných archívnych inštitúciách jednotlivých štátov, ostal slovník iba provizórnou pracovnou pomôckou zainteresovaných archívov. Ďalšou výraznejšou témou spolupráce bolo hľadanie spoločných metodologických postupov pri spracovaní osobných fondov. Teoretické

závery, ktoré z tejto spolupráce vyplynuli, môžu byť aj v súčasnosti podnetom a inšpiráciou pre domáceho archivistu. Po rozpade sovietskeho bloku a neskôr aj Československa Ústredný archív SAV pokračuje v bilaterálnej spolupráci najmä s Archívom akadémie vied ČR formou spoločných projektov zameraných na čiastkové otázky rozvoja vedy v oboch krajinách. Naši kolegovia sa pravidelne zúčastňovali a zúčastňujú na vedeckých konferenciách s odbornými príspevkami. Pracovníci ÚA SAV sa stali členmi autorského kolektívu rozsiahlej monografie Dejiny Slovenskej akadémie vied, ktorá bola vydaná pri príležitosti 60. výročia SAV v roku 2013. Monografia bola v roku 2015 ocenená Cenou SAV za vedecko-výskumnú činnosť.

Ústredný archív SAV sa v súčasnom zložení snaží ďalej rozvíjať odkaz našich dlhoročných kolegov, ktorí patrili k zakladateľskej generácii archívu. Okrem spracovania a sprístupňovania archívnych dokumentov formou inventárov ako nosných činností archívu bude čoraz viac potrebné, aby sme v archíve nachádzali možnosti a kapacity aj na prezentáciu našej činnosti a výsledkov v rámci SAV i voči širšej odbornej či laickej verejnosti. Už dnes máme vybudovanú prepracovanú webovú stránku, na ktorej sme zverejnili archívne pomôcky vrátane úvodov k inventárom. Informácie z nich webové vyhľadávače často ponúkajú na popredných miestach pri vyhľadávaní. Niektoré naše inventáre sú uvádzané ako zdroj na Wikipédii. Tendencia k väčšej „sebaprezentácii“ sa nedá celkom oddeliť od čoraz viac narastajúcej snahy SAV o propagáciu výsledkov slovenskej vedy najmä v povedomí slovenskej spoločnosti. Skutočnosť, že sme súčasťou najvýznamnejšej vedeckej inštitúcie na Slovensku, je pre nás na jednej strane výzvou, no na druhej strane nám poskytuje pomerne široké možnosti pre rozvoj našich odborných aktivít vo viacerých rovinách.

*Kristína Majerová
Ústredný archív
Slovenskej akadémie vied*

BRATISLAVSKÝ ARCHIVÁR JAKUB GÜRTH

„Mestská obec stratila 16. 1. smrťou archivára pána Jakuba Gürtha jedného zo svojich najcennejších úradníkov. Jeho neúnavná pracovitosť a overená spoľahlivosť v práci viedla magistrát k tomu, aby mu roku 1839 zveril do rúk v neporiadku sa nachádzajúci archív“.

Týmito slovami začali dňa 21. januára 1860 prešporské noviny *Pressburger Zeitung* nekrológ uverejnený po smrti Jakuba Gürtha. Práve v týchto slovách je vyjadrená jeho najväčšia zásluha. Vyriešil totiž problém so spracovaním dokumentov, ktoré sa v mestskej registratúre a neskôr archíve zhromažďovali od vzniku mestskej kancelárie až do polovice 18. storočia a ktorých usporiadanie mesto kvárilu už viac ako storočie.

Pôvodným správcom mestskej registratúry bol notár ako šéf mestskej kancelárie. Ten zodpovedal za ukladanie dokumentov do kožených káps podľa jednotlivých tém. V jednej kapse sa napr. nachádzali dokumenty týkajúce sa vývozu vín, v inej zase tie, ktoré súviseli so súdnymi právomocami mesta. Takéto uloženie umožňovalo vyhľadávanie potrebných dokumentov k jednotlivým témam. V roku 1750 mesto vytvorilo archív, ktorému určilo osobitnú miestnosť a rozhodlo sa menovať aj samostatného archivára, ktorým sa stal dlhoročný zamestnanec mestskej kancelárie Juraj Bencsik. Vtedy boli dokumenty preložené z káps do ladúl. Bencsik sa neskôr stal aj senátorom, a tým vznikla tradícia, podľa ktorej zodpovedným za archív bol vždy jeden zo senátorov. V roku 1787 vznikla registratúra, pričom bol menovaný samostatný registrátor, ktorý mal na starosti ukladanie nových dokumentov a ich zapisovanie do registra. Problém s usporiadaním tzv. starých spisov pretrvával, a to aj napriek tomu, že v roku 1800 boli menovaní hneď dvaja archivári. Tí mali o svojej činnosti podávať správu nielen mestskej rade, ale aj Uhorskej komore. Ale ani ich činnosť nepriniesla žiadaný efekt. Obaja archivári boli zamestnaní aj inými činnosťami, keďže jeden bol senátorom a druhý podnotárom. Okrem toho sa museli zúčastňovať i registrácie nových dokumentov, ktorých počet dramaticky stúpil. Na činnosť v archíve si mohli vyčleniť len čas mimo pracovnej doby. Tento stav trval aj napriek záujmu o reformu archívu zo strany miestnych volených mešťanov až do roku 1839.

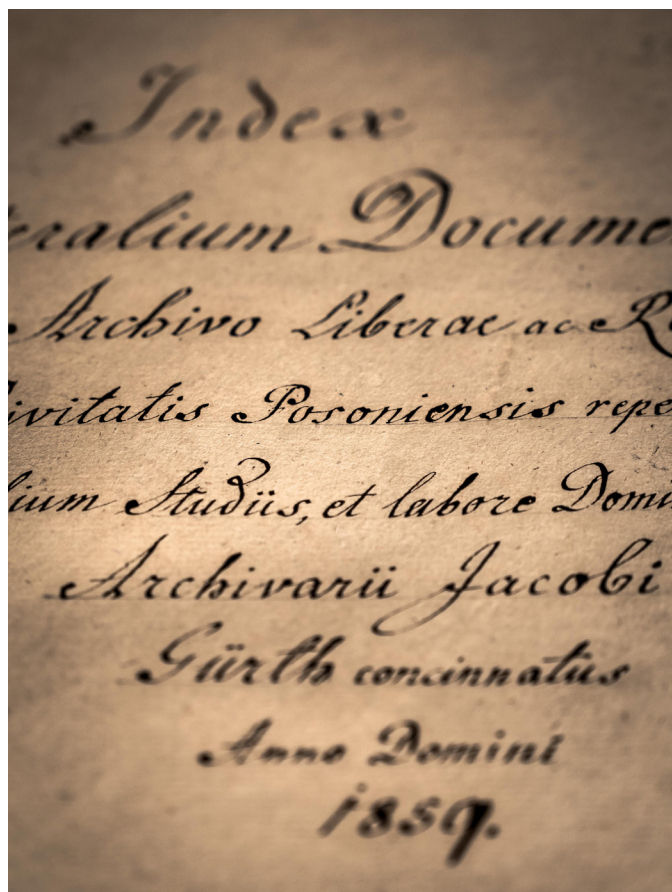
Prvá pomôcka, uľahčujúca orientáciu v mestskej registratúre a neskôr archíve, sa začala podľa datovania viesť v roku 1722, aj keď sa dá predpokladať, že zoznamy existovali už skôr. Podľa nej bolo v registratúre uložených 32 káps a niekoľko škatúľ dokumen-

Portrét archivára Jakuba Gürtha od stredoeurópskeho maliara z konca 19. storočia v Galérii mesta Bratislavy. Foto: © Archív GMB.

tov. Od roku 1750 sa začal viesť nový register spisov podľa jednotlivých ladúl. Na začiatku 19. storočia bol vyhotovený elench k testamentom. Celý systém bol pomerne chaotický a vyhľadávanie v archíve bolo zdĺhavé, na čo sa sťažovali aj bádatelia. Rok 1839 bol v Prešporku hektický, pod vedením kráľovského komisára grófa Karola Zichyho bola nanovo konštituovaná volená obec a súčasťou reforiem sa stalo aj menovanie Jakuba Gürtha za mestského archivára.

Jakub sa narodil v Moste na Ostrove 25. júla 1797 rodičom Jakubovi Gürthovi st. a Barbore, rodenej Leitnerovej. O jeho detstve nemáme žiadne správy. Podľa už zmieneného nekrológu mal absolvovať štúdium na gymnáziách v Ostrihome a Prešporku, čo sa mi však nepodarilo potvrdiť. Nasledoval bližšie nešpecifikovaný právnický kurz rovnako v Prešporku. Jeho pracovná kariéra sa mala, opäť podľa nekrológu, začať na poštovom úrade. Od roku 1823 sa začína objavovať už aj v prameňoch. Jeho kariéra je zachytená v magistrátnych protokoloch, teda v knihách obsahujúcich zápisy zo zasadnutí mestskej rady, v spisovom materiáli, ale aj v komorných knihách, teda v knihách mestských účtov. V spomínanom roku 1823 sa obrátil na mesto so žiadosťou o prijatie do mestských služieb na miesto praktikanta. A to dokonca bez nároku na mzdu. Mestská rada súhlasila s nádejou, že „sa bude vyznačovať

Úvodný list indexu vytvorený Jakubom Gürthom.
Foto: AMB.

pracovitostou a poriadkumilovnosťou a že neskôr bude môcť byť odporučený na ďalšie zamestnanie“. Týmto rozhodnutím sa na zvyšok života spojila jeho kariéra s mestom Prešporok. Až do roku 1828, aj napriek niekoľkým jeho žiadostiam o menovanie za právoplatného a hlavne plateného člena kancelárie, zostal na pozícii praktikanta. Až na tretí pokus bola jeho žiadosť prijatá a bol vymenovaný od septembra roku 1828 na pozíciu diurnistu, teda plateného člena kancelárie. Informácie o jeho ďalšom kariérnom postupe sú protichodné. Kým v magistrátnych protokoloch sa spomína ako akcesista, v komorných knihách je označený naďalej ako diurnista. Prelomovým rokom nielen v jeho živote, ale aj v dejinách Archívu mesta Bratislavy sa stal už viackrát spomínaný rok 1839. Dňa 9. novembra bol vymenovaný do pozície archívára, a to nie mestskou radou, ale grófom Karolom Zichym, už spomínaným kráľovským komisárom určeným pre Bratislavu. Mestská rada s týmto rozhodnutím súhlasila, a keďže Jakub zložil aj predpísanú prísahu, nariadila mestskej učtárni vyplácať mu ročnú mzdu spojenú s miestom archívára. Tá v tom čase činila 200 zlatých. A čo teda pána Gürtha kvalifikovalo na túto pozíciu? Je pravdepodobné, že si vydobyl dobrú povesť počas svojej 19-ročnej služby mestu. Miesto archívára bolo pomerne cenené, čo

vo svojich správach spomínajú aj jeho predchodcovia, ale zároveň aj ošemetné. Plat nebol veľmi lákavý, práca archívára bola namáhavá a zariadenie archívu nie veľmi príjemné. Mnohí jeho predchodcovia na tejto pozícii neuspeli. Takže môžeme špekulovať, že nebol ani prvý, ktorému bola pozícia ponúknutá. Na druhej strane je možné u neho predpokladať istý záujem o históriu, keďže bol poverený písaním mestskej kroniky. V roku 1842 sa volená obec rozhodla navrhnúť zvýšenie platu pre archívára. Vo svojom návrhu píše: „je pravda, že spomínaných 200 zlatých nestačí, kvôli drahote panujúcej v našom meste, nielen na zaopatrenie archívára, už vôbec nie rodiny.“ Pripomínajú tiež, že doteraz bol archív zverený vždy niekomu, kto mal ešte aj iný príjem, a teda aj iné povinnosti. Gürth bol naozaj prvým, ktorý bol menovaný len za archívára. To sa zmenilo ku koncu jeho života, keď mu pribudli tiež registrátorské povinnosti. V návrhu môžeme nájsť i osobnostnú charakteristiku Gürtha, ktorá prispela k jeho menovaniu za archívára: „Je to muž vynikajúcej morálky a charakteru, vzácny pre vykonávanie svojich úradných povinností, obdarený odhodlaním a presnosťou a čo viac, dostatočne oboznámený s vedomosťami potrebnými pre starostlivosť o archív“. Obec pripomenula, že by bola škoda dôjsť o takéhoto človeka a v archíve by opäť mohlo prísť ku stratám a chybám. K návrhu obce sa pripojila aj mestská rada a po schválení Uhorskou komorou bol ctenému archívárovi zvýšený plat na 400 zlatých. Jakub Gürth nakoniec zostal archívárom až do konca svojho života, pričom ku koncu jeho úradnej činnosti poberal plat 650 zlatých.

S Prešporokom bol spojený aj súkromný život Jakuba Gürtha. Roku 1835 sa v Dóme sv. Martina oženil s Karolínou, rodenou Hockeovou, dcérou tridsiatkára z Wolfsthalu, pričom na uzavretie manželstva musel získať povolenie zamestnávateľa. Z manželstva sa narodila dcéra Mária. Celá rodina bývala v prenajatom byte v dome č. 261 v časti mes-

Indexy vytvorené Jakubom Gürthom. Foto: AMB

Náhrobný kameň Jakuba Gürtha na Ondrejskom cintoríne v Bratislave. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bratislava_Ondrejsk%C3%BD_cintor%C3%ADn_Gurth.jpg.

ta Ferdinandstadt, teda na dnešnej Kolárskej ulici. Ako sa Jakobovi darilo v profesionálnej oblasti, v tej súkromnej to už nebolo také slávne. Dcéra Mária porodila nemanželského syna Karola, čo v tom období nevrhalo na rodinu dobré svetlo. Podľa poznámky v knihe domovskej príslušnosti vnuk Karol zomrel v nitrianskom väzení vo veku 26 rokov.

Najdôležitejším odkazom Jakuba Gürtha je jeho pracovné nasadenie, vytrvalosť a rozsiahly objem prác, ktorý dokázal obsiahnuť za 22 rokov činnosti v mestskom archíve. Jeho hlavnou úlohou bolo usporiadať staré dokumenty. Teda tie, ktoré sú dnes uložené v krabiciach 4 až 137 v rámci moderného uloženia a spracovania fondu Magistrát mesta Bratislavy. Medzi tieto dokumenty patrili privilégiá, mandáty a listy, ktoré boli neskôr vyčlenené a tvoria základ zbierky listín a listov. Okrem týchto dokumentov patrili medzi staré spisy aj koncepty listov, ktoré mesto písalo panovníkom, krajinským hodnostárom, ale aj rôznym mestám a súkromníkom. Nájdeme tam súpisy vína, správy o mestskom hospodárstve, štatúty a prisahy mestských úradníkov a množstvo ďalších typov dokumentov. K tomuto základu Gürth, ale aj jeho nasledovníci pridali

i dokumenty z 19. storočia, ktoré patrili k agende uloženej v tej-ktorej laduli. Gürth mal pred sebou veľa komplikovanej a časovo náročnej práce, keďže už existujúce pomôcky boli veľmi neprehľadné. Dokumenty vybral z pôvodných 32 a preložil do nových 60 ladúl. Dôkladne ich označil na dorze tak, aby bola zrejma príslušnosť k úložnej jednotke a poradie dokumentu v nej. A aj keď boli pri modernom spracovaní dokumenty z pôvodného uloženia premiestnené do krabíc, pôvodné označenie a poradie bolo striktne zachované. To však bola len prvá časť jeho práce. K celej tejto mase dokumentov vytvoril mimoriadne podrobný zmiešaný abecedný index nazvaný *Index litteralium documentorum in Archivio liberae regiaeque civitatis Posoniensis reperibilium, studiis et labore domini archivarii Jacobi Gürth concinnatus*. Keď s prácou v roku 1859 skončil, boli na svete 4 zväzky indexu, ktoré veľmi precízne odkazujú na umiestnenie dokumentu v laduli. A aj keď sa dá jeho práci z archívno-teoretického, ale i praktického hľadiska všeličo vytýkať, doteraz je jeho index v istých ohľadoch presnejšou pomôckou ako moderné spracovanie. Ako sa spomína v nekrológu, výsledok jeho práce bol nielen poriadok v archíve, ale aj možnosť pre vtedajších bádateľov využiť index i na historické bádanie, čo sa už podobá modernému vnímaniu funkcie archívu.

Ďalším veľmi zaujímavým výsledkom jeho práce je Kronika Prešporoka (*Annalen von Pressburg*). Zachovalo sa 5 zväzkov, ktoré začal písať v roku 1825 a skončil rokom 1849. Každý zo zväzkov, ako to už bolo Gürthovým dobrým zvykom, je opatrený abecedným indexom. Vo svojej kronike zachytil zaujímavé udalosti, ktoré sa v meste odohrali, návštevy, korunovácie či výstavbu významných budov, počasie, ale aj udalosti rokov 1848 – 1849.

Na svojho agilného zamestnanca mesto nezabudlo ani po smrti. Na základe rozhodnutia magistrátu bola vdove vyplatená štvrtina z ročného platu jej zosnulého manžela. V novinách vyšiel už spomenutý nekrológ, ktorý sa niesol v oslavnom duchu a mesto mu nechalo na svoje náklady vytesať náhrobný kameň, ktorý sa nachádza na Ondrejskom cintoríne.

Jakub Gürth bol prvým samostatným archivárom mesta Bratislavy. V jeho práci môžeme nájsť počiatok spracovávania archívnych dokumentov v Archíve mesta Bratislavy nielen z dôvodu ich praktického využitia, ale aj ako zdroja informácií pre historický výskum. A aj cez vzdialenosť 160 rokov hľadíme na jeho prácu s obdivom.

Ján Kúkel

Archív mesta Bratislavy

ARCHIVÁR A HISTORIK JOZEF KOČIŠ (28. 1. 1928 Hurbanovo – 4. 1. 2013 Trenčín)

Dňa 28. januára tohto roku si pripomínáme nedožitú deväťdesiaty PhDr. Jozefa Kočiša, CSc., nášho popredného slovenského archivára – historika. Jozef Kočiš patrilo do generácie archivárov, ktorá sformovala základy slovenského archívnictva. Svojou prácou patrí medzi uznávaných teoretikov archívnej vedy, rozpracoval metodiku spracovania a sprístupňovania archívnych fondov orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy od 16. do 20. storočia.

Rodina a rodinné prostredie, v ktorom vyrastal, ho sformovali a vymedzili jeho etické životné pravidlá. Po ukončení povinnej školskej dochádzky nastúpil na jeseň 1940 na maďarské gymnázium do Nových Zámok. Už počas stredoškolského štúdia získal výborné znalosti z viacerých jazykov, a to z latinčiny, nemčiny a francúzštiny. V tom čase ešte netušil, ako tieto jazyky v budúcnosti využije. Po

Budova Gymnázia v Nových Zámkoch (1946)

ukončení gymnázia sa rozhodol študovať medicínu na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, no po dlhých úvahách prestúpil na Filozofickú fakultu v Bratislave, odbor dejepis a filozofia. Počas vysokoškolských štúdií si našiel veľa nových priateľov, medzi ktorých patrili aj Milan Rúfus a Juraj Žudel. Keď sa začali na univerzite prednášať pomocné vedy historické, rozhodol sa v treťom ročníku pre zmenu študijnej kombinácie. Počas povinnej praxe v Archíve mesta Bratislavy si vybral tému svojej diplomovej práce *Hospodárske knihy mesta Bratislavy v 15. storočí*. V roku 1953 úspešne ukončil štúdium na Filozofickej fakulte UK v Bratislave a bol promovovaný ako historik pre odbor archívnictvo.

V marci 1953 nastúpil ako vedecký pracovník do Slovenského ústredného archívu v Bratislave, kde krátky čas zastával aj funkciu zástupcu riaditeľa. V roku 1955 bol menovaný za vedúceho Štátneho archívu v Bytči a túto funkciu vykonával až do odchodu do dôchodku v roku 1990.

V archíve pracovala aj jeho manželka Alojzia Zbíňová, s ktorou sa oženil 17. januára 1953. Pre oboch bola práca v archíve poslaním, nie zamestnaním – archív pre nich predstavoval druhý domov. Aj naďalej si zvyšoval svoje odborné vzdelanie. Ukončil doktorandské štúdium a získal titul kandidáta historických vied.

Ako riaditeľ novovzniknutej inštitúcie sa pustil so svojím kolektívom do budovania archívu od základu. Bolo potrebné sústrediť písomnosti roztrúsené na viacerých miestach. Archívu v tom čase prináležala územná kompetencia vtedajšieho žilinského kraja, stredné Považie, Kysuce, Rajecká dolina, Orava, Liptov a Turiec. Jozef Kočiš a jeho spolupracovníci postupne vypracovali odborné archívne pomôcky, ktorými sprístupnili archívne dokumenty od roku 1860 pre širší okruh bádateľov. Samotný Jozef Kočiš spracoval desiatky archívnych fondov.

Slovenská archívna správa našla v jeho osobe

Svadobná fotografia Jozefa Kočiša a jeho manželky Alojzie (1953)

PhDr. Jozef Kočiš a PhDr. František Sedlák počas študijnej cesty v Budapešti (1962)

odborne zdatného archivára. Bol priekopníkom medzi slovenskými archivármi, keďže ako prvý na Slovensku spracoval archívny fond župy, vytvoril jeho štruktúru a celú metodiku spracovania, podľa ktorej sa postupuje až doteraz.

Jozef Kočiš pri tvorbe metodického pokynu k sprístupňovaniu archívnych pomôcok spolupracoval s archívnu správou, Michalom Kušíkom a Bohumírom Kostickým. V bytčianskom archíve u Jozefa Kočiša sa zaškoľovali v oblasti sprístupňovania fondov mnohí kolegovia z iných archívov. Poskytoval im aj všeobecné rady k chodu archívu, administratívnej, organizačno-riadiacej práci a pod. Pri hodnotení vypracovaných inventárov patrilo archív v Bytči od svojho vzniku k najlepším na Slovensku.

Medzi jeho prvé syntetické pomôcky patrilo Sprievodca po archívnych fondoch Štátneho archívu v Bytči, ktorý vyšiel v roku 1959. Touto prácou chcel prezentovať širokej verejnosti informačné bohatstvo zachovaných archívnych dokumentov historických žúp, súdov, slúžnovských úradov i ďalších inštitúcií z územia Liptova, Oravy a Turca, ktoré boli sústredené v novozriadenom štátnom archíve.

V roku 1960 v spolupráci s kolegyňou F. Hrtánkovou sprístupnil formou inventáru archívny fond Štátny policajný úrad v Žiline 1938 – 1945.

Veľké odborné a jazykové nároky boli na Jozefa Kočiša kladené pri spracovávaní archívnych dokumentov turzovských písomností. V roku 1962 Jozef Kočiš vypracoval inventár k archívnemu fondu Oravský komposesorát – turzovská korešpondencia 1541 – 1626. Za najcennejšiu časť fondu možno považovať korešpondenciu Juraja Turzu – uhorského palatína, ktorý zastával aj iné významné funkcie. V tejto korešpondencii sú zachované aj viaceré listy v spojitosti s riešením prípadu Alžbety Bátoriovej. Jozefa Kočiša môžeme označiť za skutočného znalca oravsko-bytčianskej vetvy Turzovcov.

Medzi ďalšie inventáre, ktoré Jozef Kočiš vypracoval, patrí Oravský komposesorát – hlavný právny zástupca 1857 – 1923, Oravský komposesorát – účtovné materiály 1770 – 1920, Štátne okresné lesné správy 1885 – 1922, Krajský národný výbor v Žili-

Turzovský zámok v Bytči (1907) – sídlo archívu

Jozef Kočiš (1989) vo svojej pracovni

Oslavy 50-ročného jubilaranta Jozefa Kočiša (tretí sprava)

Účastníci Medzinárodnej štáže archivárov v Paríži (1970), Jozef Kočiš druhý sprava v prvom rade

ne – odbor organizačný 1949 – 1959, Štátny lesný úrad v Dolnom Kubíne a Liptovskom Mikuláši 1883 – 1922, Oravská župa I. (1393) 1584 – 1849.

Dlhodobá spätosť s archívom sa prejavila aj v jeho publikačnej činnosti. Podklady pre svoju tvorbu čerpal z archívnych prameňov a vo svojich prácach sa usiloval vyvrátiť dovedy známe mýty a legendy. Spracoval atraktívne témy, ktoré sú dlhodobo predmetom záujmu v odbornej, populárno-vedeckej a bulvárnej tlači a v médiách.

Prostredníctvom faktov chcel priniesť nový pohľad do historiografie a konkretizovať životné osudy, skutky, úsilia, aktivity takých známych historických postáv ako Juraj Jánošík, Alžbeta Bátoriová či Žofia Bosniaková. Cieľom jeho publikácií nebolo glorifikovanie či demonizovanie týchto osobností, ale ich priblíženie širokej verejnosti, ktorá si o nich mohla vytvoriť svoj vlastný obraz. Čitatelia oceňovali najmä faktografiu, cez ktorú sa dostali k zaujímavým informáciám a odborná verejnosť vítala jeho

práce ako prínos k literatúre faktu. Tento druh publikácií v našom prostredí dovedy chýbal.

Najkontroverznejšie reakcie vyvolalo dielo týkajúce sa Alžbety Bátoriovej, ktoré vyšlo pod názvom Alžbeta Bátoriová a palatín Thurzo v roku 1981. Po dopracovaní a doplnení textu vyšla v roku 2007 kniha pod názvom Alžbeta Bátoriová a jej obeť, pravda o čachtickej panej. Publikáciu dopĺňajú prílohy z úryvkov výpovedí svedkov, korešpondencie a viacero ilustrácií s dobovým materiálom, ktorý poukazuje na snahy niektorých historikov „rehabilitovať“ Alžbetu Bátoriovú.

V jánošíkovskej tematike Jozef Kočiš postavil oproti mýtickému Jánošíkovi reálny obraz tohto hrdinu. Konkretizoval osobu Jánošíka, priniesol množstvo nových informácií a korigoval rôzne názory prevzaté z legiend. Vďaka týmto novým poznatkom mala publikácia Neznámy Jánošík značný ohlas u čitateľskej verejnosti.

Žofii Bosniakovej sa venoval v práci pod názvom Žofia Bošňáková a Teplička nad Váhom, ktorá vyšla po prvýkrát v roku 1993 a pre veľký záujem ešte v rokoch 1996 a 1998. Snahou Jozefa Kočiša bolo vytvoriť dielo zo zachovaných archívnych dokumentov, ktoré si overoval sám ako bádateľ vo viacerých archívoch, napr. v Maďarskom národnom archíve – Krajinskom archíve v Budapešti (ďalej MNL – OL), tiež na svojom pracovisku, v Štátnom okresnom archíve v Žiline, v archíve Rímskokatolíckej farnosti v Tepličke nad Váhom.

Jeho monografie nie sú rozsiahle – ide skôr o brožované publikácie, avšak plné faktov podložených štúdiom dobových prameňov a sú zrozumiteľné pre rôzne typy čitateľov.

Prvá jeho monografia vyšla v roku 1974 pod názvom Bytčiansky zámok, ďalšia v roku 1975 s názvom Exkurzia do archívu, bol spoluautorom publikácie Bytča 1378 – 1978, ktorá vyšla v roku 1978 a v spolupráci s Obecným úradom v Beluši napísal monografiu Beluša 1330 – 1995 pohľady do dejín a ďalšiu publikáciu s obrazovou prílohou pod názvom Podoby dávnej a súčasnej Beluše. Ďalšou pútaťou publikáciou o hradoch stredného Považia bolo dielo Od Čachtíc po Strečno (1989).

Jozef Kočiš v rámci svojho vedeckého a odborného pôsobenia publikoval rôzne štúdie, najmä na stránkach Slovenskej archivistiky, v Zborníku Považia a Historickom časopise. V českých historických časopisoch boli publikované tri štúdie a tie sa zameriavali na súpisy slovacík uložených v MNL – OL v Budapešti. V regionálnej tlači Belušan bola uverejnená desiatka príspevkov venovaných histórii obce a jej rodákom. V iných periodikách boli publikované

Medzinárodný kongres v Moskve (1972), Jozef Kočiš druhý sprava v druhom rade

Bratislava (1983) – zasadnutie Medzinárodnej archívnej rady so sídlom v Paríži

Rodinný dom Jozefa Kočiša v Beluši (2011)

články k regiónu Oravy, bytčianskej vetve Turzovcov a k ich zámku. Historické štúdie vždy vychádzali z dôvernej znalosti archívneho materiálu.

Ani roky na dôchodku netrúvil Jozef Kočiš nečinne, kontakty s archívom neprerušil a naďalej sa zaujímal o jeho osud, tešil sa z tvorivých úspechov

svojich bývalých kolegov, čoho dôkazom je aj jeho posledné dielo, ktoré vytvoril v spolupráci so svojou nástupkyňou PhDr. Janou Kurucárovou. Táto publikácia vyšla v roku 2012 pod názvom *Palatín – Životné osudy Juraja Thurzu*.

Dlhodobá odborná archívárska a publikačná práca Jozefa Kočiša bola ocenená viacerými vyznamenaniami:

- v roku 1953 od Povereníctva vnútra
  - v roku 1975 od ministra vnútra SSR za rozvoj slovenského archívnictva
  - v roku 1978 od námestníka ministra vnútra SSR
  - v roku 1978 od riaditeľa archívnej správy Bohumíra Kostického
  - v roku 1979 Medailou Pavla Križku (bol jeden z prvých držiteľov)
  - v roku 1983 od mesta Žilina pamätnou medailou za rozvoj okresu
  - v roku 1986 bol prijatý a ocenený na veľvyslanectve Francúzskej republiky v Prahe
  - v roku 1988 od prezidenta ČSSR a riaditeľa Archívnej správy SSR
  - v roku 1989 od ministra vnútra SSR a riaditeľa Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici
  - v roku 2004 mu bolo udelené štátne vyznamenanie za kultúrny rozvoj SR
  - v roku 2007 mu bol prezidentom SR udelený Pribrinov kríž III. triedy a od Literárneho fondu získal ocenenie za rozvoj slovenskej vedy doma aj v zahraničí
  - v roku 2010 od vedenia obce Beluša dostal cenu obce za svoju celoživotnú prácu a prínos pre obec
- Jozef Kočiš prežil svoj aktívny život v Beluši-Hloži, odkiaľ pochádzala jeho manželka. Po jej smrti (1. jún 2004) sa o neho starala dcéra Dana.

Odchodom Jozefa Kočiša sme stratili vynikajúceho odborne erudovaného archívára, historika, človeka a priateľa. Hoci to vyznieva sentimentálne, jeho osoba je v archíve stále prítomná prostredníctvom archívnych pomôcok a jeho publikácií, z ktorých čerpajú pracovníci archívu i bádatelia. Svojou prácou prispel k poznaniu regionálnych a slovenských dejín. Venoval sa prítlačlivým historickým témam, ktoré prostredníctvom médií boli spopularizované širokej verejnosti.

Pre mnohých z nás sa stal vzorom a príkladom v odbornej práci, jeho meno zostane navždy späté s bytčianskym archívom a slovenským archívnictvom.

Helena Hollá

*Štátny archív v Trenčíne
pracovisko Archív Považská Bystrica*

DO VAŠEJ KNIŽNICE RECENZIE

**HRIVŇÁK, Štefan – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.).
Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2017.
Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov,
2017, 356 s. ISBN 978-80-971356-3-8.**

Spoločnosť slovenských archivárov usporiadala v decembri 2016 v priestoroch Slovenského národného archívu v Bratislave odborný seminár venovaný významnej osobnosti slovenského archívnictva s názvom Spomíname na Elemíra Rákoša (1935 – 2003). Na podujatí, uskutočnenom pri príležitosti 80. výročia jeho narodenia, odzneli príspevky, ktoré odkryli profesionálnu, ale i ľudskú rovinu tejto osobnosti s výnimočným pracovným záberom. Aktuálne výsledky zo svojich výskumov prezentovali archivári prostredníctvom prednášok a obrazových prezentácií, ale i v diskusii výmenou informácií na XXI. archívnych dňoch v Slovenskej republike v Martine v máji 2017. Vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou s názvom Osobné fondy (od akvizície po digitalizáciu) s osobitným dôrazom na osobné fondy archivárov alebo Čo nám zostalo po našich predkoch a čo zostane po nás?! priniesla zaujímavé poznatky a postrehy slovenských archivárov, ako aj kolegov z krajín V4 (Českej republiky, Poľska a Maďarska) v oblasti získavania a spracúvania osobných fondov a prezentovania ich predstaviteľov verejnosti.

Zborník Spoločnosti slovenských archivárov (ďalej SSA) sprístupňuje príspevky prezentované na spomínaných akciách pre účastníkov i širšiu odbornú verejnosť. Obsahuje príhovory, články a štúdie z oboch podujatí, ktoré zorganizovala Spoločnosť slovenských archivárov v spolupráci s ďalšími inštitúciami (Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Historický ústav SAV, Slovenská národná knižnica, Archív Matice slovenskej, Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči a Slovenské národné múzeum – Múzeá v Martine a mesto Martin.). Zborník sa preto delí na dve časti. Zostavili a redigovali ho Štefan Hrivňák a Henrieta Žažová. Odborné štúdie i články prešli recenzným posúdením; prvú časť zborníka recenzovali Erika Javošová, Mária Nováková a profesor Ferdinand Uličný. Časť venovanú archívny dňom recenzovali Erika Javošová, Jozef Klačka a Richard Pavlovič. Jazykovej úprave

textov sa venovali Mária Grófová a Marta Švolíková a grafickej úprave Margaréta Hernando. Príspevky zahraničných prednášateľov do slovenského jazyka a slovenské resumé do jazykov nemeckého, maďarského a poľského preložili Zuzana Klačanská, Gábor Strešňák a Zuzana Kollárová.

Zostavovatelia zborníka sa v Slove na úvod prihlásili k myšlienke „*Magna vis est memoriae*“ z diela Vyznania, odkazu najväčšieho patrystického teológa sv. Augustína z Hippa, ktorého posolstvo tkvie v uvedomení si sily pamäti a spomienok. Práve archivári sú najkompetentnejšími pri zachovávaní a sprístupňovaní dedičstva minulosti. Zapadnúť časom nenechajú ani osobnosti predchádzajúcich generácií archivárov, ktorí sa významnou mierou podieľali na rozvoji archívnej vedy a praxe. Do dejín slovenského archívnictva sa výrazne zapísal Elemír Rákoš, považovaný za nášho najvýznamnejšieho archívneho teoretika. Preto práve jemu Spoločnosť slovenských archivárov venovala spomínaný spomienkový odborný seminár.

Elemír Rákoš pôsobil celý svoj profesijný život (1959 – 2001) v službách nášho vrcholného archívneho pracoviska, v Slovenskom národnom archíve (predtým Štátny slovenský ústredný archív), v pozíciách vedúceho oddelenia dejín socializmu (1963 – 1990) a následne kabinetu vedy a výskumu (1990

– 2001), pričom v rokoch 1992 – 2001 zastával aj funkciu námestníka riaditeľa. Prínos pre archívnu vedu je v jeho rozsiahlom diele. Za celoživotnú prácu v oblasti archívnictva, slovenských dejín a dejín správy mu prezident Slovenskej republiky udelil v roku 2003 Pribinov kríž.

Druhá časť konferenčného zborníka obsahuje 25 vedeckých štúdií a článkov, ktoré odznali na XXI. archívnych dňoch v SR. Dodatočne sem bola zaradená tematicky vhodná štúdia Valérie Solčániovej, ktorá predstavuje osobnosť kremnického archivára Teodora Lamoša. Zostavovatelia sa rozhodli zoradiť príspevky podľa návrhu jedného z recenzentov Richarda Pavloviča do štyroch tematických skupín: 1. Metodológia akvizície a spracovania osobných fondov; 2. Osobné fondy v archívoch; 3. Osobné fondy archivárov; 4. Biografistika. V Slove na úvod zostavovatelia uviedli a zhodnotili prínos autorov a ich textov pre archívnu vedu a prax.

V nasledujúcom texte predstavíme najprv prvú časť zborníka. Mária Grófová, predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov, uviedla obidve podujatia. Jej publikovaný príhovor zo seminára predstavuje odborné príspevky prvej časti zborníka. Vo svojej zdravici vyzdvihla osobnosť Elemíra Rákoša ako archivára praktika a teoretika, externého pedagóga, jednu zo zakladateľských osobností SSA a jej prvého predsedu (1990 – 1994), autora mnohých archívnych pomôcok, ako aj vedeckých a najmä teoreticko-metodologických prác.

Za Slovenský národný archív sa úvodného slova na spomienkovom seminári zhostila vtedajšia zastupujúca riaditeľka a jeho dlhoročná kolegyňa Mária Šániková. Jej pozdravná reč je v zborníku zaradená ako druhý príhovor.

Na Elemíra Rákoša spomínali jeho kolegovia, študenti, ale i rodina. Eva Vrabcová predstavila svojho dlhoročného kolegu v príspevku s názvom Elo Rákoš – predstaviteľ slovenskej archívnej vedy. Čitatelia sa v ňom dozvedia o pracovnom raste oslávenca v rámci reálií Slovenského národného archívu a archívnictva. Eva Vrabcová vysoko vyzdvihla prínos Elemíra Rákoša, ktorý za takmer 42 rokov praxe zanechal za sebou dielo, „ktoré posunulo, slovenskú vedu na úroveň vzbudzujúcu pozornosť i medzi zahraničnými odbornými kruhmi“. Vyváženým spôsobom zhodnotila profesionalitu i ľudskú stránku Elemíra Rákoša. Právom ho zaradila medzi veľikánov predchádzajúcej generácie archivárov, ktorí sa podieľali na rozvoji vedeckého bádania aplikujúc výsledky svojich poznatkov v archívnej praxi.

V nasledujúcom článku si Mária Kačkovičová zaspomínala na „človeka, s ktorým sa stretávala den-

no-denne takmer 25 rokov (1970 – 1995).“ V prvej časti príspevku sa neformálnym spôsobom prelínajú útržky spomienok nielen na Elemíra Rákoša, druhá časť vychádza z archívnych prameňov a približuje fakty o dobových pracovných podmienkach v SNA, či v oddelení za vedenia Elemíra Rákoša.

Príspevok Veroniky Novákovej je zaujímavou sondou do genézy samostatného pracoviska archívnej vedy. Autorka priblížila výsledky a analytické výstupy kabinetu vedy a výskumu pôsobiaceho v SNA, ktorého hlavnou osobnosťou bol práve Elemír Rákoš. Jej príspevok reflektuje stav a smerovanie archívov a archívnictva v súčasnosti, pričom poskytuje podnetné a konštruktívne námety a riešenia. Týkajú sa najpálčivejších problémov, ako je archívna odbornosť a akčnosť v práci archivárov, ktorých čoraz viac zaneprázdňuje vybavovanie správnej agendy. Vážnym problémom je nejednotnosť archívnych pojmov, ktorú je možné vyriešiť len vydaním terminologického slovníka, ako aj opätovné obnovenie fungovania Vedeckej archívnej rady a vydávania odborného archívneho periodika Slovenská archivistika. V súvislosti s napĺňaním odkazu významných osobností nášho organizovaného archívnictva, teda i Elemíra Rákoša, apelovala na pestovanie vedy v archívoch.

Robert Gregor Maretta vo svojom príspevku Elemír Rákoš a teória archívnych dokumentov zaujme čitateľa analýzou vedeckého odkazu tejto osobnosti. Ponúka prierez jeho pracovného zamerania v kontexte výskumu v oblasti archívnej teórie. Na základe zhodnotenia odborných prác E. Rákoša rozdelil Robert Maretta jeho prínos v oblasti archívnej teórie a praxe do štyroch základných okruhov, týkajúcich sa teoretických základov archivistiky, archívnej terminológie, vypracovania teórie a metodológie spracúvania a sprístupňovania archívnych fondov a výchovy archívneho dorastu. V druhej časti svojho príspevku sa Robert Maretta zamýšľa nad základnými archívными pojmami, ako sú archívny dokument, archívny fond, archívna zbierka, archivita, proveniencia a ďalšími, najmä v súvislosti s platnými právnymi predpismi a praxou. Autor prichádza s podnetom sústrediť viac pozornosti na archivistiku a vyzýva archivárov pripraviť monografiu venovanú archívnej vede.

Vladimír Wolfshörndl sa v úlohe laudátora rozhodol prezentovať nielen odbornosť a vedeckú zrelosť, ale najmä ľudskú rovinu svojho bývalého vedúceho pracovníka. Elemíra Rákoša predstavil ako „archívny fenomén“ – neobyčajného človeka, odborníka, ktorého výnimočnosť spočívala nielen v schopnosti analytického myslenia, ale najmä v jeho schopnosti

vyvodzovať závery a navrhovať riešenia problémov slovenského archívnictva. Elemír Rákoš bol, podľa autora článku, skvelým teoretikom najmä preto, že bol archívnym praktikom a vedúcim vedeckým pracovníkom I. kategórie v jednom.

„Osobný fond je jeden druh archívneho fondu, ktorý vznikol z písomných a iných archívnych dokumentov fyzickej osoby.“ V duchu tohto výroku Elemíra Rákoša sa pokúsili Michaela Holíková a Samuel Hudec o stručný opis zatiaľ nespracovaného a neprístupného osobného fondu Elemíra Rákoša v rozsahu 9 bm získaného do Slovenského národného archívu v roku 2005.

Nie je neobvyklé, že v rámci jednej profesie sa vytvárajú väčšie rodinné zväzky. Aj medzi archívármi sú celé rodiny, ktoré svoj profesijný život zasvätili archívnictvu. Tak je to aj u Rákošovcov a Spiritzovcov. Zať E. Rákoša, Roman Spiritza, ho predstavil nielen ako odborníka, ale najmä ako milujúceho otca rodiny a starého otca, svokra, milého a tolerantného človeka.

V príspevku s názvom „Bol to môj učiteľ, kolega a vzor...“ pútavo priblížil osobné spomienky na svojho učiteľa a dlhoročného kolegu Juraj Roháč. Vyzdvihol najmä jeho ľudské nadšenie a zanievanie pre archívnu prácu, ako aj prirodzenú autoritu, ktorú si získal pre svoje bohaté vedomosti.

Autori laudácií, priatelia, kolegovia, bývalí študenti alebo príslušníci rodiny vniesli do svojich príspevkov cenné osobné spomienky na osobnosť Elemíra Rákoša a jeho prácu, napríklad Jozef Hanus (Jedna malá spomienka na veľkého priateľa v širších súvislostiach), Helena Greždová (Spomienka diplomantky nielen na Elemíra Rákoša) a Oľga Kvasnicová (Spomienka na Elemíra Rákoša). Túto časť zborníka završuje jeho kompletná bibliografia z rokov 1960 – 2003, ktorú pripravili Robert Gregor Mareta a Mária Zsigmondová.

Druhú časť zborníka uvádzajú príhovory zástupcov hlavných organizátorov archívnych dní, a to Márie Grófovej ako predsedníčky Spoločnosti slovenských archívárov a Zdenka Ďurišku za Slovenskú národnú knižnicu. Výber témy archívnych dní ovplyvnila snaha oživiť projekt Biografického slovníka slovenských archívárov a výber miesta zase skutočnosť, že mesto Martin je významným centrom národného života a sídlom Slovenskej národnej knižnice, inštitúcie bohatej na osobné fondy.

Štúdie a články v druhej časti zborníka, ako to vyjadrujú zostavovatelia, majú potenciál prispieť k rozvoju slovenského archívnictva riešením teoreticko-metodologických aspektov pri akvizíciách, spracúvaní a sprístupňovaní osobných fondov, ako

aj poukázaním na možnosti a limity výpovednej hodnoty archívnych dokumentov v týchto fondoch pre moderný historický a biografický výskum.

Prvú skupinu príspevkov v oblasti Metodológia akvizície a spracovania osobných fondov tvorí osem štúdií a článkov domácich i zahraničných autorov.

Jiří Křesťan z Národného archívu v Prahe vo svojej práci Strategie získavania osobných fondů podnetne zosumarizoval problematiku získavania osobných archívnych fondov. Otvorene priznáva, že archívári môžu byť záchrancami, ale necitlivým prístupom i ničiteľmi archívnych dokumentov osobností. Môžeme českým kolegom v Národnom archíve len závidieť iniciatívu, ktorú po roku 1989 vyvinuli smerom k získavaniu osobných fondov. Dokonale zvládli stratégiu pri získavaní akvizícií, princípy, metódy a spoluprácu archívov s vlastníkmi archívnych dokumentov, ako aj medzi samotnými archívmi.

Hana Kábová z Masarykovho ústavu a Archívu AV ČR sa vo svojom príspevku dotkla najčastejšie riešených problémov v oblasti spracúvania zložitých a rozsiahlych osobných fondov a archívov rodín. Riešila problémy, s ktorými sa archívári bežne stretávajú pri spracúvaní takýchto fondov, napríklad s určovaním časovej hranice, vymedzením a určovaním názvu fondu či popisom jednotlivých archívnych dokumentov.

Teoretické i praktické otázky ohľadom získavania a spracúvania osobných fondov si kladie Veronika Nováková v príspevku Spracovanie osobného fondu: prax a možnosti v čase virtuálnej reality. Predovšetkým si treba priznať, že na Slovensku sme k získavaniu osobných fondov dodnes nepristúpili cielene a systematicky. Pomaly sa tento fenomén dostáva do povedomia archívárov a len postupne sa s ním vyrovnávajú. V súčasnosti sa osobné fondy nachádzajú vo všetkých typoch archívov, aj keď väčšie množstvo takýchto fondov je v špecializovaných archívoch. Archivárka vidí riešenie problému triedenia fondov osobností ich spojením prostredníctvom digitalizácie archívnych dokumentov (fondov). Apeluje tiež na stanovenie jednoznačných cieľov a úloh archívov v záujme získavania a uchovávaní osobných fondov.

Spôsobom a postupom získavania osobných archívnych fondov do archívu, konkrétne Archívu výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie, sa venuje Katarína Kučerová Bodnárová v článku Od majiteľa k bádateľovi. K problematike akvizície osobných fondov. Dôraz kladie na iniciatívu archívára, ale i spôsoby zastrešenia práv a povinností darcu a obdarovaného, najmä formou licenčnej zmluvy.

Archív SAV získava veľké množstvo osobných fondov vedcov z rozličných vedných odborov. Jeho zástupcovia Jana Gubášová Baherníková a Ladislav Jurányi v článku *Súkromné listy v osobných fondoch – zanikajúca diplomatická kategória alebo výzva?* sa vyjadrujú ku korešpondencii ako k dôležitej diplomatickej kategórii, ktorá často významne dotvára osobnosť a jej činnosť. Od deväťdesiatych rokov 20. storočia korešpondovanie formou listov potlačila do úzadia elektronická komunikácia e-mailom. Autori uvažujú, aké budú možnosti preberania a spracovania archívnych dokumentov v digitálnej dobe, a či sa bude aj v budúcnosti vyskytovať v osobných fondoch korešpondencia vo forme listov. Emailová korešpondencia sa im javí ako adekvátna náhrada za klasickú korešpondenciu. Problémy vidia v absencii všeobecných právnych predpisov, ktoré by riešili vlastnícke práva k emailovým schránkam zosnulej osoby.

Stanoviská špecialistov zo zahraničných archívov uvádza príspevok nášho južného suseda Györgya Laczlavika *Séria podujatí „Rozširujúce sa dejiny.“* Skúsenosti zhromažďovania súkromných písomností v Krajinskom archíve Maďarského národného archívu za ostatných 15 rokov. Autor v ňom konštatuje, že možnosť získania nových akvizícií tohto druhu nezávisí len od archivárov, ale tiež od darcov, pretože finančné možnosti archívu sú často obmedzené a nedostatočné. Jednou z možností sprístupňovania fondov osobností širšej verejnosti sú výstavy, ktoré usporadúva Krajinský archív Maďarského národného archívu. V podstate podobné podmienky s dôrazom na právne postupy získavania osobných fondov do archívov sú aj v Poľsku. Približuje ich článok *Právne podmienky preberania písomných pozostalostí prostredníctvom archívov v Poľsku* od Anny Krzemińskiej. Z príspevku *Pozostalosti dvoch krakovských vedcov, Adama a Juraja Vetulanichovcov (otca a syna) alebo Ako sa na príklade jedného pokolenia mení súkromný archív jednej rodiny od Adama Koseka* vyplýva, že štruktúru usporiadania dokumentov v osobných fondoch určujú viaceré faktory a fondy dvoch generácií – otca (historika práva) a syna (neurobiológa) môžu byť preto diametrálne odlišné.

Druhý tematický okruh predstavujú osobné fondy významných osobností. Spracovanie týchto fondov so sebou prináša množstvo metodologických i právnych problémov. Na príklade získania a spracovania osobného fondu významného profesora Karlovej univerzity v Prahe a diplomata v Mexiku (1939) a USA Vlastimila Kybala (*Fond Vlastimil Kybal a cesty jeho získaní do Národného archívu*

v Prahe) poukazuje Filip Paulus na širokú výpovednú hodnotu osobného fondu jednotlivca, ktorý dokonca môže dokresľovať aj dejiny celej krajiny.

Problematika spracovávanía osobných fondov slovenskej povojnovej emigrácie v Slovenskom národnom archíve je názov príspevku Michaely Holíkovej a Samuela Hudeca. Autori na príklade osobných fondov emigrantov, funkcionárov a sympatizantov tzv. vojnového Slovenského štátu, rev. Dušana Tótha, Ferdinanda Ďurčanského a Jozefa Kirchbauma, poukazujú na to, že ich osobné fondy neodzrkadľujú len život a činnosť pôvodcu, ale aj dianie v štáte, spolkoch; sú napríklad aj prameňmi k vystažovalectvu.

Karin Šišmišová v článku *Osobné fondy v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice* v Martine približuje zaužívaný systém spracovávanía osobných fondov v tomto archíve. Neľahké začiatky archívu sú spojené s Maticou slovenskou, Muzeálnou slovenskou spoločnosťou aj Malohontskou učenu spoločnosťou. Dnes Literárny archív ochraňuje takmer 800 osobných fondov a ich sprístupňovanie sa uskutočňuje katalogizačnou formou vychádzajúcou skôr z knižničných princípov.

Pri čítaní článku *Inventarizácia osobných fondov v Centre spirituality Východ – Západ* Michala Lacka od autora Mareka Rímskeho je čitateľ najprv v rozpakoch, ako súvisí s archívami. Zaujme však informáciami o archívnych dokumentoch, ktoré sa do centra spirituality, vedeckovýskumného pracoviska Trnavskej univerzity so sídlom v Košiciach, dostali „netradičným“ spôsobom. Osud týchto archívnych dokumentov a archívnych súborov v centre spirituality je neistý, istá je však snaha autora o ich odborné usporiadanie.

Veronika Keresztes sa vo svojom článku *Osobné fondy a pozostalosti v Krajinskom archíve Maďarského národného archívu* dotkla viacerých problémov, špecifických pre archívnu prax našich južných susedov. Pozastavila sa pri archívnej terminológii, spôsoboch nadobúdania a spracovávanía osobných archívnych fondov. Osobitne sa venovala šiestim osobným fondom osobností, ktorých archívne dokumenty sa vzťahujú aj k dejinám územia dnešného Slovenska. Štúdia *Osudy rodových archívov v Maďarsku po roku 1945* od Györgya Rácza obsahuje cenné informácie o súkromných – zväčša rodových archívoch dejinne spätých so Slovenskom, ktoré sa do Maďarského krajinského archívu dostali medzi rokmi 1945 – 1950. Príslušníci šľachtických rodov, v snahe zachrániť svoje archívy, ich odovzdali do Krajinského archívu ako dar či depozit. Skúsenosti s riešením reštitúcií (návratu alebo finančného na-

hradenia) takýchto rodových archívov sú iste užitočné aj pre slovenských archivárov.

Šárka Steinová prišla s pozoruhodným rozborom osobných fondov záhradných architektov medzivojnového obdobia – Využití osobných fondů zahradních architektů v aplikovaném výzkumu. Oboznamuje v ňom s výsledkami dlhoročného výskumu, ktorými sú konkrétne postupy pri identifikácii záhradných architektonických objektov od jednotlivých záhradných architektov na Slovensku, čo je bez multidisciplinárnych poznatkov nemožné. Je nepochybne prínosom pre zachovanie záhradnej architektúry a kultúry pre budúcnosť.

Vo Vojenskom historickom archíve sa nevyskytujú osobné fondy, uchovávajú a sprístupňujú sa skôr osobné doklady, nazývané kmeňové listy. Spôsobmi evidencie, spracúvania a najmä využívania ich informačnej databázy sa zaoberá článok Mileny Balcovej a Petra Kralčáka.

Tretiu skupinu tvoria štúdiá a články venované osobným fondom slovenských archivárov. Autori v nich nastoľujú rozličné otázky a zároveň hľadajú riešenia. Zhodujú sa v tom, že vo väčšine prípadov je archivár spracovateľom, skutočným tvorcom osobného archívneho fondu a do značnej miery aj určovateľom jeho kvality. Málokto prí pôvodcovia odovzdávajú do archívu už spracovaný fond. V tom prípade sa zväčša akceptuje jeho pôvodné usporiadanie. Ak však usporiadanie pôvodcom nevyhovuje odborným kritériám, môže fond usporiadať archivár.

Zaujímavý príbeh osobného fondu Jána Nepomuka Batku interpretovala Tina Tvrdoňová v práci J. N. Batka – mestský archivár a jeho vplyv na kultúrny život v Prešporke na prelome storočí. Reflexia osobného fondu. Archivár a registrátor J. N. Batka dokázal dať postu mestského archivára status váženého a rešpektovaného obyvateľa mesta. Fond je využívaný nielen archivármi, historikmi, ale najmä hudobnými historikmi a muzikológmi vzhľadom na Batkovu aktivitu v hudobnej sfére.

Štefan Hrivňák je autorom štúdie venovanej generácii archivárov, ktorú nazývame aj „prvá generácia organizovaného archívnictva“ (Richard Marsina, Michal Kušík, Jozef Chreňo, Juraj Žudel, Jozef Watzka, Jozef Šimončíč, František Sedlák, Vladimír Horváth, Elemír Rákoš, Ján Dubovský, Jozef Melicher, ako aj univerzitní pedagógovia Alexander Húščava, Jozef Novák, Darina Lehotská a ďalší.). Predstavil osobné fondy archivárov prvej generácie organizovaného slovenského archívnictva na príklade Jozefa Watzku, ktorý patril k najvýznamnejším osobnostiam tejto generácie. Archivári v prvej polovici 20. storočia položili základy vedeckosti

archívnictva, budovali archívy a archívnu vedu na Slovensku. Významnou postavou tejto doby bol Ján Milan Dubovský, ktorý sa v profesijnom živote venoval archívnej metodológii a teórii, neskôr výlučne regionálnej histórii a dejinám cirkvi na Slovensku. Jeho dielo analyzovala Mária Nováková v práci Ján Milan Dubovský, osobný fond archivára a historika. Široký pracovný záber tejto osobnosti umožnil autorke predstaviť ho nielen ako zdatného latinčinára, autora viacerých inventárov, odborníka v oblasti archívnictva a regionálnych dejín, ale aj z jeho ľudskej stránky.

Ostatné dva príspevky sa primárne nesústreďujú na analýzu osobných fondov, prinášajú však nové poznatky o Teodorovi Lamošovi a Jurajovi Fabianovi. Štúdiá, ktorú zaradili zostavovatelia dodatočne medzi príspevky o slovenských archivároch, približuje kremnického archivára Teodora Lamoša (Spomienka na osobnosť PhDr. Teodora Lamoša, CSc. – udelenie čestného občianstva mesta Kremnica in memoriam). Rozprávanie Valérie Solčániovej o osobnom a pracovnom živote T. Lamoša vychádza z osobného fondu a odznelo na spomienkovom podujatí venovanom tejto osobnosti 21. júna 2017 v Kremnici.

Tretiu časť zborníka venovanú slovenským archivárom prvej generácie organizovaného archívnictva uzatvára štúdiá o Jurajovi Fabianovi, publicistovi, historikovi a politológovi. Marián Babirát v nej približuje život a dielo (aj s podrobnou bibliografiou) tohto archivára pôsobiaceho v Štátnom archíve v Bratislave v 70. – 80. rokoch 20. storočia.

Posledný tematický okruh zborníka sa zaoberá problematikou tvorby biografických hesiel. Vytvorenie biografického slovníka je náročná úloha, predchádza jej široký biografický a bibliografický výskum. Sondu do dejín tvorby slovníkov v Národnom biografickom ústave Slovenskej národnej knižnice od jeho počiatkov do súčasnosti prináša článok Augustína Maťovčíka. Základom Národného biografického ústavu sú dve základné zbierky, ktoré tvoria pramennú databázu k lexikografickej práci, zbierka dokumentov a zbierka výstrižkov, ktoré priblížil Zdenko Ďuriška. Výstrižky s biografickým obsahom majú dokumentačný charakter, ale zbierka dokumentov obsahujúca úmrtné oznámenia a životopisné dotazníky, by patrila skôr do Literárneho archívu.

Genézu Biografického slovníka archivárov českých zemí predstavuje vo svojom príspevku Jaroslava Hoffmannová. Slovník sústreďuje overené údaje o archívnych pracovníkoch pôsobiacich vo všetkých typoch archívov pochádzajúcich z Čiech

od polovice 14. storočia do roku 2000. Od vydania slovníka uplynulo už 17 rokov, jeho rozšírenie si podľa J. Hoffmannovej vyžaduje seriózne pokračovanie formou systematického doplňovania nových biogramov alebo údajov do už publikovaných biogramov, výberovo podľa pevne stanovených pravidiel. Iniciátorka vytvorenia biografického slovníka slovenských archivárov Zuzana Kollárová poukázala vo svojom príspevku na ťažkosti pri tvorbe biografického slovníka.

Napokon príspevok Karin Šišmišovej obsahuje záverečné zhrňujúce údaje o archívnych dňoch a téme osobných fondov, pričom definuje najčastejšie vyskytujúce sa problémy.

Výbor Spoločnosti slovenských archivárov upriamil pozornosť práve na výpovednú hodnotu osobných fondov cielene v snahe sústrediť skúsenosti v terajšej praxi. Táto publikácia je krokom k zosystematizovaniu problematiky osobných fondov na Slovensku. Podrobuje analýze rôzne aspekty práce s fondmi osobností a rodov, ako ich získavanie do archívov, metodiku ich spracúvania a sprístupňovania, pričom reflektuje súčasný technologický vývoj a otvára nové pohľady do budúcnosti v tejto oblasti.

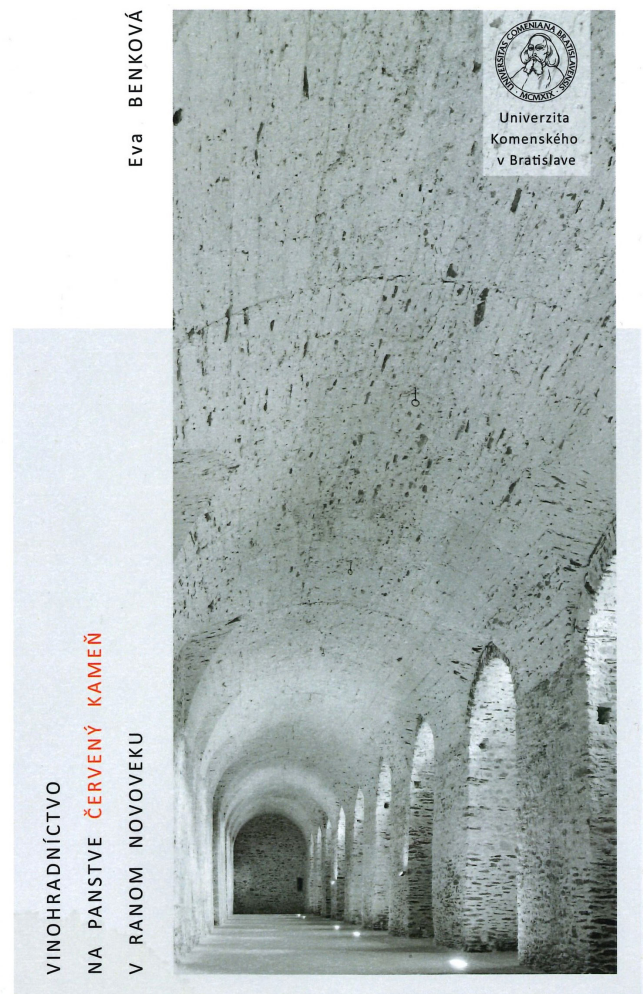
Elena Machajdíkova

Archív Slovenského národného múzea

BENKOVÁ, Eva. *Vinohradníctvo na panstve Červený Kameň v ranom novoveku*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2017, 192 s. ISBN 978-80-223-43030-9.

Dejiny vinohradníctva a vinárstva sa v minulosti tešili slušnému záujmu viacerých slovenských autorov. Z historikov treba spomenúť najmä Štefana Kažimíra, Jozefa Baďuríka a Juraja Turcsányho. Eva Benková, ktorá pôsobí na Katedre slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, nadviazala na túto bádatelskú a publikačnú tradíciu. Recenzovaná publikácia vychádza z jej niekoľkoročného výskumu, ktorý absolvovala v rámci dizertačného štúdia.

Kniha obsahuje sedem hlavných kapitol. V prvej kapitole s názvom Historicko-geografická situácia a prírodný potenciál panstva pre pestovanie viniča hroznorodého autorka rozoberá geomorfologický a geologický ráz krajiny, pedologické a klimatické podmienky pre pestovanie viniča v oblasti, kde sa rozprestieralo Červenokamenské panstvo. Nevychádza pritom len z dostupnej literatúry, či už modernej, alebo historickej, komplexnosť svojich

tvrdení dokladá aj dobovým vnímaním miestnych poddaných, ktorí sa vyjadrovali ku kvalite pôdy vo svojich honoch a záhonoch, správami o záplavách, o škodách, ktoré spôsobila divá zver – skrátka svedectvami archívnych dokumentov. Druhá kapitola podáva stručný prehľad o majiteľoch Červenokamenského panstva. V roku 1535 sa nimi stali Fuggerovci, od ktorých panstvo postupne v priebehu 80. rokov 16. storočia odkupoval Mikuláš Pálfi. Od roku 1592 až do politicko-spoločenských zmien v roku 1848 bolo panstvo v rukách tohto významného uhorského rodu v období novoveku, ktorý sa zaslúžil o založenie, prípadne opätovné osídlenie viacerých dedín. Tretia kapitola je už zameraná priamo na vinohradníctvo, konkrétne na výrobu vína v podmienkach panstva. Ide o najrozsiahlejšiu a jednu z nosných častí tejto publikácie. Vinohradníctvo ako ťažiskové hospodárske odvetvie panstva malo značný význam pre jeho majiteľov. V podmienkach feudálneho Uhorska bol poddaný základnou výrobnou silou. Autorka podrobne opisuje, akými spôsobmi sa realizovalo vyberanie vína/muštu od poddaných a aké boli špecifiká vinohradníckych poplatkov na tomto panstve v sledovanom období. Poddaní museli zabezpečiť všetky práce okrem kopačky

a lisovania hrozna. Eva Benková venuje pozornosť aj špecializovanému vinohradnícko-úradníckemu aparátu. Ten sa tvoril celkom prirodzene a jeho cieľom bolo efektívne hospodárenie, profesionálne zaobchádzanie s vínom i vinohradmi a maximalizácia celkových výnosov. Autorka predstavuje jednotlivé špecializované pozície, opisuje ich pracovné úlohy a povinnosti, ktoré vykonávali. Dôležitou súčasťou tejto kapitoly sú tendencie v produkcii vína. Text dopĺňujú viaceré tabuľky, ktoré podávajú prehľadný obraz o červenokamenskom vinohradníctve v číslach. Veľmi prínosné je napríklad porovnanie objemu vína získaného z panských viníc a od drobných vinohradníkov, kde v kontexte vývoja počas troch storočí autorka publikuje zaujímavé a podnetné výsledky a vyvodzuje z nich závery. Eva Benková dôsledne vysvetľuje jednotlivé poklesy či naopak nárasty v produkcii na základe politických udalostí, epidémií alebo nepriazne počasia. Stanovuje, ktoré obce boli najväčšími producentmi vína, kedy bolo vinohradníctvo v úpadku, resp. kedy zaznamenalo svoj najväčší rozmach. Ďalšou dôležitou kapitolou je vinohradníctvo v ekonomike panstva. Autorka sa na základe písomných zmienok pokúsila rekonštruovať obchodné aktivity majiteľov panstva v súvislosti s vínom. Zistila, že na zahraničný obchod sa orientovali predovšetkým Fuggerovci a Pálfiovci len v prvých rokoch 17. storočia. Ekonomicky oveľa výhodnejšie bolo predávať víno poddaným v zemepanských krčmách. Formálne bolo stanovené aj množstvo vína, ktoré sa muselo vyčapovať, no obyvatelia dedín a mestečiek pod Červeným Kameňom vždy bez problémov prekročili tento limit. Dôležitým fenoménom je aj nástup a vzrast významu pivovarníctva. Eva Benková vníma počiatočnú úlohu vo varení piva a jeho následnom predaji najmä v optimalizácii ziskov počas neúrodných rokov. Postupom času však pivovarníctvo stúpalo na význam, zvyšovala sa jeho produkcia a podiel na celkových príjmoch panstva. Autorka tiež porovnáva, akou veľkou mierou sa podieľali financie získané z predaja vína na celkových príjmoch panstva. V poradí piata kapitola nesie názov Vinohradnícke právo. Autorka konštatuje, že tento termín, ktorý v stredoveku označoval výhradne dávku odovzdávanú pozemkovému vlastníkovi za poskytnutie práva pestovať vinič a dorábať víno, sa časom vyprofiloval na právny podsystem, kde zárukou právneho stavu boli vinohradnícke poriadky/štatúty. Ďalej analyzuje vinohradnícky poriadok mestečka Častá z roku 1720 a krátko aj prevody vlastníctva vinohradov. Nasledujúca kapitola je príspevkom k poznaniu dejín každodennosti. Autorka opisuje agrotechnické

postupy pri pestovaní viniča v minulosti, spomína dobové odrody a na základe dobových charakteristik opisuje chuť (a nielen tú) červenokamenských vín. Prínosné sú tiež inventárne zoznamy lisovne, pivnice a debnárskej dielne. Posledná časť tejto publikácie sa zaoberá miestopisom viničných hôr. Je príspevkom nielen k miestopisu a toponomastike, ale i historickej metrológii. Na základe analýz prameňov určila plošnú mieru – 1/8 vinohrad v 16. storočí v Suchej nad Parnou na hodnotu 0,252 áru. Základnou dĺžkovou mierou v tejto lokalite bola šnúra o veľkosti 2,1 m. Autorka sa dotýka aj pojmu kopáč (lat. *fossor*). Podľa nej je problematické všeobecne prijímané tvrdenie, že kopáč bola plocha, ktorú obrobil jeden vinohradník za jeden deň. Domnieva sa, že je to taká veľkosť vinohradníckej pôdy, ktorú dokázal obrobiť jeden vinohradník vôbec. Je zrejme a nepopierateľné, že časová náročnosť na obrábanie vinohradu závisela od štruktúry terénu a najmä od ročného obdobia, čo je prirodzeným špecifikom vinohradníckej práce. Možno by teda bola logickejšia formulácia, že to bola plocha, ktorú dokázal obrábať jeden vinohradník počas celého roka bez pomoci ďalšej osoby. Dávam túto štylizáciu autorky na zváženie.

Kniha je kvalitným príspevkom k dejinám malokarpatského vinohradníctva i vinohradníctva v ranom novoveku vôbec. Autorka systematickým štúdiom archívnych dokumentov, publikovaných edícií i relevantnej literatúry ponúka ucelený a pomerne komplexný obraz o vývoji vinohradníctva na panstve Červený Kameň v sledovanom období. Treba povedať, že hospodárske dejiny, ktorých súčasťou je aj vinohradníctvo, sú témou skutočne náročnou, multidisciplinárnou až interdisciplinárnou, no a kolegyňa Benková ju zvládla výborne. Táto knižka sa zaradila medzi relevantné diela pre výskum histórie slovenského vinohradníctva. Nemožno ju v žiadnom prípade do budúcnosti obísť ani pri písaní monografií obcí, ktoré patrili do Červenokamenského panstva. Autorka prináša v práci mnoho nových poznatkov. Z toho, čo som nespomenul, je to aj vývoj cien vína, ktoré porovnáva s cenami piva a pálenky, ďalej pracovných miezd a poplatkov za jednotlivé špecializované úkony. Možno však mohla priamo konfrontovať, aspoň prostredníctvom čiastkovej sondy, vývoj cien vína, obilia ako základnej potravinu a dennú mzdu robotníka vo vinohrade, čím by čitateľ získal lepšiu predstavu o reálnej hodnote vína a jeho všeobecnej dostupnosti. Najväčšou slabinou tohto diela bude zrejme jeho dostupnosť a absencia akejkolvek obrazovej prílohy s výnimkou spomenutých grafov a tabuliek. Verím však, že nadobudnuté

poznatky Eva Benková využije aj pri písaní ďalších diel, či už vedeckých alebo popularizačných, a tie budú tieto nedostatky korigovať.

Štefan Hrivňák
Archív mesta Bratislavy

GRAUS, Igor. *Pro virtute et merito. Vznik a vývoj vyznamenaní do roku 1815*. Bratislava : VEDA, 2017, 566 s. ISBN 978-80-224-1479-1.

Hoci historikov, či už amatérskych alebo profesionálnych, máme na Slovensku relatívne dostatočný počet, pomocným vedám historickým sa venuje nepomerne menej pozornosti. Dr. Graus sa faleristike, teda pomocnej vede historickej, ktorá sa zaoberá štúdiom insígnií rádov, radov a modulov dekorácií, venuje systematicky už mnoho rokov.¹ Recenzované dielo je doterajším vrcholom jeho vedeckého bádania v oblasti faleristiky, ako aj slovenskej faleristiky vôbec.

Kniha je rozdelená na úvod, šesť hlavných kapitol a textové prílohy, ktoré sledujú špecifické okruhy problémov faleristického bádania. Samozrejme nechýbajú ani zoznamy prameňov a literatúry, registre a anglické resumé. Hneď v úvode Igor Graus čitateľa nenecháva na pochybách, že je skutočným odborníkom na danú problematiku. S veľkým prehľadom podáva a zhodnocuje výsledky doterajšieho bádania, ukazuje pritom skutočný prehľad v domácej, ale najmä zahraničnej literatúre. Kriticky hodnotí pokusy o ustálenie terminológie a stanovuje vlastnú terminológiu. Definuje, čo je predmetom faleristiky, opisuje jednotlivé termíny i členenie pojmov. Na konci úvodných statí definuje použitú metodológiu, cieľ a koncepciu práce. Vysvetľuje, prečo práve rok 1815 je horným periodizačným medzníkom jeho práce. Podľa Grausa filozofiu, ale tiež morfológiu moderných vyznamenaní ovplyvnil francúzsky Rad Čestnej légie, ktorý vznikol začiatkom 19. storočia. Obdobie napoleonských vojen spôsobilo zakladanie a rušenie veľkého množstva vyznamenaní, čo stabilizoval až Viedenský kongres, ktorý sa konal v roku 1815. Zároveň však vo vlastnej práci pri niektorých prípadoch porušuje tento medzník. V prípade dámskych radov to vysvetľuje tým, že vychádza z odlišného historického vývoja, a preto ich sleduje a opisuje až do 20. storočia. Prvá kapitola nesie názov Duchovné rytierske rády a vyznamenania. Autor sa najskôr zaoberá všeobecnou charakteristi-

kou a vývojom rádov globálne i jednotlivo, potom pristupuje k zhodnoteniu vzťahu duchovných rytierskych rádov k vyznamenaniam. Druhá kapitola sa venuje laickým rytierskym rádom v úlohe vyznamenaní. Igor Graus fundovane vysvetľuje ich pôvod, vývoj i účel, pre ktorý spravidla vznikali, upozorňuje na ich špecifiká i rozdiely v porovnaní s duchovnými rádmí. Odmieta názory, ktoré marginalizovali úlohu rytierskych rádov v minulosti a vysvetľuje ich význam najmä v kontexte upevňovania panovníckej moci, konsolidácie šľachty a neskôr v reprezentačných aspektoch panovníka a dvora. Následne sa zaoberá vývojom v Španielsku, Francúzsku, Anglicku, Burgundsku, Nemecku a Rakúsku a tiež špecifikami krajín od Uhorska po Cyprus. Opisuje vývoj jednotlivých rádov, ich osobitosti, ale aj politické pozadie a okolnosti ich vzniku. V problematike ďalej pokračuje rozobratím tematiky zásluhovosti rádov, zaoberá sa aj votívnymi rádmí ako osobitnou skupinou laických rytierskych rádov zjednotených stanovami a jednotnou insígniou a rozoberá i problematiku paraheraldických emblémov. Autor upozorňuje na rozdiely medzi skutočnými laickými rytierskymi rádmí a čestnými pseudorádmí, ktoré skutočné rády len napodobňovali. Boli to osobitné inštitúcie bez pevných väzieb a častokrát aj bez stanov, ktoré slúžili na ude-

¹ Pozri napr. GRAUS, Igor. K vymedzeniu faleristiky ako vednej disciplíny, časť 1. In *Slovenská archivistika*, 1998, roč. 33, č. 2, s. 32 – 58.

ľovanie odmiern v podobe insígnií. Naopak skutočné laické rytierske rády boli panovnícke, respektíve dynastické, mali svoje písomné stanovy, ktoré upravovali nielen základné podmienky ich existencie, ale aj spoločné aktivity vrátane volieb členov. Niektoré laické rády boli v skutočnosti pseudorádmi už od svojho vzniku, niektoré degradovali postupom času. V tretej kapitole sa autor zaoberá vznikom a vývojom vyznamenaní v rokoch 1469 – 1815. Najprv rozoberá historický vývoj niektorých francúzskych radov, napr. Radu Svätého Michala, ktorý bol udeľovaný v širokom meradle a mal teda nízku prestíž, Radu Svätého Ľudovíta, ktorý bol prvým špecializovaným vojenským radom a vôbec po prvý raz stanovil zreteľne formulované podmienky pre jeho získanie, čím spôsobil precedens pre ďalší vývoj radov. Kapitola pokračuje vývojom v Nemecku. V troch nasledujúcich podkapitolách: Hľadanie formy a obsahu (16. – 17. storočie), napodobňovanie (18. storočie), zjednodušovanie (19. storočie) prináša prehľad jednotlivých vyznamenaní, ich vývoj a zasadzuje ich do kontextu doby. Záverom tejto kapitoly prináša autor pohľad na vyznamenania v ostatných častiach sveta. V habsburskej monarchii spomína tereziánske inovácie (a ich význam), ktoré reprezentuje najmä Vojenský rad Márie Terézie (1757) a Rad sv. Štefana (1764), pokračuje Radom Leopolda a opisuje aj ďalší vývoj (po roku 1815). Nasleduje Taliansko, na ktorého území existovalo až do zjednotenia viacero štátnych útvarov, čoho odrazom je aj existencia viacerých radov. Osobitné špecifiká autor dokladá ďalej na prípade Španielska a Portugalska, Poľska, Dánska a Švédska, Británie, Ruska a aj USA. V poradí štvrtá kapitola sa venuje dámskym radom ako špecifickej kategórii vyznamenaní. Igor Graus upozorňuje aj na meniacu sa rolu ženy v kontexte vývoja spoločnosti, s čím súvisí aj vznik a vývoj týchto vyznamenaní. Opisuje jednotlivé dámske rady a na základe určitých spoločných znakov ich chronologizuje do troch kategórií. Piata kapitola sa venuje dekoráciám, ktoré vznikli ako vyznamenania pre širší okruh osôb zahŕňajúci aj obyvateľstvo nešľachtického pôvodu. Autor upozorňuje, že ich množstvo časom ďaleko presiahlo počet radov, a preto prináša len základné zhodnotenie tohto fenoménu. Posledná šiesta kapitola sa v stručnej podobe venuje náčrtu vývoja vyznamenaní po roku 1815. Uvádza, že do roku 1918 s výnimkou USA a Švajčiarska prakticky každý štát disponoval aspoň jedným radom a väčším počtom dekorácií. Konštatuje, že všetky podstatné inovácie a trendy sa formovali do začiatku 19. storočia a že aj dnešné vyznamenania nadväzujú na tento vývoj. Na záver knihy autor prikladá štyri prílohy. Tri z toho sú

v podobe rozsiahlych štúdií, kde sa venuje modelovým príkladom transformácie rádov na vyznamenania, vývoju fyzickej podoby insígnií radov, ich vnútorným členením a spôsobom nosenia, a v poslednej štúdií reliktmami rytierstva a rytierskych rádov vo vyznamenaniach. Tieto príspevky prinášajú viaceré zaujímavé poznatky pre poznanie spoločnosti v minulosti a dokresľujú celkovo komplexný pohľad na problematiku faleristiky. V poslednej prílohe autor prináša chronologický prehľad vyznamenaní v podobe radov založených medzi rokmi 1469 – 1816.

Záverom by som chcel konštatovať, že tento môj príspevok je len veľmi stručným náčrtom toho, čo kniha Igora Grausa prináša. Oceňujem aj priloženú obrazovú prílohu, ktorá je skutočne veľmi bohatá, prináša kvalitné fotografie insígnií jednotlivých radov, portréty, rytiny a erby obsahujúce insígnie rádov aj radov, reprodukcie listín – a to vo veľmi dobrej kvalite. Aj vďaka tomu má publikácia potenciál osloviť i širšie publikum. Možno teda povedať, že rovnako, ako si dal autor záležať na textovej časti, ani obrazová príloha nenesie znaky nižšej kvality spracovania. Čo je tobož potešujúce, Igor Graus dôsledne uvádza zdroj pri každej fotografii. Je to znak vedeckej korektnosti, ktorá sa, žiaľ, nie vždy uplatňuje vo vedeckých a odborných prácach historikov. Aj keď si neodpustím kritickú poznámku, že uvedenie zdroja „archív autora“ málokedy pomôže následnému bádateľovi. Kniha *Pro virtute et merito* je podľa môjho názoru vedeckým počinom minulého roka a verím, že aj ďalšie osoby, resp. inštitúcie si všimnú a následne ocenia túto publikáciu. Zásadný rozdiel medzi ostatnými prácami venujúcimi sa vyznamenaniam a touto publikáciou je v tom, že sa nezameriava len na formálne znaky insígnií a ich jednotlivého vývoja. Igor Graus podáva pomerne plastický obraz predmetu faleristického bádania v kontexte vývoja spoločnosti. A tým aj celkom nenútené ukazuje možnosti faleristiky pre komplexný historický výskum. Najväčšiu nevýhodu publikácie vidím v tom, že zatiaľ vyšla len v slovenčine. Je nesporné, že má potenciál byť úspešnou vo vedeckých kruhoch aj v zahraničí, pretože prináša veľmi fundovaný a komplexný vývoj v oblasti faleristiky vo svete a poprední odborníci by túto knihu od doby jej príchodu na trh nemali v žiadnom prípade obchádzať. Preto by som kolegovi Grausovi odporučil (a doprial), aby mu vyšla táto kniha aj v anglickej (prípadne inej) jazykovej mutácii, čím by sa zvýšil dosah jeho práce na svetovú faleristiku.

Štefan Hrivňák
Archív mesta Bratislavy

DO VAŠEJ KNIŽNICE ANOTÁCIE

KAMENICKÝ, Miroslav – SZÖGI, László. Študenti z Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách a vysokých školách do roku 1918. Bratislava : PostScriptum, 2017, 473 s. ISBN 978-80-89567805.

V súčasnosti stále viac mladých ľudí zo Slovenska odchádza za vzdelaním do zahraničia, avšak tento trend nie je ničím novým, aj v minulosti hľadali študenti kvalitné vzdelanie častokrát mimo svojej vlasti. Z územia Slovenska vycestovalo na štúdium od stredoveku do roku 1945 minimálne 26 220 študentov. Výskumná skupina z Univerzity Komenského sa rozhodla sústrediť svoju pozornosť na časť týchto študentov, konkrétne na tých, ktorí pochádzali z Bratislavskej stolice. V spolupráci s maďarskými výskumníkmi vedenými Lászlóm Szögim sa im podarilo zhromaždiť údaje o 6 501 študentoch z vybraného územia. Maďarskí kolegovia sa s tými slovenskými mohli podeliť o bohaté skúsenosti v tejto oblasti, keďže u našich južných susedov bolo na predmetnú tému vydaných už viac ako 20 publikácií, ktoré boli do veľkej miery určite inšpiračným zdrojom pre anotovanú prácu.

Okrem úvodu tvoria publikáciu tri kapitoly. Prvá z nich s názvom Náčrt histórie školstva v Bratislavskej stolici v kontexte peregrinácie študentov na zahraničné univerzity sa ďalej člení na štyri podkapitoly. Najprv sa v nej autori venujú osídleniu územia stolice, jej administratívnej organizácii (hradné španstvo a proces jeho premeny na stavovskú šľachtickú stolicu), čo považujeme za úplne nepodstatné z pohľadu skúmanej témy. Adresnejšia je už podkapitola venovaná počiatkom školstva v Bratislave, kde sa dozvedáme, že prvá škola v meste bola založená v roku 1302 pri Bratislavskej kapitule. Spomínajú sa tu zároveň európske univerzity vznikajúce v stredoveku a nezabúda sa ani na Univerzitu Istropolitánu. Bratislavské školstvo v novoveku, ktoré je predmetom ďalšej podkapitoly, bolo ovplyvnené celospoločenskou situáciou v krajine. Reformácia so sebou priniesla zakladanie evanjelických škôl (v Bratislave si evanjelici založili školu v roku 1606), osvietenké reformy 18. storočia zasa budovanie vzorových škôl. Z Bratislavy sa čitateľ môže následne presunúť do ďalších miest v stolici, predstavené sú školy, ktoré existovali v Trnave, Pezinku, Modre, Senci, Svätom Jure a Seredi. V prípade každého

Miroslav Kamenický – László Szögi

ŠTUDENTI Z BRATISLAVSKEJ STOLICE NA ZAHRAIČNÝCH UNIVERZITÁCH A VYSOKÝCH ŠKOLÁCH DO ROKU 1918

PostScriptum

z týchto miest je tiež uvedený počet študentov na zahraničných univerzitách a vysokých školách. Treba konštatovať, že informácie o jednotlivých školách sú len základné, nejde o hĺbkovú analýzu fungovania školstva na území stolice, čo však zrejme ani nebol zámer autorov. V podkapitole Analytický pohľad na peregrináciu je sledovaný počet študentov z Bratislavskej stolice v zahraničí po storočiach, dozvedáme sa, odkiaľ pochádzali, na ktorej univerzite študovali, a to zvlášť v období stredoveku (do roku 1526) a zvlášť v novoveku. Bližšie sú predstavené niektoré z univerzít, a to Viedenská univerzita (založená v roku 1365 arcivojvodom Rudolfom IV.), univerzita vo Wittenbergu (založená v roku 1502 na popud saského kurfirsta Fridricha III. Múdreho), či univerzita v Padove (založená v roku 1222). V období novoveku autori sledujú aj počty študentov na univerzitách v rámci jednotlivých krajín. V Nemecku jednoznačne viedol Wittenberg, nasledovala Jena a Lipsko. Celkovo boli študenti z Bratislavskej stolice nájdení na 24 nemeckých univerzitách. V Taliansku, kam sa vydávali najmä katolícki študenti, dominovalo nemecko-uhorské kolégium v Ríme, nasledované bolo univerzitami v Padove a Bologni. V tejto kapitole sa opakujú niektoré údaje z úvodu, a to takmer doslovne.

Druhá kapitola je venovaná súhrnnej kvantifikácii peregrinácie študentov z Bratislavskej stolice v období rokov 1263 – 1918. Študenti boli rozdelení v rámci výskumu do štyroch skupín: I. Študenti z Bratislavy na zahraničných univerzitách v stredoveku; II. Študenti z Bratislavy na zahraničných univerzitách v novoveku; III. Študenti z Bratislavskej stolice mimo Bratislavy na zahraničných univerzitách v stredoveku; IV. Študenti z Bratislavskej stolice mimo Bratislavy na zahraničných univerzitách v novoveku. Na základe týchto skupín boli následne vyhodnocované aj získané údaje, ktoré autori spracovali do prehľadných tabuliek. Dozvedáme sa tak napr., že Bratislavčania sa v období rokov 1526 – 1918 objavujú na 120-tich zahraničných univerzitách a vysokých školách. Medzi nimi jasne dominovala návšteva rakúskych a nemeckých škôl. Z nájdených 6 501 zápisov o študentoch z Bratislavskej stolice (vrátane Bratislavy) sa 2 808 zápisov týkalo Viedenskej univerzity. Z toho vyplýva, že až 43 % študentov z vybraného územia študovalo práve tu. Isto pri výbere zohrala úlohu geografická blízkosť Viedne.

Ťažisko celej práce jednoznačne tvorí tretia kapitola s názvom Súpis študentov z Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách a vysokých školách. Obsahuje vysvetlený spôsob publikovania záznamov z matrik, ako i spôsob výstavby súpisu. Okrem toho sú v nej uvedené zoznamy použitých prameňov, skratky prameňov v súpise a všeobecné skratky použité v súpise študentov. Orientáciu v súpise, ktorý obsahuje už spomenutých 6 501 záznamov, uľahčujú menný a miestny register. V závere sa ešte nachádza zhrnutie v anglickom a maďarskom jazyku a zoznam použitej literatúry.

Autori pri zostavovaní publikácie odvodili veľký kus práce a zhromaždili úctyhodné množstvo údajov o ľuďoch, ktorí sa rozhodli vycestovať za vzdelaním do cudziny, opustili domov a mimo hraníc svojej vlasti nadobúdali poznatky, ktoré mohli neskôr uplatniť v praxi i doma. Tieto informácie možno využiť ďalej pre výskum regionálnych, sociálnych a kultúrnych dejín, či genealogických súvislostí. Veríme, že kolektív autorov neostane len pri jednom knižnom výstupe a svoje skúsenosti uplatní aj ďalej a rozšíri svoj záber i na ďalšie slovenské stolice.

Ivana Červenková
Slovenský národný archív

ĎURČANSKÝ, Marek – SEJK, Michal (eds.). Archivy, člověk a krajina. Proměny krajiny a životního prostředí v archivních dokumentech. Sborník příspěvků z 16. konference archivářů České

republiky konané ve dnech 7. – 9. dubna 2015 v Poděbradech. Praha : Česká archivní společnost, z. s., 2016, 296 s. ISBN 978-80-88223-009.

Zároveň s Ročenkou ČAS-u 2016, periodikom českých archivářov a ich stavovskej organizácie Českej archívnej spoločnosti, vyšiel v roku 2016 aj zborník príspevkov zo 16. konferencie archivářov Českej republiky, ktorá sa konala začiatkom apríla 2015 v Poděbradoch. (O konferencii bola na stránkach Fóra archivářov č. 2/2015, s. 34 – 40 publikovaná podrobná správa.)

Zborník sa skladá z niekoľkých častí, ktoré nasledujú po krátkom úvode Jiřího Smitku. Prvá časť nazvaná Tradícia a súčasnosť pôdohospodársko-lesníckeho archívniectva je obsahovo i rozsahom najbohatšia, načrtáva vývoj pôdohospodársko-lesníckeho archívniectva s presahom do súčasnosti. Otvára ju stať z pera Bohumíra Smutného (Moravský zemský archív v Brne) približujúca pôdohospodársko-lesnícke archívniectvo v premenách času a poryvoch doby. Na osobnosti českého pôdohospodársko-lesníckeho archívniectva modernej doby, tzv. „starú gardu“ – Václava Černého, Emanuela Janouška a ich nástupcov Josefa Křivku a Josefa Tlapáka, sa zamestal Jiří Šousta z Katedry PVH a archívneho štúdia FiF Karlovej univerzity v Prahe. O výhľadoch šľachtického archívniectva v českých krajinách na príklade děčinských fondov sa zamyslel Otto Chmelík (Štátny oblastný archív v Litoměřiciach – pobočka Děčín), bývalé pôdohospodársko-lesnícke oddelenie Národného archívu v Prahe a jeho predchodcov priblížila Jiřina Juněcová. Na povojnové budovanie oblastných pôdohospodársko-lesníckych archívov na príklade Štátneho oblastného archívu pôdohospodárskeho v Horšovskom Týne sa zamestal Jakub Mírka (Štátny oblastný archív v Plzni – pracovisko Kláštor pri Nepomuku) a tému o archívoch a archívnych dokumentoch vysokých škôl pôdohospodárskych sa snažila vo svojej štúdiu vyčerpať Alena Mikovcová (Archív Mendelovej univerzity v Brne). O projekte Komisie pre novšie dejiny Rakúska a Rakúskeho štátneho archívu zameraného na súpis rodinných archívov a osobných pozostalostí pre rakúske dejiny v rokoch 1500 – 2000 podrobne informuje príspevok Michaela Hochedlingera z Rakúskeho štátneho archívu – Vojenského archívu vo Viedni. Veľkostatkom a patronátnemu právu v Československu 1918 – 1950 sa vo svojej štúdiu venoval Karel Řeháček (Štátny oblastný archív v Plzni). Stať Jiřího Smitku (Štátny oblastný archív v Prahe) sa venuje archívny dokumentom a archívny súborom ako predmetu reštitučných konaní po roku 1990 – východiskám, právnym aspektom, proble-

ARCHIVY, ČLOVĚK A KRAJINA

Proměny krajiny a životního prostředí
v archivních dokumentech

Sborník příspěvků z 16. konference archivářů České republiky
konané ve dnech 7.–9. dubna 2015 v Poděbradech

Česká archivní společnost, z. s.
Praha 2016

matickým miestam a nezodpovedaným otázkam do budúcnosti. Naň nadväzuje príspevok s názvom Zákon č. 428/2012 Zb. a fondy Národného archívu – Národný archív a zmierňovanie niektorých majetkových krívd cirkví a náboženských spoločností dvojice autorov Pavla Dufeka a Viktora Krásenského. Ich kolegyňa Dorota Müllerová prakticky priblížila problematiku nahliadacej agendy v pôdohospodársko-lesníckych fondoch v Národnom archíve v Prahe po roku 1945 a stručne načrtla problematiku a ukážku riešenia archívnej rešerše. Čo všetko nečakané a zaujímavé sa dá dočítať v inventároch približuje štúdia Marcely Suchomelovej (Etnologický ústav AV ČR v Prahe) nazvaná Patrimoniálne (ne)povinné čítanie – exotika v inventároch zapísaná. Jozefskému katastru – obrazu krajiny vytvorenému slovom sa venuje príspevok Marie Mackovej (Ústav historických vied FiF Univerzity Pardubice) a štúdia venovaná mračskej žule z pera Markéty Jetmarovej (Štátny oblastný archív v Prahe) uzatvára najrozsiahlejšiu časť zborníka.

V rámci druhej časti nazvanej Premeny krajiny a životného prostredia v archivných dokumentoch nájde používateľ zborníka štyri rôzne príspevky, ktoré na svoj konkrétny vedecký výskum – meniacu sa krajinu – využívajú archívne dokumenty ako jeden z informačných zdrojov. Ivana a Pavel Trpákovci (Fakulta životného prostredia Českej pôdohospodárskej univerzity v Prahe) sa zamerali na krajinu a záznam

o nej – archívne pramene a možnosti ich ekologickej interpretácie, Michal Severa (Štátny oblastný archív v Zámrsku) sa zamyslel nad mapovou parergou ako prameňom k štúdiu krajiny a pokúsil sa o typológiu mapových parerg. Skryté perly záhradnej architektúry – školské záhrady na prelome 19. a 20. storočia učarovali Lukášovi Kovárovi (Štátny okresný archív Praha – východ so sídlom v Přemysleňi). Príspevok Zuzany Strnkovej a Jany Škrdlíkovej (Archív Vysokého učenia technického v Brne) sa zameral na zákuľisie stavby prečerpávajúcej vodnej elektrárne Dlhé stránne – jedného zo siedmich divov Česka. Práve témy príspevkov tejto skupiny sa najviac približujú k názvu samotného zborníka.

Tretiu časť zborníka naplnila téma panelovej diskusie s názvom Vízia českého archívnictva. V nej sú zaradené state Daniela Doležala zo Štátneho oblastného archívu v Prahe (Potrebuje archívnictvo víziu?), Mikuláša Čtvrtníka zo Štátneho oblastného archívu v Prahe (Archívnictvo a archívne vzdelávanie: nové paradigmy) a Milana Augustina zo Štátneho okresného archívu v Karlových Varoch (Veda, výskum, publikácie a miesto archívov v systéme vedy v Českej republike).

Nasledujúca časť sa venuje ochrane autorských práv pri sprístupňovaní archívnych dokumentov, do ktorej prispela trojica autorov Adéla Faladová (Ministerstvo kultúry ČR, samostatné oddelenie autorského práva) – Karel Halla (Štátny okresný archív v Chebe) – Miroslav Svoboda (Moravský zemský archív v Brne) staťou Archívy a autorské právo, ktoré doplnil Tomáš Dvořák (Archív hl. mesta Prahy) príspevkom Autorský zákon pohľadom archivára.

V tejto záverečnej časti, ktorá pojednáva o zákone na ochranu osobných údajov a jeho aplikácii v právnej praxi, Katarína Šimunková z Národného archívu v Prahe osvetlila sprístupňovanie a nazeranie do archívnych dokumentov a ochranu podľa zákona č. 499/2004. V rámci diskusie k ochrane osobných údajov sú publikované viaceré postrehy a názory vystupujúcich k danej problematike.

Úplný záver tvorí zoznam autorov. Podľa nášho názoru je na škodu celej práce chýbajúce resumé príspevkov v českom, resp. svetovom jazyku, ktoré by pre potenciálnych čitateľov a používateľov zborníka sprehľadnili zameranie štúdií. Naopak, v štúdiách českých kolegov možno nájsť veľa inšpiratívnych momentov dôležitých aj pre prácu slovenských archivárov. Veríme, že zborník sa stane pomyselným manuálom pri každodennom riešení problematiky z okruhu tejto témy v archívoch a čo najskôr si nájde cestu k svojim čitateľom.

Mária Grófová
Archív Univerzity Komenského

NAŠI JUBILANTI

ROZHOVOR S JUBILANTOM PROF. RICHARDOM MARSINOM

Štvrtého mája tohto roku sa Dr. h. c. mult. prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc. dožíva nevšedného životného jubilea 95 rokov. Pri tejto príležitosti prinášame našim čitateľom rozhovor s pánom profesorom o jeho práci archivára a pôsobení v archívnictve.

Jozef Meliš (ďalej J. M.): V čase, keď ste študovali na Slovenskej univerzite v Bratislave (dnes UK, pozn. red.), neexistoval samostatný odbor archívnictvo. Ako ste sa v rámci štúdia histórie pripravovali na prácu v archíve?

Richard Marsina (ďalej R. M.): Študoval som históriu v kombinácii s filozofiou (absolvoval v roku 1949, pozn. red.). Hoci štúdium samotného archívnictva v tom čase nejestvovalo, mali sme všetky predmety, ktoré sa v rámci štúdia archívnictva neskôr vyučovali. Získanie vysokoškolského vzdelania trvalo vtedy štyri roky. Takže napríklad prof. Alexander Húščava za ten čas predniesol všetky pomocné vedy historické. Mali sme aj dvojhodinovú prednášku o archívnictve, ktorú mal doc. Vojtech Bucko z teologickej fakulty. Bol absolventom pražskej archívnej školy a u nás viedol kurz archívnictva. Je tiež dôležité si uvedomiť, že všetci moji vyučujúci pôsobili predtým niekoľko rokov ako archivári: Daniel Rapant, Branislav Varsik, Alexander Húščava, alebo ako gymnaziálni profesori (napr. Vojtěch Ondrouch). V tých časoch nemohol na univerzite prednášať nik, kto nebol aspoň docentom. A habilitovali sa buď gymnaziálni učitelia alebo archivári. Z nich sa teda formovali vysokoškolskí pedagógovia. Už to samo osebe prezrádza, že počas prednášok využívali aj poznatky zo svojej archívnej praxe.

J. M. Archívna teória, ktorá sa vyučovala počas vašich štúdií bola postavená na domácich tradíciách alebo bola do značnej miery ovplyvnená českými vplyvmi, ktoré sa k nám mohli dostávať počas existencie spoločnej republiky?

R. M. Na to nie je celkom ľahká a jednoznačná odpoveď, no myslím si, že sa stavalo na domácich tradíciách. Keď sa pozrieme spätne do roku 1918, tak vtedy bola na Slovensku sieť župných archívov, dobre zabezpečená v župných domoch. Župné úra-

dy zväčša počítali s tým, že majú aj archív a usilovali sa vyčleniť pre neho miestnosti. Tam boli systemizované miesta pre vysokoškolsky vzdelaných archivárov. Okrem župných archívov bola u nás dlhá tradícia mestských archívov. Nielen municipálne a slobodné kráľovské mestá, ale aj mestá so zriadeným magistrátom mali predpísané, že musia mať vysokoškolsky vzdelaného archivára. Čiže, tam sa dbalo na odbornú kvalitu archivára a mesto to muselo platiť zo svojich príjmov. Napríklad v Žiline bol asi do roku 1920 mestským archivárom Dr. Mikuláš Radváni, ktorý sa neskôr stal hlavným archivárom Podkarpatskej Rusi.

J. M. Svoju profesionálnu kariéru ste započali v Archíve mesta Bratislavy, kde ste po krátkom pôsobení prešli do služieb Pôdohospodárskeho archívu. Aké boli úlohy v tom čase na Vás kladené a čo bolo Vašou hlavnou úlohou?

R. M. V Prahe existoval pre české zeme Zemědělský archív už za prvej republiky. Bol to ústredný archív na ministerstve a mal približne 8 až 10 zamestnancov. Na Slovensku žiaden pôdohospodársky archív nebol. Pražský archív robil výskum veľkostatkárskeho majetku aj na Slovensku, kde boli okrem iného aj rozsiahle habsburské majetky na Záhorí (Šaštín, Holíč), či rôzne veľké šľachtické panstvá a veľkostatky. V mnohých ústrediach týchto majetkov boli už aj veľké usporiadané archívy (andrašiovské, pálfiovské, koháriovské, erdődyovské, esterháziiovské, turzovské, ňáriovský archív, zaiovský, ilešháziiovský, stáraiovský). Pražský Zemědělský archív robil súpis písomností uložených v spomínaných šľachtických archívoch. Po založení Pôdohospodárskeho archívu sme mali k dispozícii asi 200-stranový súpis týchto zemepanských archívov na Slovensku. Súpis nebol vykonaný systematicky pre celé územie Slovenska, ale bol základom pre evidenciu najvýznamnejších archívov. Z tohto súpisu sme vychádzali. Druhú veľkú skupinu archívnych písomností pôdohospodárskeho charakteru tvorili archívy uložené v riaditeľstvách štátnych lesov a baní. Lesníctvo a baníctvo malo už vtedy dlhú tradíciu a písomnosti vytvárané týmito odvetvami boli uložené v komorských archívoch (Solivar, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Oravský Podzámok). Boli to dobre zachované archívy v usporiadanom stave. Ich písomnosti spolu s písomnosťami šľachtických majetkov tvorili základ pre novovytvorené pôdohospodárske archívy.

V Pôdohospodárskom archíve sme mali tri druhy zamestnancov – vysokoškolákov, stredoškolákov a zriadencov. Za archivára mohol byť v Pôdohospo-

Prof. Richard Marsina vpravo s doc. Jurajom Šedivým a prof. Jánom Lukačkom počas odbornej besedy na Trnavskej univerzite v Trnave 21. marca 2018

dárskom archíve ustanovený len ten, kto mal vysokú školu historického alebo právnického smeru.

J. M. Ako ste boli na tom v tom čase s pracovnými a úložnými priestormi pre úschovu archívnych dokumentov?

R. M. Museli sme sa postupne postarať o získanie takých priestorov, ktoré by boli vhodné na tento účel. Keď som prišiel do Pôdohospodárskeho archívu dňa 1. februára 1950, jeho riaditeľom bol Július Barták a pracovali tam už aj Dr. Ján Purgina a Michal Kušík. V tom čase sme mali doslova len niekoľko menších fondov. Keď sme o 5 rokov, k 1. januáru 1956, odovzdávali Pôdohospodársky archív, tak sme na celom Slovensku odovzdali desiatky tisíc archívnych škatúl čiastočne usporiadaných písomností a desiatky tisíc balíkov len roztriedených písomností.

Zriadenie Pôdohospodárskeho archívu sa mohlo uskutočniť najmenej o dva rokov skôr (1946), než sa v skutočnosti stalo. Iniciátorom vzniku Pôdohospodárskeho archívu bol Július Barták, ktorý mal už v čase po skončení druhej svetovej vojny vydané dve publikácie na tému pôdohospodárskych dejín. Od roku 1946 sa stal pracovníkom poverenia pôdohospodárstva s cieľom založiť a vybudovať Pôdohospodársky archív. V tom čase ale, hoci v Prahe jestvoval spomínaný Zemědělský archív, vtedajší povereník pôdohospodárstva Martin Kvetko neprial vzniku Pôdohospodárskeho archívu a Július Barták nepochádzal z univerzitných kruhov. Aj Daniel Rapant a Alexander Húščava boli proti, pretože Barták nemal vysokoškolské vzdelanie. Keby sa bol Pôdohospodársky archív zriadil skôr, bolo by sa bývalo zachránilo omnoho viac písomností. Mnohé archívy panstiev boli zničené alebo prenesené na

nevhodné miesta. Predtým boli tieto archívy usporiadané, no v povojnovom období a po znárodnení došlo na mnohých miestach k rabovaniu a znehodnocovaniu archívnych dokumentov.

J. M. Existovala pri záchrane archívnych dokumentov nejaká koordinácia práce aj s inými organizačnými jednotkami poverenia pôdohospodárstva?

R. M. Práve naopak. Museli sme aj bojovať s teritoriálnymi zložkami poverenia pôdohospodárstva a miestnymi orgánmi, hlavne s jednotnými roľníckymi družstvami (JRD). Na Slovensku sme mali osem pobočiek Pôdohospodárskeho archívu, ktorých stabilné postavenie sa postupne vyvíjalo. Pobočku v Nitre sme mali pôvodne v súkromnom dome vedúceho oblastnej pobočky a platili sme mu nájomné. Keď sa behom polroka zväčšilo množstvo získaných archívnych písomností, prenajali sme priestory v kaštieliku v Dolných Kráškach. Čoskoro si však tieto priestory nárokovalo JRD, ktoré vlastnilo dovtedajšieho majiteľa, a tak nám tieto priestory zabrali. Presťahovali sme sa do kaštieľa v Oponiciach. Z Oponíc nás tiež vyhodili, lebo si tieto priestory nárokovali Štátne majetky, preto sme sa presťahovali do Nitry, kde nám dočasne poskytol priestory vtedajší krajský (predtým župný) archív. Napokon sme sa presťahovali do Bojníc. To všetko sa udialo behom dvoch rokov. Umiestnenie nitrianskej pobočky bolo pre nás najkomplikovanejšie. Presťahovať sme sa však museli aj z Humenného do Levoče, či z Rimavskej Soboty do Radvane.

J. M. Stretli ste sa aj s prípadom, keď boli dokumenty v dobrom stave zachovania, či dokonca v určitej forme spracovania?

R. M. Áno, napríklad v archíve majetkov v Holíči a Šaštíne, ktorý bol usporiadaný a dohľad nad tým mal pražský Zemědělský archiv. Tiež sme našli pekne usporiadaný archiv na Červenom Kameni, len už bol preriedený. Cez vojnu, ešte za Pálfióvcov, tam bola nemecká historička, ktorá odtiaľ povyberala stredoveké listiny. Všade tam, kde boli veľké archívy, tak tie boli zväčša pekne usporiadané. Niekedy sme však našli len rozpis.

J. M. Ako to bolo s financovaním „zberu“ archívnych dokumentov? Vychádzalo vám poverenieťvo pôdohospodárstva v ústrety?

R. M. Už som spomínal, že riaditeľom Pôdohospodárskeho archívu bol Július Barták, ktorý bol pôvodne účtovníkom u Štátnych lesov, no mal záujem o dejiny lesníctva. Vďaka jeho praktickému zameraniu sa mu podarilo dobre zabezpečiť systém financovania Pôdohospodárskeho archívu a jeho jednotlivých pobočiek. Každá pobočka mala finančnú hotovosť, a to nám umožnilo rýchlo konať. Ak sme niečo potrebovali objednať, mohli sme danú službu (napríklad odvoz nákladným autom) rýchlo objednať a zaplatiť v hotovosti. Rovnako sme z týchto peňazí mohli zaplatiť aj dvoch-troch ľudí, ktorí nám pomáhali s nakladaním a vykladaním. Na vnútre takéto vymoženosti nemali. Ak archivári pod poverením vnútra našli nejaké archívne písomnosti, ktoré bolo treba previezť do archívu, museli všetko vybavovať cez poverenieťvo. A tak sa celý proces veľmi predlžoval.

J. M. Zmenila sa situácia, keď ste spolu s celým Pôdohospodárskym archívom prešli pod novozriadený ústredný archiv v Bratislave?

R. M. Celkom pravdivo Vám poviem, že sme si v Pôdohospodárskom archíve už dlho hovorili, dokedy to vydržíme. Tlak JRD sa stupňoval, a to bol oveľa silnejší partner ako my. V ústredí archívu sme boli 4 až 5 vysokoškolsky vzdelaní archivári (J. Barták, Ján Purgina, M. Kušík, ja a neskôr František Sedlák). Aj o sídlo ústredia sme museli zápasíť. Strojno-traktorové stanice (STS) nespĺnili plán za rok 1950. V prvom polroku 1951 sa to riešilo a ako dôvod nesplnenia plánu uviedli, že nemali dostatočné priestory pre organizačnú zložku. Preto nás niekedy v druhom štvrtroku 1951 z Vajanského nábrežia, oproti národnému múzeu, vyhodili a premiestnili na Štefánikovu ulicu 15, na tretie poschodie, kde sme dostali niekoľko miestností. Riadiťstvo STS nám dalo k dispozícii 10 traktorových vlečiek, ktoré nás presťahovali v priebehu jedného

dňa. Na prípravu sťahovania sme mali len niekoľko dní, čo bol neprimerane krátky čas. Keď sme prešli do ústredného archívu, patrili sme pod rezort vnútra a regionálne orgány nás už museli rešpektovať.

J. M. Patríte medzi tých archivárov, ktorí stáli aj pri založení Vedeckej archívnej rady. Bolo založenie rady výsledkom vnútorných potrieb slovenského archívniťva alebo to bola myšlienka, ktorá prišla z Čiech?

R. M. K nám to prišlo z Čiech. V rámci novej jednotnej organizácie archívniťva vznikla na ministerstve vnútra v Prahe Státní vědecká archivní rada, v ktorej bolo aj niekoľko slovenských členov. Vzhľadom na autonómne postavenie slovenského archívniťva (jestvovala Slovenská archívna správa pri Povereníťve vnútra), vznikla aj Slovenská vedecká archívna rada (SVAR), ktorá sa mala zaoberať základnými problémami budovania slovenského archívniťva.

J. M. Aké úlohy ste museli krátko po založení VAR riešiť?

R. M. Museli sme riešiť úplne zásadné problémy. Napríklad aj postavenie ústredného archívu a jeho náplň. Na Slovensku jestvoval vtedy Slovenský ústredný archiv, ktorý bol pokračovateľom Archívu Povereníťva vnútra (predtým Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Krajinského úradu a Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska) obsahujúci a opatrujúci iba písomnosti rezortu vnútra. Novozriadený ústredný archiv mal vyvíjať starostlivosť aj o ostatné rezorty. Rovnako sme mali riešiť aj otázku začlenenia Pôdohospodárskeho archívu vrátane jeho starých fondov. Vtedajší riaditeľ novozriaďovaného Štátného slovenského ústredného archívu (dnes SNA) nechcel do tohto archívu zaradiť materiál pred roku 1918. Prostredníťvom SVAR sa tiež vyvíjalo úsilie o reštitúciu aspoň časti archívnych písomností z Maďarska. Trvalo to niekoľko rokov.

Zasadania VAR boli tematické. Buď sa rokovalo o nejakej odbornej archívnej téme, alebo o nejakom konkrétnom archíve a plnení úloh v tomto archíve.

J. M. Ako prebiehala výmena archívnych dokumentov s Maďarskom?

R. M. Maďarská strana nebola ochotná pristúpiť na reštitúciu archívnych písomností v náš prospech. Najprv sa vypracoval súpis archívnych fondov, ktoré budeme žiadať. Robili sme ich prostredníťvom základných inventárov Maďarského

krajinského archívu (*Alapleltár*), ako aj sporadických výpožičných zápisov z našich archívov. Vypracovali sa tri hrubé zväzky našich požiadaviek. Potom trvalo pomerne dlho, než naše ministerstvo zahraničných vecí akceptovalo tieto požiadavky rezortu vnútra a posunulo ich maďarskému ministerstvu zahraničných vecí. Maďarská strana si nechala fakticky na odpoveď približne dva-tri roky. Ich súhlasné stanovisko bolo podmienené tým, že nepôjde o jednostranný presun materiálu, ale že pôjde o vzájomnú výmenu kultúrneho dedičstva. Sami navrhli, že sa neudeje tak v pomere 1 : 1, lebo si uvedomovali, že u nich je omnoho viac materiálu než u nás. K rokovaniu o výmene kultúrneho dedičstva došlo až v polovici 60-tych rokov. Posledné bolo na jar 1968.

Významným výsledkom týchto rokovaní bolo vydanie archívu Hronskosvätobeňadického hodnoverného miesta maďarskou stranou z Ostrihomu do Bratislavy, ako aj niektorých menších archívnych celkov. Po roku 1968 maďarská strana odmietla pokračovať vo vyjednávaní o výmene kultúrneho dedičstva a československá strana na ňom netrvala, hoci ministrom zahraničných vecí sa stal Bohuš Chňoupek, ktorý problematiku dobre poznal a predtým bol predsedom príslušnej reštitučnej komisie za československú stranu.

J. M. A ešte posledná otázka, nie do minulosti, ale smerom k súčasnosti a budúcnosti. Na čo by sa podľa Vás mali dnešní archivári najviac zamerať a sústrediť?

R. M. Na svoju prácu, na sprístupňovanie archívnych písomností. A nezabúdajte, že máte hlavne vydávať pramene. Vy nie ste historici, vy ste archivári. Čím viac prameňov sprístupníte a vydáte, tým lepšie bude naša spoločnosť poznať svoje vlastné dejiny a bude búrať rôzne mýty o vlastnej minulosti, ktoré sa behom čias vo vedomí ľudí usadili.

Už dávno boli pripravené podklady pre vydanie ďalších zväzkov urbárov. Rovnako boli pripravené podklady pre vydanie zbierky hospodárskych inštrukcií zo 17. storočia. Keby sa toto vydalo, máme tam zachovanú kompletnú slovenskú hospodársku terminológiu daného obdobia.

Dajte sa dokopy viacerí a rozdeľte si témy, ku ktorým sa budú pramene vydávať. Zohľadnite pri tom aj inklináciu toho-ktorého pracovníka, aby pracoval na téme, ktorá mu je blízka.

*Za rozhovor ďakuje Jozef Meliš
Štátny archív v Bratislave*

MGR. JANA ČIEFOVÁ – OSLÁVENKYŇA

Mgr. Jana Čiefová sa narodila 19. februára 1968 v Rimavskej Sobote. Po ukončení Gymnázia v Rimavskej Sobote v roku 1986, študovala popri zamestnaní v rokoch 1988 – 1989 diaľkovo najprv na Strednej knihovnickej škole v Bratislave a neskôr na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, odbor archívniectvo a pomocné vedy historické.

Do Štátneho okresného archívu v Rimavskej Sobote (dnes Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Rimavská Sobota) nastúpila 1. októbra 1999 a pôsobila tu do 31. augusta 2006. V archíve sa venovala najmä bádateľskej agende, kde mohla využiť svoje odborné znalosti. Okrem práce v bádateľni sa venovala i sprístupňovaniu archívnych fondov a zbierok, a tým získavala odborné skúsenosti do jej ďalšieho kariérneho rastu. Výsledkom bol inventár Obvodný notársky úrad v Rimavskej Bani (1908) 1916 – 1944 (1948).

Získané odborné vedomosti, praktické zručnosti, schopnosť viesť a pracovať v tíme jej otvorili cestu a v súčasnosti pôsobí v Diplomatickom archíve na Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky ako vedúca oddelenia archívu a registratúry.

V osobnom živote oslávenkyne jej po boku stojí manžel Ján a radosť a potešenie má z dvoch detí – 26-ročného syna Lukáša a 23-ročnej dcéry Lucie.

Milá jubilantka, dovoľte Spoločnosti slovenských archivárov, aby sme Vám v mene svojom, v mene Vašich kolegov, terajších i bývalých, popriali pracovnú pohodu vo Vašom pracovnom kolektíve, samé príjemné chvíle v kruhu rodiny a veľa zdravia.

*Marta Bednárová
Štátny archív v Prešove
pracovisko Archív Poprad*

ŽIVOTNÉ JUBILEUM JARMILY ŠVECOVEJ

Dňa 21. marca 2018 sa dožíva 60 rokov Jarmila Švecová, rodená Káčerová zo Štátneho archívu Nitra, pracovisko Archív Levice. Hoci pochádza z Tekovských Nemiec, dediny pri Hronskom Be-

ňadiku, osud ju našťastie zavial k nám „na západ“. Jarka po skončení základnej školy v rodných Tekovských Nemciach pokračovala v štúdiu na Gymnázium v Novej Bani, kde zmaturovala v roku 1977. Jej koníčkmi boli a sú knihy a literatúra (toto nadšenie po mame zdedila aj jej dcéra Júlia), preto si vybrala na ďalšie vzdelávanie knihovnícku nadvstavbu pri Gymnázium V. P. Tótha v Martine, ktorú ukončila v roku 1979. Od 1. júla 1979 do 28. februára 1991 pracovala v Mestskom kultúrnom stredisku v Žiari nad Hronom ako knihovníčka. Do

Jarmila Švecová

Štátneho okresného archívu v Leviciach so sídlom v Rybníku nad Hronom nastúpila 2. septembra 1991. Dvojročný kurz archívniectva skončila v roku 2002. Už 27 rokov je členkou archívneho kolektívu, venuje sa predovšetkým vybavovaniu správnej agendy a knižnici archívu.

Naša drahá Jaruš, želáme Ti veľa zdravia, šťastia a síl do ďalších rokov práce, veď vek je len číslo! Prajeme Ti veľa radosti z Tvojich detí, z krásnej vnučky Barborky. Nech sa Ti splnia všetky tajné priania!

*Kolektív spolupracovníkov
Štátneho archívu Nitra
pracovisko Archív Levice*

JUBILANTKA MÁRIA ADAMOVÁ

Tohto roku sa krásneho životného jubilea dožíva naša bývalá riaditeľka, kolegyňa a dlhoročná pracovníčka vtedajšieho Štátneho okresného archívu v Lučenci, Mária Adamová.

Narodila sa 1. apríla 1948 v Lučenci. Po absolvovaní základnej a strednej všeobecno-vzdelávacej školy sa v roku 1966 zamestnala ako administratívna pracovníčka na Okresnom národnom výbore v Lučenci. Pracovníčkou Štátneho okresného archívu v Lučenci sa stala v októbri 1968 a ostala mu verná až do odchodu do dôchodku v roku 2008. V rokoch 1970 až 1973 popri zamestnaní úspešne absolvovala štúdium archívniectva na Strednej knihovníckej škole v Bratislave. Osvojila si základy archívnej teórie, získala úctu k archívnym dokumentom a k ich ochrane. Počas svojej profesionálnej kariéry sa venovala spracúvaniu archívnych fondov a zbierok, čoho výsledkom bolo, že získala veľmi dobrý prehľad o stavbe archívnych fondov, zbierok a samotných dokumentov.

V roku 1991 sa stala riaditeľkou archívu. K odborným archívnym činnostiam jej pribudla i riadiaca a organizačná práca. Priestory bývalého archívu boli umiestnené v štyroch prízemných miestnostiach v budove bývalej mestskej radnice a neboli ideálne. Musela sa popasovať s mnohými problémami, spojenými s prestavbou starého meštianskeho domu v pamiatkovej zóne mesta. Po všetkých peripetiách koncom februára 1997 bola nová účelová budova archívu daná do užívania. Po presťahovaní z nevyhovujúcich, stiesnených priestorov do nových, krajších aktívna práca nekončila. Pod jej vedením boli vybudované miestnosti na preberanie a očistu archívnych dokumentov, vhodné úložné priestory – depoty na ich ukladanie, priestorová štúdiňa, príručná odborná knižnica, ako aj dôstojné pracovné prostredie pre zamestnancov archívu.

Jej flexibilita sa prejavila aj v oblasti technického myslenia pri zavádzaní výpočtovej techniky do archívnej praxe. Vo svojom voľnom čase sa stále vzdelávala a zdokonaľovala. Ohotne pomáhala aj svojim technicky menej zdatnejším kolegom. Jazykové znalosti jej umožňovali odborné preklady z maďarčiny. Jej cezhraničná spolupráca s maďarskými kolegami hlavne zo Župného archívu v Šalgotárjáne, ako aj Maďarského krajinského archívu v Budapešti trvá dodnes.

Radila a pomáhala bádateľom a študentom tak pri výbere témy, ako aj pri písaní rôznych záverečných prác. Bola srdcom archivárka, ktorej učarovali aj pomocné vedy historické. Venovala sa genealógii, heraldike a sfragistike. Fascinovalo ju pátranie po predkoch, rekonštrukcia príbuzenských väzieb. Angažovala sa pri tvorbe novodobých obecných symbolov obcí Novohradu. Výsledkom výskumu historických pečatí obcí bola publikácia Pečate miest a obcí historického Novohradu.

Mária Adamová

Túžba hľadať a spoznávať regionálne dejiny Novohradu ju inšpirovala k napísaniu dejín obcí, kde vyberáme niektoré z titulov: Boľkovce, Dobroč, Lehôtka, Krná, Praha, Mučín, Návraty do minulosti obce Mašková, Návraty do minulosti Šuríc, Opatová v zrkadle storočí a iné. Z príležitosti výročia prvej písomnej zmienky Lučenca bola kurátorkou výstavy, ako aj autorkou publikácie Ján Jiskra z Brandýsa v archívnych dokumentoch. Ako spoluautorka prispela aj do Encyklopédie miest a obcí na Slovensku.

Za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva bola počas svojej profesionálnej kariéry ocenená pamätnou medailou Pavla Križku, ako aj pamätnou medailou Františka Víťazoslava Sasinka.

Po prijatí zákona č. 395/2002 o archívoch a re-

gistratúrach nastala zmena v jej profesijnom živote. Odovzdaním funkcie riaditeľky vo februári 2006 pôsobila naďalej ako samostatný radca v pobočke v Lučenci. Vedomosti a bohaté praktické skúsenosti odovzdávala svojim mladším kolegyniam. Ohotne pomáhala v ich odbornom raste, za čo jej patrí nemalá vďaka.

Zo služieb slovenského archívnictva odišla v roku 2008 po takmer štyridsiatich rokoch profesionálnej práce. Niektorí ľudia sa po odchode do dôchodku odovzdávajú osudu a povedia si, že sú už starí a len čakajú, čo sa bude diať. Našťastie naša Marika nepatrí do tejto skupiny ľudí.

Naďalej navštevuje archív a patrí do skupiny bádateľských nadšencov regionálnej histórie v Novohrade. Úzko spolupracuje s mestom Lučenec, je kurátorkou rôznych výstav, pre klub seniorov pripravuje rôzne podujatia, pútavé prednášky týkajúce sa dejín mesta Lučenec, ako aj jej časti Opatová. Svoje vedomosti a dlhoročné skúsenosti zúročila a zviditeľnila v ďalšej publikačnej činnosti o histórii regiónu: Lučenec – Losonc; Lučenec v premenách času; Lučenec – Synagóga v premenách času; Lučenec a kraj novohradský.

Od roku 2011, ako kronikárka mesta Lučenec, priebežne popisuje udalosti zo spoločenského a hospodárskeho života mesta. Je členkou akvizičnej komisie Novohradského múzea a galérie v Lučenci, ako aj Hradného múzea vo Fiľakove.

Za svoju prácu v meste Lučenec bola niekoľkokrát ocenená. V roku 2008 získala Cenu primátora mesta Lučenec za publikačnú činnosť o meste Lučenec, ako aj propagáciu tohto mesta a za zásluhy o rozvoj archívnictva. Cenu mesta získala v roku 2014 za zvýšenie povedomia o kultúrnom dedičstve mesta Lučenec a novohradského regiónu, za celoživotný prínos v archívnictve, šírenie dobrého mena mesta Lučenec.

My, bývalé kolegyne, si ceníme jej dlhoročnú odbornú činnosť v prospech archívnictva a obdivujeme jej entuziazmus. Milá Marika, naša aktívna jubilanťka, úprimne Ti želáme veľa zdravia, šťastia, spokojnosti v kruhu Tvojich najbližších a síl s elánom do rokov budúcich, aby Ťa i naďalej tvorivý záujem o históriu regiónu neopúšťal.

*Erika Sedliaková
Štátny archív v Banskej Bystrici
pracovisko Archív Lučenec*

SPOMÍNAME

ZA DANKOU ROBLOVOU (1948 – 2017)

Napriek tomu, že si uvedomujeme pomínutelnosť pozemského života, veľmi ťažko prijímame smrť milovanej osoby. Dňa 8. novembra 2017 sa zatvorila kniha života našej drahej kolegyne Danky Roblovej. Daniela Roblová sa narodila v roku 1948 rodičom Imrichovi a Júlii Gažovičovým v Bratislave, kde aj vyrastala. Vyštudovala knihovníctvo a v tomto odbore celý život pracovala. Najviac rokov profesionálneho života strávila v Slovenskom hydrometeorologickom ústave a neskôr, až do svojej smrti, v Štátnom archíve v Bratislave. Na konci 60. rokov sa zoznámila so svojim budúcim manželom Štefanom, s ktorým až do jeho predčasnej smrti prežili 33 krásnych spoločných rokov. Spolu vychovali synov Juraja a Petra, ktorým pripravili detstvo plné lásky a starostlivosti. V ostatných rokoch svoju energiu naplno venovala aj svojim milovaným vnúčatám, najstaršej Julke, prostrednej

Daniela Roblová (25. 6. 1948 – 8. 11. 2017)

Soničke a najmladšiemu Matejkovi. Nielen pri nich sa prejavili jej vlastnosti ako starostlivosť a spoľahlivosť, ale aj životný nadhľad a humor. S príbuznými, priateľmi a kolegami vždy dobre vychádzala a bola obľúbenou pre svoju schopnosť načúvať a poskytovať oporu. Danko, Vaše miesto v našich srdciach bude naplnené spomienkami na Vás.

Čeť Vašej pamiatke!

*Lenka Pavlíková
Štátny archív v Bratislave*

SPOMIENKA NA VLADIMÍRA MAZÁČA (1948 – 2017)

Vo večerných hodinách v predvianočnom čase 21. decembra 2017 odišiel na svoju poslednú plavbu v tomto živote môj manžel Vladimír Mazáč. Síce nebol historik ani archivár, ale svojím srdcom mal

Vladimír Mazáč (10. 9. 1948 – 21. 12. 2017)

i tak veľmi blízko k dejinám a histórii. Štyridsať rokov sa plavil po svetových moriach a oceánoch na zaoceánskych lodiach ako 1. strojný dôstojník. V každom prístave, v ktorom jeho lode kotvili, sa snažil spoznávať históriu krajiny, pamiatky a život ľudí. Oboplával za svoj život niekoľkokrát celú zemeguľu, naposledy v roku 2014. Navštívil veľa známych i menej známych miest a pamiatok našej krásnej planéty. Z každej takejto cesty si doniesol okrem osobných spomienok, zhmotnených v lodných denníčkoch i krásne suveníry, ktoré mu pripomínali navštívené miesta. Mnohí z Vás si ho pamätáte či už z archívnych výletov alebo konferencií, na ktorých sa veľmi rád so mnou zúčastňoval.

V máji na XXI. archívnych dňoch v SR v Martine by iste nik nepovedal, že takéhoto človeka skolí zákerná choroba do pol roka. Bojoval statočne do posledného dychu. Tí, ktorí ste ho poznali, venujte mu tichú spomienku. Ďakujem Vám.

*Rút Mazáčová
Martin*

PÊLE-MÊLE

ARCHÍVNE VÍNA

Vôňa hlboká aj jemná zároveň, chuť harmonická a štruktúrovaná, pri ktorej sa snažíme odhaliť, akými rôznymi zložkami je tvorená a pritom si uvedomíme, že je to vlastne jedno, lebo vytvára dokonalý súzvuk voní a chutí. Je to kombinácia, ktorá nás motivuje neponáhľať sa, pomaly si vychutnať každý hlt a každý okamih života. Takto si predstavujem archívne víno ja. Čo to však je? Ako ho možno definovať? Svojho času moja definícia znela: archívne víno je každé víno, ktoré sa nachádza v archíve. Aj keď je to len humorná definícia, príkladom z archívneho života si pri charakteristike archívneho vína môžeme pomôcť. Tak ako sa v registratúre nachádza množstvo spisov, podobne je na svete dorobené veľké množstvo vína. Nie z každého spisu v registratúre sa stane archívny dokument, rovnako nie každé víno má predpoklad stať sa vínom archívnym. Podobne ako dokument musí mať isté vlastnosti, ktoré mu umožnia stať sa vínom vhodným na archivovanie. Aké sú to vlastnosti? Predovšetkým musí byť dorobené z kvalitného hrozna a veľmi šetrne spracované. Pomôže aj vyzrievanie v drevených sudoch, ktoré môžu bielemu i červenému vínu predĺžiť život, dodať hĺbku a eleganciu. A potom je dôležité, aby malo víno počas rokov vývoja z čoho tzv. „brať“. Vyšší alkohol pomáha udržať kvalitu chutí i voní hlavne pri červených vínach, kyseliny zase udržiavajú víno svieže počas dlhých rokov zrenia. Archívnym je teda také víno, ktoré si aj po dobu viacerých rokov od dorobenia zachováva vysokú kvalitu. Na definíciu archívneho vína pamätá aj slovenská legislatíva, zákon č. 313/2009 určuje, že archívnym vínom možno nazývať víno s chráneným označením pôvodu, ak je víno uvádzané do obehu najmenej tri roky po roku, v ktorom bolo zozbierané hrozno, z ktorého je víno vyrobené.

Prečo nepijeme len mladé vína, ako to robili naši predkovia v stredoveku? Prečo sme ochotní čakať aj päť rokov, kým si víno otvoríme? Chuť vína sa zrením mení. Od sviežosti až divokosti na začiatku, cez postupné obrusovanie pichľavých kyselín až po zmenu voní z výrazných na jemné a harmonické a chutí na okrúhle a štruktúrované. Čas teda môže priniesť vínam kvalitu. Rovnako ako archívnym dokumentom. A potom sú tu oblasti, kde je dlhovekosť vína nevyhnutnosťou. Víno z týchto oblastí

*Archívne vína zvyknú zrieť v drevených sudoch.
Foto: Adriana Harandzová.*

nie je na základe pôdy, klimatických podmienok, či použitých technológií tesne po jeho dorobení a často aj dlhší časový úsek (niekedy aj desať rokov) veľmi chutné. Viac sľubuje, ako dáva. Sú regióny, napríklad piemontská oblasť Barolo či francúzska oblasť Bordeaux, kde sa počíta s tým, že vína by sa mali začať vychutnávať až približne po piatich rokoch. Počas týchto rokov zrenia sa vo víne zjemnia

*Vína z Piemontu sa hodia na archivovanie.
Foto: Adriana Harandzová.*

trpké a niekedy zvieravé triesloviny, chuť a vôňa dreveného sudu prestane byť príkra a víno tým získava mimoriadnu kvalitu, dlhovekosť, ale aj hodnotu a cenu. Býva to i výhodná investícia.

Ako je to na Slovensku? Slovenskí vinári, napriek tomu, že sú tu oblasti s dlhodobou vinárskou tradíciou, sa nachádzajú na začiatku cesty. Obdobie socializmu sa na kvalite vína podpísalo negatívne. Naháňali sa výnosy a dlhovekosť nebola cieľom. Po reštarte v deväťdesiatych rokoch sa vinári posúvajú technologicky i po stránke odbornej, učia sa pracovať s drevenými sudmi. Od toho sa odvíja aj postupné zvyšovanie kvality vín, a preto čoraz častejšie môžeme nájsť vína so zrecím potenciálom aj niekoľko rokov. Zatiaľ sú to hlavne vína červené, ale už vieme nájsť i biele vína, ktorým nerobí problém udržať sa v dobrej kvalite aj tri roky. Špeciálnou lokalitou je oblasť Tokaja, kde technológia výroby aj vyšší zvyškový cukor pomáha k vzniku dlhovekých vín. Nakoniec kvalitu a dlhovekosť slovenských vín je možné si overiť v Národnom salóne vín, kde je uložených 100 najlepších slovenských vín z každého ročníka. Ale ako vo všetkom, nič nie je zadarmo. Víno, ktoré má byť archívnym, musí byť zároveň aj

kvalitným. A to sa dá dosiahnuť znížením výnosu z hektára, či upustením od použitia chemických látok umelo ovplyvňujúcich vôňu a chuť. To stojí peniaze a námahu. Výsledok však stojí za to.

Podmienkou dlhovekosti vína je aj jeho skladovanie. Opäť podobnosť s archívnymi dokumentmi nie je čisto náhodná. Víno by malo byť v tme a stabilnej teplote i vlhkosti. Škodí mu prudké zmeny teploty i svetla. Ďalšou podmienkou je trpezlivosť. Niekedy nás premôže chuť na víno skôr, ako stihne dozrieť na najvyššiu kvalitu.

„Na kúrenie je najlepšie staré drevo, na pitie staré víno, na dôverné rozhovory starí priatelia a na čítanie starí autori,“ napísal anglický mysliteľ Francis Bacon. A aj keď to nemusí byť vždy pravda, niekedy nám dobre padne i svieže mladé víno, to archívne má svoju kvalitu, vie poskytnúť trvácne zážitky, okamihy, keď sa svet zastaví a vedie k meditácii či rozhovoru o večných témach. Aj takých, ktoré sú zachytené v archívnych dokumentoch.

Na zdravie!

Ján Kúkel

Archív mesta Bratislavy

Pohľad na vinohrad v Toskánsku. Foto: Adriana Harandzová.

